

JAARREKENING 2017

INHOUDSOPGAVE JAARREKENING 2017

	Bladzijde
Inleiding/Leeswijzer	1
Jaarverslag	
Hoofdstuk 1 a. Programmaverantwoording	3
b. Voortgang coalitieakkoord	32
Hoofdstuk 2 Verslag ter verantwoording van het financieel beheer	37
a. rekeningresultaat	37
b. analyse van de belangrijke afwijkingen tussen de jaarrekening en de najaarsrapportage	42
Hoofdstuk 3 Paragrafen	57
a. ontwikkelingen in 2017	57
b. overzicht incidentele baten en lasten	59
c. lopende investeringen	60
d. waterschapsbelastingen	77
e. weerstandsvermogen	79
f. financiering (treasuryparagraaf)	80
g. risicoparagraaf	82
h. verbonden partijen	87
i. bedrijfsvoering	90
j. EMU-saldo	94
Jaarrekening	
Hoofdstuk 4 Balans met toelichting	96
Hoofdstuk 5 Exploitatierekening naar kostendragers	111
Hoofdstuk 6 Exploitatierekening naar programma's	113
Hoofdstuk 7 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten	116
Hoofdstuk 8 Topinkomens	119
Hoofdstuk 9 Controleverklaring	121
Hoofdstuk 10 Vaststelling jaarrekening 2017	125
BIJLAGEN	
1. Kredietoverzicht per 31 december 2017	128
2. Overzicht afgesloten projecten 2017	130

Inleiding

De jaarrekening 2017 is samengesteld conform de regelgeving volgens de Waterschapswet. Het jaarverslag is onderverdeeld in een aantal thema's, programma's genaamd. Bij de indeling in programma's is de hoofdindeling van het beheerprogramma 2016-2021 gevolgd. Dit zijn de programma's Veiligheid, Voldoende water, Schoon en ecologisch gezond water, Water en ruimtelijke ordening.

Op grond van de Waterschapswet kent het waterschap twee taken; watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1a, programmaverantwoording, wordt per programma ingegaan op onze visie en de realisatie van de beleidsdoelen. In hoofdstuk 1b, voortgang coalitieakkoord, wordt verwezen naar coalitieakkoord 2015 – 2019 "Zelfbewust Duurzaam Vooruit".

Hoofdstuk 2 bevat grotendeels financiële beschouwingen. Hier wordt onder andere ingegaan op de uitkomst van de jaarrekening. Het exploitatieresultaat wordt hier uitgebreid geanalyseerd.

In hoofdstuk 3 zijn de voorgeschreven paragrafen opgenomen. Hier wordt onder meer ingegaan op de vermogenspositie en de financiering.

In hoofdstuk 4 is de balans met toelichting opgenomen. De balans geeft de vermogenspositie weer.

In de hoofdstukken 5, 6 en 7 is de exploitatierekening naar respectievelijk kostendrager, programma's en kosten- en opbrengstsoorten opgenomen. In de rekening naar kostendrager en programma's is volstaan met een korte toelichting op de uitkomsten. Dit om te voorkomen dat dezelfde toelichtingen meerdere malen worden gegeven. De uitgebreide analyse is namelijk opgenomen in hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 8 "Topinkomens" zijn de gegevens volgens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) opgenomen.

De controleverklaring is opgenomen in hoofdstuk 9. De vaststelling van de rekening vindt u onder hoofdstuk 10. De (verplichte) bijlagen bij de jaarrekening zijn afzonderlijk opgenomen.

Hoofdstuk 1a. Programmaverantwoording 2017

Inleiding

De Waterschapswet geeft het algemeen bestuur een grote rol in de beleidsbepalende functie. Dit wordt onder meer bereikt door in de begroting en meerjarenraming het beleid van het waterschap voor de komende jaren weer te geven. De begroting is daarom ingedeeld naar programma's. Per programma dient expliciet te worden weergegeven welke doelstellingen het waterschap nastreeft. Wij gebruiken het beheerprogramma 2016-2021 om aan dit onderdeel invulling te geven. Wij zijn ons ervan bewust dat we hiermee de "reguliere taakuitoefening" wat meer op de achtergrond plaatsen.

Om onze doelstellingen weer te geven worden de vier w's als richtlijnen gebruikt.

- Wat willen we bereiken. Zie hiervoor ons beleidsdoel en ambitie per thema van het beheerprogramma.
- Wat gaan we daarvoor doen. Zie de acties per programma.
- Wanneer is het uitgevoerd.
- Wat gaat het kosten. De acties leiden over het algemeen tot investeringskosten. Per programma worden de investeringskosten getotaliseerd.

Opzet

Dit hoofdstuk met daarin de programmaverantwoording geeft aan wat we van onze voorgenomen beleidsopgaven (acties) hebben uitgevoerd. De indeling van het beheerprogramma volgen we hierbij. De nummering is gelijk aan het beheerprogramma en het programmaplan bij de begroting 2017.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming, de begroting en de jaarrekening gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, voldoende water en organisatie. De toegepaste thema's uit het beheerprogramma worden – in financiële zin – in deze programma's verwerkt.

In tabelvorm:

Programma rekening	Hoofdstuk beheerprogramma 2016 - 2021
Veiligheid	Veiligheid
Voldoende water	Voldoende water
	Schoon en ecologisch gezond water
	Water en ruimtelijke ordening
Organisatie	-

In het beheerprogramma is geen thema gewijd aan de organisatie. Daarom ontbreekt dat programma in het programmaplan. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting wel ingegaan op organisatiedoelen. Zie hiervoor hoofdstuk 3, onderdeel i "bedrijfsvoering".

Per programma geven wij per actiepunten aan:

- wat de voorgenomen actie was,
- wat we hebben uitgevoerd en
- of we nog op schema liggen ten aanzien van de genoemde einddatum ("datum gereed")

Omgang met beheerprogramma-acties

De einddatum per actie ligt in principe vast. Deze datum is uit het beheerprogramma overgenomen. Door omstandigheden kan het voorkomen dat een datum vervroegd kan worden. Ook kan het voorkomen dat een vertraging in de voortgang optreedt. Via de voor- en najaarsrapportage wordt

hierover gerapporteerd. Een eventuele aanpassing van een einddatum wordt in de begroting of de meerjarenraming opgenomen.

Dergelijke aanpassingen zullen dan via een voetnoot bij de betreffende actie kenbaar worden gemaakt.

Zodra een actiepoint is afgerond zal dit actiepoint in de jaarrekening worden vermeld. Dit overzicht zal uiteindelijk alle acties van het beheerprogramma bevatten.

Vanaf de begroting 2018 presenteren we ook bij de begroting een overzicht van afgeronde beheerprogramma acties.

Bij het opstellen van het programmaplan voor de begroting voor het volgende jaar geven we een prognose van de afgeronde acties in het lopende jaar. Het kan gebeuren dat een actie uiteindelijk toch niet in het lopende jaar kon worden afgerond.

Zo konden van het overzicht van de afgeronde beheerprogramma acties bij de begroting 2018 de actiepunten 4.6.1. (Tussenwater), 5.1.2. (beekdalen Drenthe), 5.7.3. (beekboderverhoging Drentsche Aa) en 6.1.1. (afwenteling tussen waterlichamen) nog niet worden afgerond. Deze acties staan dus niet in het hieronder opgenomen overzicht van afgeronde acties.

Afgeronde beheerprogramma acties

	Omschrijving actiepoint	Afgerond	Opmerking
4.1.1.	Actualiseren van overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten	2017	
4.2.1.	Afronding preventieve maatregelen vanwege aardbevingsrisico's	2017	
4.3.1.	Afronding eerste toetsingsronde (inclusief stabiliteit met aardbevingsrisico)	2016	
4.9.1.	Samen met de veiligheidsregio verhogen bewustwording bij burgers over overstromingskans en evacuatie routes	2017	Actie bij onze partners loopt door.
4.9.2.	Ons calamiteitenplan verbeteren op basis van de inundatiefilms	2016	idem
4.9.3.	Samen met de veiligheidsregio met inundatiefilms gemeenten helpen hun evacuatieplannen te verbeteren	2017	idem
5.1.1.	Onder leiding van de provincie uitvoeren van pilot beekdalvisie Achterste diep	2016	
5.1.3.	Uitvoeren resterende peilbesluiten	2016	Uitgezonderd peilbesluiten in veenoxidatie gebieden
5.1.4.	Nieuwe toetsing van ons watersysteem aan de inundatienormen	2017	Er komt geen nieuwe toetsing.
5.2.2.	Rapportage waterkwaliteitsonderzoek	2016	
5.2.2.	Rapportage effect regelbare drainage	2016	
5.3.2.	Uitvoeren maatregelen zoutwinning	2017	
5.5.1.	Flexibel peilbeheer invoeren voor de Duurswoldboezem met het Schildmeer	2016	
6.4.1.	Instellen van natuurlijk peilbeheer Schildmeer	2016	
6.5.1.	Is geen actie volgens het beheerprogramma		
6.13.1.	Bepalen of handhaven van de IBA's in de huidige vorm doelmatig is	2017	

Programma veiligheid

Beleidsdoel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen.

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaags veiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie),

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Het Masterplan Kaden is afgerond en vrijwel alle bergingsgebieden zijn ingericht. We zijn voor 80% klaar met de verbetering van de stabiliteit van onze boezemkaden. In samenwerking met de Veiligheidsregio is ons calamiteitenplan op elk moment actueel en is er een goede afstemming met gemeenten en provincies over de invulling van de tweede laag. We houden met bovenstreams vasthouden gelijke tred met de verwachte extra neerslag als gevolg van de klimaatverandering.

Het programma veiligheid is in negen onderwerpen opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van veiligheid te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) (4.1)

Acties		Gereed
4.1.1.	Actualiseren van overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten	2019
4.1.2.	Actualiseren overstromingsrisicobeheerplannen voor de ROR	2020

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

- 4.1.1. In 2017 wordt gestart met de voorbereiding van het maken van geactualiseerde kaarten.
4.1.2. In 2017 wordt het toepassingsbereik (alle wateren waarop de ROR betrekking heeft) door de Stuurgroep Water vastgesteld.

Wat hebben we gedaan in 2017?

- 4.1.1. De voorbereiding is gestart en de strategie voor het actualiseren is in overleg met de provincie Groningen bepaald. Er vinden ten opzichte van de vorige ROR kaarten geen wijzigingen plaats. De huidige kaarten zijn actueel.
4.1.2. Het toepassingsbereik is vastgesteld.

Liggen we nog op schema?

- 4.1.1. Ja. Actiepunt kan worden afgerond.
4.1.2. Ja.

Zeedijk (4.2)

Acties		Gereed
4.2.2.	Binnen de Project Overstijgende Verkenning (POV) onderzoek naar kansrijke oplossingsrichtingen	2018 ¹
4.2.3.	Toetsing van primaire keringen met het nieuwe wettelijke toetsings-instrumentarium	2023
4.2.4.	Vorbereiding uitvoering dijkversterkingsprojecten	Vanaf 2020
4.2.6.	Pilot aanleg groene dijk	2020 ²

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.2.2. Het eindjaar van de POV is gewijzigd in 2018. Onze pilot, de Brede Groene Dijk (BGD) als oplossingsrichting, is dan nog in volle gang.

4.2.3. Op basis van de proefbeoordeling in 2016 (doorrekenen profielen en meer dan 70 sonderingen) maken we een plan van aanpak en starten we met de beoordeling van de gehele zeedijk, die op 1 januari 2023 gereed moet zijn.

4.2.4. We bereiden onze dijkversterkingswerkzaamheden voor die conform het HWBP-programma uitgevoerd worden na 2020. Onze werkzaamheden bestaan in 2017 uit de analyse van nieuwe beoordelingen van onze zeedijk en het verder voorbereiden van de Brede Groene Dijk.

4.2.6. In het voorjaar willen we starten met het ontgraven van de klutenplas / slibvangst / kleiput op de kwelder. Vervolgens gaan we het slibdepot inrichten waar het slib uit Breebaart wordt gerijpt tot klei ten behoeve van de Brede Groene Dijk.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.2.2. Fase 1 en Fase 2 van de pilot BGD zijn door het MT van de POV-W vastgesteld. De herijking is afgerond. De overige projecten (onderzoeken) vanuit de POV-W zijn ook gestart.

4.2.3. In het voorjaar hebben we een Plan van Aanpak gemaakt in overleg met Noorderzijlvest (andere eigenaar van dijken in dijkkring 6-7). Hierin is opgenomen –als eerste fase- de Nadere Analyse Veiligheid (NAV) voor het traject Johannes Kerkhovenpolder-Duitsland in het kader van het project Brede Groene Dijk. De beschikking hiervoor is namens het ministerie verleend in augustus 2017. De sonderingen zijn uitgevoerd.

4.2.4. De analyse van beoordeling en de verdere voorbereiding van de BGD is in uitvoering.

4.2.6. De start van het ontgraven van de klutenplas en de inrichting van het slibdepot op de kwelder is uitgesteld tot 2018. Dit heeft te maken met vertraging in de opdrachtverstrekking aan Ecoshape. Niet de provincie Groningen, maar Rijkswaterstaat gaat nu de opdracht verstrekken, en dat kost meer voorbereidingstijd. De verdere voorbereidingen ten behoeve van de pilot BGD zijn in 2017 gewoon doorgegaan. De benodigde vergunningen zijn aangevraagd en verleend en de voorbereidingen voor de aanbesteding zijn getroffen.

Liggen we nog op schema?

4.2.2. Ja.

4.2.3. Ja.

4.2.4. Ja.

4.2.6. Ja.

¹ Was oorspronkelijk 2017. Eindjaar POV is gewijzigd.

² Was oorspronkelijk 2017. Vertraging in start Brede Groene Dijk.

Boezemkaden (4.3)

Acties		Gereed
4.3.1.	Afronding eerste toetsingsronde (inclusief stabiliteit keringen met aardbevingsrisico)	2017
4.3.2.	Uitvoeren verbeterwerken stabiliteit boezemkaden direct na afkeuring	2021
4.3.3.	Tweede toetsingsronde alle regionale keringen, inclusief kosten-batenanalyse en voorstel stabiliteitsnorm (1:300 en 1:1000 veiligheidsklassen)	2023
4.3.4.	Vaststellen norm voor de overige regionale keringen	2023

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.3.1. De eerste toetsingsronde van de meest kritische keringtrajecten is in 2016 afgerond met een beheerdersoordeel en onze beoordeling. In 2017 starten we met de overige trajecten (zie actiepunt 4.3.3.) van de regionale keringen. Uiterlijk 2023 moeten de keringen en de kunstwerken geanalyseerd zijn op alle faalmechanismen.

4.3.2. De uitkomsten van de eerste beoordelingen zijn de basis voor het meerjarenprogramma "verbeteren regionale keringen". Investeringsopgaven voor het Winschoterdiep en het Pekel Aa zijn als E1 investering (nr. 755) opgenomen in het meerjareninvesteringsprogramma. De opgaven kunnen wijzigen op basis van de resultaten van de beoordelingen. Dit voorjaar krijgt u een bestuursvoorstel om beide kaden te verbeteren.

4.3.3. In overleg met de provincie Groningen maken we de integrale afweging (inclusief kosten-batenanalyse) over de definitieve normering van de 1:300 en 1:1000 trajecten.

4.3.4. De provincie Groningen neemt in 2017 het initiatief om met de beide waterschappen een norm vast te stellen voor de keringen rond bergingsgebieden en de overige keringen, niet zijnde de regionale keringen.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.3.1. De beoordeling is dit voorjaar afgerond. Deze rapportage is toegezonden aan de provincie Groningen.

4.3.2. We zijn in 2017 gestart met de voorbereiding voor de projecten Pekel Aa, Winschoterdiep en Drents Diep. Voor het eerste project is in december 2017 uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld. Voor het tweede project is besloten om de werkzaamheden te starten met een voorbereidingskrediet. Op een aantal trajecten is met groot onderhoud de situatie weer in goede toestand gebracht.

4.3.3. De definitieve normering is afgerond in overleg met de Provincies Groningen en Drenthe. Verder zijn de uitgangspunten bepaald voor de Maatgevende Hoogwaterstanden (MHW) op onze boezems. Dit wordt gebruikt voor de 2e toetsingsronde.

De normeringsdiscussie over stabiliteit leidt niet tot extra hogere kosten bij versterkingsopgaven.

4.3.4. Het voorgenomen overleg heeft nog niet plaats gevonden. We hebben eerst gezamenlijk bovenstaande punten opgepakt.

Tot dat moment blijft de ambtelijke afspraak overeind om de huidige situatie voor keringen langs kanalen die niet met de boezempeilen mee bewegen (leggerprofiel wat aanwezig is, behouden we) te continueren.

Liggen we nog op schema?

4.3.1. Afgerond.

4.3.2. Ja.

4.3.3. Ja.

4.3.4. Ja.

Lokale keringen (4.4)

Actie		Gereed
4.4.1.	1. Samen met provincies vaststellen eisenpakket voor de lokale keringen	2018

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.4.1. Samen met de provincies Groningen en Drenthe worden hiervoor normen opgesteld in het ambtelijke traject. Het bestuurlijk traject volgt daarna.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.4.1. We richten onze werkzaamheden eerst op de primaire en regionale keringen. Daarna gaan we samen met de provincies Drenthe en Groningen in overleg over de overige lokale keringen.

Liggen we nog op schema?

4.4.1. Ja.

Op hoogte brengen van de boezemkaden (4.5)

Acties		Gereed
	Afronding Masterplan Kaden (47 km)	2019
4.5.1.	Duurswold	15 km
4.5.2.	Drentsche Aa	7 km
4.5.3.	Hunze	10 km
4.5.4.	Oldambt-Fiemel	5 km
4.5.5.	EKD boezem	10 km

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.5.1. Duurswold:

- Het project Slochterdiep en zijtakken zou in 2016 geheel worden afgerond. Met uitzondering van een klein stukje gaat dit ook gebeuren. Dit laatste stukje wordt in 2017 afgerond.
- Voor het traject Steendam - Tjuchem wordt in 2017 het plan opgesteld en in 2018 uitgevoerd.

4.5.2. Drentsche Aa:

- Van de resterende trajecten van het Noord-Willemskanaal in de provincie Groningen wordt een deel uitgevoerd door de provincie Groningen in 2017. Voor de laatste trajecten worden in 2017 de plannen nader uitgewerkt (uitvoering is voorzien voor 2018).
- Voor te lage trajecten langs het Drentse deel van het Noord Willemskanaal (ca. 2,3 km) zal in 2017 een plan worden opgesteld (uitvoering in 2018/2019).
- Voor de resterende trajecten langs de Drentsche Aa (ca. 4,7 km) wordt in 2017 een nader plan opgesteld (uitvoering in 2018/2019).

4.5.3. Hunze:

- In het project Tussenwater worden de kaden op hoogte en sterkte gebracht (3 km).
- De Hunzekade nabij de monding van de Hunze in omgeving Meerzicht wordt op hoogte gebracht (0,5 km).

4.5.4. Oldambt-Fiemel:

- Geen concrete acties in 2017.

4.5.5. EKD boezem:

- In de omgeving van Delfzijl treffen we voorbereidingen voor de laatste stukken van het oude Eemskanaal en het Oosterhornkanaal.

Eventuele aanpassingen aan het Winschoterdiep en het Pekel Aa staan bij actiepunt 4.3.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.5.1. Duurswold:

Het project Slochterdiep en zijtakken is in 2017 opgeleverd, het laatste stuk kade van ca. 75 meter is afhankelijk van het verplaatsen van een woning en zal in 2018 afgerond worden.

Voor het traject Steendam - Tjuchem is de planvorming gestart en die loopt door in 2018, de uitvoering start in 2019.

4.5.2. Drentsche Aa:

De uitvoering van de kadeverbetering langs het Noord-Willemskanaal door de provincie Groningen is eind 2017 gestart en wordt in 2018 afgerond. Voor de resterende trajecten langs het Noord-Willemskanaal (ca. 2,3 km, grotendeels in de provincie Drenthe) wordt samen met andere partijen met opgaven langs deze trajecten in 2018 een nader plan opgesteld. Uitvoering van de kadeverbetering op deze trajecten vindt plaats in 2019.

Voor een deel van de trajecten langs de Drentsche Aa (ca. 4,7 km) is planvoorbereiding grotendeels gereed (ca. 2,5 km) en zal uitvoering plaatsvinden in 2018. Voor de andere trajecten wordt, samen met andere partijen die opgaven langs deze trajecten hebben, in 2018 een nader plan opgesteld (uitvoering in 2018/2019).

4.5.3. Hunze:

De kade langs de Hunze wordt binnen het project Tusschenwater aangepast. In 2017 is met de werkzaamheden gestart, de afronding hiervan is in 2018.

4.5.4. Oldambt-Fiemel:

Met de adviseurs van VVW is bepaald dat door het hanteren van de meest recente inzichten op waterstanden, het overgrote deel van de opgave voor kadeverhoging in de boezem van Oldambt vervalt.

4.5.5. EKD boezem:

De inventarisatie voor de laatste stukken van het oude Eemskanaal en het Oosterhornkanaal is voor 80% afgerond.

Liggen we nog op schema?

4.5.1. Ja.

4.5.2. Ja. De werken worden zo veel mogelijk gecombineerd met de realisatie van andere opgaven (zoals de KRW, gebiedsontwikkeling en fietsnetwerk).

4.5.3. Ja. De werken worden zoveel mogelijk gecombineerd met de beekherstelprojecten.

4.5.4. Ja. De restopgave wordt gecombineerd met een onderhoudsproject van taluds en beschoeiingen.

4.5.5. Ja.

Bergingsgebieden (4.6)

Acties			Gereed
4.6.1.	Inrichting bergingsgebied Tusschenwater 1	1,5 miljoen m ³	2018 ³
4.6.2.	Inrichting bergingsgebied Meerstad	1 miljoen m ³	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.6.1. De inrichting van het integrale plan Tusschenwater is in 2017 in uitvoering, de aangegeven waterbergingsopgave wordt daarmee gerealiseerd.

4.6.2. De inrichting van Meerstad loopt gelijk op met ontwikkelingen in dit gebied. Wij nemen hierin niet het voortouw.

³ Was oorspronkelijk 2017

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.6.1. Plan Tusschenwater is in uitvoering genomen en wordt in de loop van 2018 afgerond.

4.6.2. Het meer is met een klein stukje verder uitgebreid. Het bergingsvolume is nu 0,41 miljoen m³.

Liggen we nog op schema?

4.6.1. Ja.

4.6.2. Ja. De planning is dat in 2021 het bergingsvolume 1 miljoen m³ omvat. Echter bureau Meerstad heeft een grove inschatting van de verdere ontwikkeling gemaakt en verwacht dat het meer in 2021 een omvang van 160 ha heeft en daarmee een bergingsvolume van 0,8 miljoen m³ omvat. Uiteindelijk realiseren we het bergingsvolume wel, maar dat is afhankelijk van de verdere ontwikkeling van Meerstad.

Vasthouden bovenstrooms (4.7)

Acties			Gereed
4.7.1.	Water vasthouden in beekherstelprojecten in de Ruiten Aa	450.000 m ³	2021
4.7.2.	Water vasthouden in beekherstelprojecten in de Drentsche Aa	400.000 m ³	
4.7.3.	Water vasthouden in de beekherstelprojecten in de Hunze	450.000 m ³	
4.7.4.	Zoeken naar ruimte resterende wateropgave Westerwolde	1.100.000 m ³	

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.7.1. Het inrichten van het laatste traject Renneborg-Ter Walslage is in uitvoering (400.000 m³).

4.7.2. Uitvoering van inrichting Geelbroek (180.000 m³).

4.7.3. Voor de projectgebieden Paardetangen en De Branden wordt het inrichtingsplan opgesteld. Het in beide projecten vast te houden volume wordt daarbij bepaald.

4.7.4. Geen concrete acties.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.7.1. In 2017 lag het in de planning met de aanbesteding en uitvoering van dit traject te starten. Door een vertraging bij de omgevingsvergunning (bezwaar particulier) en de financiën, is er vertraging in de planning opgetreden. De start van de uitvoering zou nu naar verwachting in 2018 moeten plaatsvinden en de uitvoering zal doorgaan tot in 2020.

4.7.2. Het project Geelbroek wordt getrokken door Prolander. De afstemming met de omgeving heeft meer tijd gevraagd dan voorzien. In 2017 is het inrichtingsplan wel afgerond. In 2018 start de uitvoering.

4.7.3. De planvorming van de projectgebieden Paardetangen en De Branden is in 2017 gestart.

4.7.4. Geen concrete acties.

Liggen we nog op schema?

4.7.1. Ja, ondanks de vertraging.

4.7.2. Ja.

4.7.3. Ja.

4.7.4. Ja.

Schade door gravers (4.8)

Actie		Gereed
4.8.1	Vaststellen strategie voor gravers	2017

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.8.1. De bevindingen van de landelijke veldproef muskusrattenbeheer worden verwerkt in een eventuele nieuwe vangststrategie. Doel van het muskusrattenbeheer is de populatie zodanig te beheersen dat de waterveiligheid niet in het geding komt.

De strategie om onze infrastructuur intact te houden wordt ook vertaald naar andere gravers, zoals mollen en bevers.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.8.1. We zijn bezig met aanvullende onderzoeken om schade aan onze infrastructuur te monitoren en we herstellen aanwezige schade. We zijn bezig met de provincies en waterschap Noorderzijlvest om een beverbeheerplan op te stellen. In de tussentijd werken we met een tijdelijk beverprotocol om de schade te beperken.

Liggen we nog op schema?

4.8.1. Nee. We wachten op de definitieve rapportage van de landelijke veldproef muskusrattenbeheer. Deze wordt in het voorjaar 2018 afgerond en gepubliceerd. Daarna kunnen we starten met het bepalen van de strategie voor alle gravers. Deze strategie leggen we in 2018 voor aan het algemeen bestuur.

Calamiteitenzorg (4.9)

Acties		Gereed
4.9.1.	Samen met de veiligheidsregio verhogen bewustwording bij burgers over overstromingskansen en evacuatie routes	2017 ⁴
4.9.3.	Samen met de veiligheidsregio met inundatiefilms gemeenten helpen hun evacuatieplannen te verbeteren	2017 ⁵

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

4.9.1. Samen met de veiligheidsregio wordt de landelijke richtlijn evacuatie uitgewerkt. De gemeentelijke kolom heeft hierin het voortouw. Onze rol is te zorgen voor de juiste informatie op watergebied. Wij stimuleren dat hierin voortgang blijft.

4.9.3. Om de totstandkoming van de evacuatieplannen te bevorderen wordt samengewerkt met het Kernteam van de veiligheidsregio, waarin de gemeenten van de provincie Groningen samenwerken. De inundatiefilms zijn in 2016 afgerond en dienen als input voor de evacuatieplannen.

Wat hebben we gedaan in 2017?

4.9.1. Wij hebben onze informatie geleverd aan de veiligheidsregio. De verdere bewustwording is een doorlopende actie geworden.

4.9.3. Zie punt 4.9.1.

Liggen we nog op schema?

4.9.1. Ja. Ons deel is wel aangeleverd; actiepunt afgerond. Actiepunt is nu wel een doorlopend actiepunt geworden.

4.9.3. Zie punt 4.9.1.

⁴ Was oorspronkelijk 2016. Het actiepunt is wel in 2016 gestart.

⁵ Was oorspronkelijk 2016. Het actiepunt is wel in 2016 gestart.

Programma voldoende water

Beleidsdoel

We zorgen voor voldoende water, nu en in de toekomst, zowel in droge als in natte perioden.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen er voor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn de inundatieknelpunten opgelost. We hebben een werkwijze voor de omgang met veenoxidatiegebieden, we hebben vastgesteld hoe we omgaan met functie volgt peil in de beekdalen van Drenthe en we hebben met het Rijk, de provincies en de gebruikers afspraken gemaakt over de beschikbaarheid van water in droge perioden (voorzieningsniveau).

Het programma voldoende water is in negen onderwerpen opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van voldoende water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Afstemming peilen op functies (5.1)

Acties		Gereed
5.1.2.	Opstellen waterschapsbeleid over beekdalen Drenthe	2017
5.1.3.	Uitvoeren resterende peilbesluiten ⁶	2017
5.1.4.	Nieuwe toetsing van ons watersysteem aan de inundatienormen	2018
5.1.5.	Oplossing van de resterende 180 ha inundatieknelpunten	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.1.2. De pilot beekdalen heeft te weinig bruikbare informatie opgeleverd om ons beleid op te baseren. We gaan in 2017 daarom verder overleggen met de provincie Drenthe om dit beleid vorm te geven.

5.1.3. Bestuurlijk afhandelen in 2017.

5.1.4. In 2017 wordt gestart met het bouwen van de benodigde rekenmodellen om de toetsing te kunnen uitvoeren.

5.1.5. De analyse van inundatieknelpunten gebeurt op basis van peilbesluiten. De aanwezige knelpunten lossen we op tijdens dit peilbesluitproces.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.1.2. Er is een conceptnotitie opgesteld en voorgelegd aan de provincie Drenthe. In 2018 krijgt dit een vervolg.

5.1.3. We hebben de resterende peilbesluiten voorbereid, behalve peilgebieden die liggen in veenoxidatie- of planvormingsgebieden. Hiervan resteren nog twee. Deze worden in het voorjaar 2018 ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

⁶ Abusievelijk niet in begroting 2017 opgenomen.

5.1.4. Besloten is geen nieuwe toetsing te doen, omdat we al weten welke gebieden niet voldoen en dat daar langjarige acties voor lopen (met name de Veenoxidatie strategie en de beekdalen visie). Besloten is samen met de gemeenten onderzoek te gaan doen naar wateroverlast door extreme buien in de vorm van stresstesten. In landelijk gebied zal samen met de landbouwsector in pilots onderzoek worden gedaan naar mogelijke maatregelen om schade door wateroverlast ten gevolge van extreme buien te verminderen.

5.1.5. Zie de toelichting bij 5.1.3.

Liggen we nog op schema?

5.1.2. Nee, datum gereed wordt 2018.

5.1.3. Nee. De ambtelijke voorbereiding is afgerond. In 2018 kan hierover besloten worden door ons algemeen bestuur.

5.1.4. Vervalt.

5.1.5. Ja. Kan wel eerder worden afgerond. Vermoedelijk in 2020.

Wateroverlast door veenoxidatie (5.2)

Acties		Gereed
5.2.1.	Implementatie werkwijze voor peilbesluiten in de veenoxidatie aandachtsgebieden	2017 ⁷
5.2.3.	Peilbesluiten in veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen	2018 ⁸
5.2.4.	Samen met de provincies onderzoeken in welke gebieden er kansen liggen om veenoxidatie te vertragen en wat daarvoor moet gebeuren om dat mogelijk te maken	2017 ⁹

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.2.1. Het in 2016 opgestarte gebiedsproces voor het pilotgebied veenoxidatie Valthermond, zal in 2017 moeten leiden tot een uitgewerkt en gedragen Inrichtingsplan Valthermond.

5.2.3. De analyse van de resultaten van de kartering van de veengebieden (zie actiepunt 5.2.4) zal halverwege 2017 beschikbaar zijn. Deze resultaten leiden tot een goed beeld van waar het veen zich bevindt en welke maaiveldaling er verwacht wordt tot 2050. Op basis daarvan kan in de tweede helft van 2017 gestart worden met de overige peilbesluiten in veenoxidatiegebieden. De peilbesluiten in deze gebieden kunnen dan in 2018 bestuurlijk worden afgerond.

5.2.4. Inzichtelijk is gemaakt, mede door het gebiedsproces Valthermond (zie 5.2.1), welke maatregelen ingezet kunnen worden om in bepaalde gebieden veenoxidatie al dan niet te vertragen en hoe omgegaan kan worden met bodemdalingsvraagstukken door veenoxidatie. Er vindt bestuurlijke afstemming met provincies plaats over taken, rollen en verantwoordelijkheden. Om de mogelijkheden voor vertragen van veenoxidatie in te kunnen schatten en om bodemdalingsprognoses te kunnen maken moeten de veengebieden gekarteerd worden. Dit zal in 2017 in beeld worden gebracht.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.2.1. In maart 2017 hebben 3 voorlichtingsavonden plaatsgevonden. Er zijn bestuurlijke afspraken gemaakt en vastgelegd met de partners (afbakening opdracht). Eind 2017 zijn themabijeenkomsten gestart waaruit de info moet komen die de basis moet opleveren voor het opmaken van verschillende scenario's.

⁷ Was oorspronkelijk 2016, daarna 2017.

⁸ Was oorspronkelijk 2017, daarna 2018.

⁹ Was oorspronkelijk 2016, daarna 2017.

5.2.3. De kartering is gestart en wordt afgerond in 2018. Deze dient als input voor de overige gebiedsprocessen buiten de pilotgebieden van Valthermond en Hongerige Wolf.

5.2.4. Deze actie wordt opgepakt na de pilot veenoxidatie.

Liggen we nog op schema?

5.2.1. Als voorgenomen activiteit wordt aangegeven dat in "2017" een gedragen Inrichtingsplan uitgewerkt zal zijn. Dit had moeten zijn "eind 2018". We liggen op schema, met ongeveer een maand vertraging op de afgesproken planning.

5.2.3. Nee. Afhankelijk van de voortgang van de gebiedsprocessen (zie 5.2.1 en 5.2.4) kunnen we starten met de andere gebieden.

5.2.4. Nee, datum gereed wordt 2020.

Wateroverlast door gas- en zoutwinning (5.3)

Acties		Gereed
5.3.1.	Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents Diep	2021
5.3.3.	Update noodzakelijke maatregelen gas- en zoutwinning	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.3.1. In 2017 wordt een inrichtingsplan/maatregelplan opgesteld waarin de bodemdalingsmaatregelen zoveel mogelijk in synergie met opgaven van KRW, Natuurnetwerk, Natura 2000 en recreatiesector worden opgenomen.

5.3.3. In 2016 en 2017 wordt een uitvoeringsplan opgesteld voor compenserende maatregelen voor de bodemdaling door gaswinning in de EKDB (Eemskanaal Dollard boezem). De start is nog afhankelijk van de goedkeuring van de financiering door de cie. Bodemdaling.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.3.1. Er is een start gemaakt met een plan van aanpak voor het opstellen van een maatregelenplan. Dit is besproken met de partners, maar nog niet voorgelegd aan het bestuurlijk overleg. In 2017 is de aanvraag voor een bijdrage uit het Interreg-programma gehonoreerd. Samen met partners uit vijf EU-landen worden onderdelen voor de KRW opgepakt.

5.3.3. Er is overeenstemming met de commissie bodemdaling over de financiering van het onderzoek. Het onderzoek loopt en wordt begin 2018 afgerond.

Liggen we nog op schema?

5.3.1. Ondanks de vertraging in het proces, krijgt het maatregelenplan in 2018 vorm. Hiervoor zal extra inzet worden gepleegd.

5.3.3. Ja.

Wateroverlast stedelijk gebied (5.4)

Actie		Gereed
5.4.1.	Samen met de gemeenten noodzakelijke maatregelen uitvoeren in het stedelijk gebied	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.4.1. Doorgaan met het afkoppelen van hemelwater in stedelijke ontwikkelingen.

Uitvoering project Bosbeek-Nijlansloop van gemeente Assen met daarin realisatie van 8.000 m³ extra berging (voor bergingsopgave waterschap).

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.4.1. De uitvoering van het project Bosbeek-Nijlandsloop van de gemeente Assen is in 2017 aanbesteed. Uitvoering met daarin realisatie van 8.000 m³ extra berging (voor bergingsopgave waterschap) zal in 2018 worden afgerond.

In de landelijke gebieden zijn kleinschalige maatregelen uitgevoerd. In Groningen is in samenhang met de waterketen een project in Euvelgunne gestart om hemel- en rioolwater door middel van slimme regelingen zoveel mogelijk gescheiden te houden en open ruimte in de stad te benutten voor opvang van hemelwaterwater.

Samen met de gemeenten Groningen, Stadskanaal, Pekela en Veendam is de pilot stresstest klimaatadaptatie gestart.

Liggen we nog op schema?

5.4.1. Ja.

Droogte in de zomer/wateraanvoer (5.5)

Acties		Gereed
5.5.2.	Flexibel peilbeheer toepassen in nieuwe woonwijken en nieuwe meren	2021
5.5.3.	Bepalen van waterconserveringsmaatregelen op onder andere het Drents Plateau	2021
5.5.4.	Stimuleren waterconserveringsmaatregelen	2021
5.5.5.	Vaststellen voorzieningenniveau voor wateraanvoer door het waterschap	2021
5.5.6.	Stimuleren van efficiënt watergebruik en verminderen watervraag	2018
5.5.7.	Optimaliseren interne waterverdeling en eventueel aanpassing van infrastructuur	2021
5.5.8.	Ontwikkelen van beleid voor nieuwe (industriële) gebruikers van zoet water	2020

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

Algemeen:

We zijn in overleg met meerdere partijen die gebruik maken van IJsselmeerwater (project Operationalisering Flexibel Peilbeheer IJsselmeer). Het doel hiervan is om het beschikbare water zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Dat wil zeggen: waterbesparing, efficiënte inzet van water en energiebesparing. In 2017 wordt ook een wateraanvoervisie afgerond met de waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen en de Provincie Drenthe.

5.5.2. Zodra er mogelijkheden in de ruimtelijke ordening zijn passen we dit toe.

5.5.3. We ronden het onderzoek af naar beregenen uit grondwater en het bepalen van effectieve conserveringsmaatregelen in het Drentsche Aa gebied.

5.5.4. We ondersteunen pilots waarin waterconserveringsmaatregelen worden getest en gedemonstreerd. Na 2017 gaan we, afhankelijk van de conclusies van het onderzoek onder 2, waterconserveringsmaatregelen uitvoeren in het Drentsche Aa gebied.

5.5.5. We gaan de pilot voor het communicatietraject van het voorzieningenniveau in het Oldambt voortzetten. Dit doen we in combinatie met het project "stoppen doorspoelen Oldambt".

5.5.6. Ook in 2017 ondersteunen we pilots waarin efficiënt watergebruik wordt getest en gedemonstreerd. Zoals het project Waterdrager met ondergrondse opslag van zoetwater en druppelirrigatie, onderzoek naar zoetwater onder kreekruggen in het kustgebied in het interreg project TOPSOIL, pilots met druppelirrigatie, etc.

- 5.5.7. Dit jaar ronden we onderzoek af naar de kosten en baten van optimaliseringsmaatregelen.
- 5.5.8. In 2017 gaan we met de provincies beleid opstellen voor nieuwe industriële gebruikers van zoet water. Ook gaan we verder met gesprekken met AVEBE over efficiënter gebruik van zoet water.

Wat hebben we gedaan in 2017?

Algemeen:

Er is een pilot met een waterverdelingstool uitgevoerd. In 2017 is ook begonnen met de bouw van een informatiescherm als hulpmiddel bij de het bespreken van de waterverdeling.

De wateraanvoersie is opgesteld en wordt door ons gebruikt voor de te maken afspraken over het peilbeheer in Drenthe.

5.5.2. Er waren geen mogelijkheden in 2017. Het ontwikkelen van nieuwe woonwijken en de aanleg van nieuwe meren komt nauwelijks voor.

5.5.3. Door het betrekken van stakeholders is veel tijd besteed aan modelverbeteringen met hun data en zijn op verzoek van de stakeholders meer scenario's doorgerekend. Daardoor wordt het onderzoek medio 2018 afgerond.

5.5.4. Start conform planning na 2017.

5.5.5. Proef loopt.

5.5.6. Pilots zijn uitgevoerd conform de planning. Doordat de kreekruggen in ons kustgebied zijn bedekt met dikke kleilagen blijken hier geen zoetwaterbellen aanwezig te zijn.

5.5.7. In 2017 is het onderzoek gestart naar de kosten en baten van optimaliseringsmaatregelen. Het verzamelen van modelparameters voor de gebiedsdekkende modellering kostte meer doorlooptijd dan verwacht. Daardoor wordt dit onderzoek pas medio 2018 afgerond.

5.5.8. Het opstellen beleid met provincies is in 2017 door tijdgebrek niet opgestart. Mogelijk gebeurt dit in de tweede helft van 2018. Wel zijn gesprekken met AVEBE over efficiënter gebruik van zoet water gevoerd. Deze hebben echter nog niet tot concrete voorstellen geleid en moeten dus worden voortgezet.

Liggen we nog op schema?

5.5.2. Ja.

5.5.3. Ja. De studie beregenen uit grondwater ronden we in 2018 af.

5.5.4. Ja.

5.5.5. Ja.

5.5.6. Nee. Actiepunt start als actiepunt 5.5.5. is afgerond. Wordt 2021.

5.5.7. Ja.

5.5.8. Ja.

Verdroogde natuurgebieden (5.6)

Acties		Gereed
5.6.2.	Uitvoering van de restantopgave NNN (Natuurnetwerk Nederland) voor Groningen	2021
5.6.3.	Uitvoering van een deel van de verdrogingsmaatregelen binnen Natura 2000 Drentsche Aa	2021
5.6.4.	Opstellen inrichtingsplan voor verdrogingsopgave Oosterbos Emmen	2018

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.6.2. Zie actiepunt 4.7.1.

5.6.3. Uitvoeren van het inrichtingsplan Geelbroek.

5.6.4. Geen actie voorzien.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.6.2. Zie actiepunt 4.7.1.

5.6.3. Het project Geelbroek wordt getrokken door Prolander. De afstemming met de omgeving heeft meer tijd gevraagd dan voorzien. In 2017 is het inrichtingsplan wel gereed gekomen. In 2018 zal de uitvoering worden gestart.

Daarnaast is het pilot project Beekverhoging drie trajecten Drentsche Aa in 2017 gestart. Dit project beoogt over drie trajecten van in totaal 7 km verdroging te bestrijden door verhoging van de beek (en daarmee van de waterstanden in de beek).

5.6.4. Geen actie voorzien.

Liggen we nog op schema?

5.6.2. Ja.

5.6.3. Ja.

5.6.4. Ja.

Natura 2000 (5.7)

Acties		Gereed
5.7.1.	Uitvoering revitalisering rietoevers Zuidlaardermeer (zie KRW maatregel)	2021
5.7.2.	Uitvoering van beekboderverhoging Loonerdiep/Taarlose diep, deel van Zeegserloopje en Anloërdiepje (zie KRW maatregel)	2021
5.7.3.	Onderzoek samen met provincie naar eventuele beekboderverhoging in overige beeklopen Drentsche Aa	2017

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.7.1. We stellen een inrichtingsplan/maatregelplan op waarin de Natura 2000-maatregelen zoveel mogelijk in synergie met opgaven voor KRW, Natuurnetwerk, Bodemdalingsmaatregelen en recreatiesector worden opgenomen.

5.7.2. We gaan een pilot project uitvoeren in delen van het Loonerdiep/Taarloosediep, het Zeegserloopje en het Anloërdiepje om meer ervaring op te doen met beekboderverhoging en de effecten daarvan zowel op het beekmilieu als op de omgeving.

5.7.3. Afronding van de Inrichtingsvisie beekdal Drentsche Aa.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.7.1.

Voor het Zuidlaardermeergebied hebben we in 2017 de aanvraag voor een bijdrage uit het Interreg-programma gehonoreerd gekregen. Samen met partners uit vijf EU-landen worden onderdelen voor de KRW opgepakt. Concreet voor het Zuidlaardermeer werken we samen met de lokale gebiedspartners maatregelen uit. Dit is eind 2017 opgepakt.

5.7.2.

Het pilot project Beekverhoging in drie trajecten van de Drentsche Aa is in 2017 gestart. Dit project beoogt 7 km beekverhoging te realiseren langs trajecten van het Loonerdiep / Taarlose diep, het Zeegserloopje en het Anloërdiepje.

5.7.3.

In 2017 is de Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa afgerond en vastgesteld door de partijen die deel uitmaken van het Overlegorgaan Drentsche Aa. In de voorbereiding van de Inrichtingsvisie is onder meer onderzocht en nader afgebakend binnen welke randvoorwaarden en bandbreedtes beekverhoging haalbaar lijkt.

Daarnaast is het pilot project Beekverhoging zodanig opgezet dat het ook kan worden beschouwd als bijdrage aan haalbaarheidsonderzoek naar beekverhoging voor andere trajecten.

Liggen we nog op schema?

5.7.1. Ja. Er is vertraging opgelopen, maar we blijven nog wel binnen de planning van het beheerprogramma.

5.7.2. Ja.

5.7.3. Nee, de Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa is opgeleverd en vastgesteld. Maar andere onderzoeksactiviteiten zullen ook na 2017 plaatsvinden. Datum gereed passen we aan in 2021.

Grondwater (5.8)

Actie 5.8.1.	Samen met provincies een nota grondwaterbeheer opstellen met daarin: - beschrijving van de visie (doelen/ambities) op het beheer van het grondwater-systeem - afspraken met provincies over samenwerking - inventarisatie van problemen die op korte termijn moeten worden aangepakt - concrete acties om die problemen op te lossen	Gereed 2018
-------------------------------	--	-----------------------

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.8.1. In 2017 starten we het overleg met de Provincies hierover.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.8.1. Aan het overleg kon in 2017 geen prioriteit gegeven worden.

Liggen we nog op schema?

5.8.1. Nee. Zal in de tweede helft van 2018 worden opgestart en kan dan in 2019 worden afgerond.

Onderhoud watergangen en vaarwegen (5.10)

Actie 5.10.1.	1. Toetsing/herziening status van watergangen en schouwsloten	Gereed 2018
--------------------------------	---	-----------------------

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

5.10.1. In 2017 inventariseren we het aantal kilometers watergang dat niet aan het vastgestelde criterium hoofdwatgang of schouwsloot voldoet.

Wat hebben we gedaan in 2017?

5.10.1. De watergangen zijn geïnventariseerd en getoetst aan het criterium 50 liter/seconde. De status van deze watergangen wordt herzien. Op kleine schaal zijn al watergangen overgedragen aan derden en met gebiedsinventarisaties proberen we meer watergangen over te dragen aan aanliggende eigenaren.

Liggen we nog op schema?

5.10.1. Nee. De toetsing is in 2017 afgerond. Uitvoering start daarna.

Programma schoon en ecologisch gezond water

Beleidsdoel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en ook het stelsel van kleinere watergangen voor de aan- en afvoer van water. Wij geven als waterschap advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de hydromorfologische inrichting en de fysisch-chemische samenstelling van het water van belang. Wij zorgen voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet aan de wettelijke normen.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW voor 80% gereed. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit, de gewasbeschermingsmiddelen laten alleen nog incidentele overschrijdingen zien, de zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit, de zuiveringen dragen bij aan het behalen van de waterkwaliteitsdoelen en op een aantal locaties leveren we indien dit economisch rendabel is energie of produceren we grondstoffen.

Het programma schoon en ecologisch gezond water is in negentien onderwerpen opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van schoon en ecologisch gezond water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Kaderrichtlijn Water (6.1)

Acties		Gereed
6.1.1.	Onderzoek naar afwenteling tussen waterlichamen	2017
6.1.2.	Tussentijdse evaluatie toestand en doelbereik	2018
6.1.3.	Status van het nieuwe Woldmeer (al dan niet KRW-lichaam beoordelen)	2018

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.1.1. In 2017 gaan we metingen doen aan nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij onze inlaatpunten, zodat we beter in beeld hebben welke verontreiniging we van onze buren binnenkrijgen.

6.1.2. In 2017 presenteren we aan het algemeen bestuur een tussenstand voor de tussentijdse evaluatie doelbereik.

6.1.3. In 2017 voeren we (net als in 2016) metingen uit in het nieuwe Woldmeer om de nulstoestand voor het nieuwe waterlichaam te bepalen. Dit is nodig als we het Woldmeer in 2018-2019 als ontwerp KRW waterlichaam opvoeren.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.1.1. We hebben in juni 2017 het 10 puntenplan aan het bestuur gepresenteerd. Als punt 7 hiervan is opgenomen het verminderen van de aanvoer van stoffen door de buurwaterschappen (vermindering van de afwenteling). Zowel voor de noordelijke als de zuidelijke buurwaterschappen geldt dat we gezamenlijk een bronnenanalyse gaan doen om te kijken op welke wijze de afwenteling kan verminderen. Bij Wetterskip Fryslân is hierbij hun versterkte doorspoeling van belang als mogelijk instrument om de afwenteling naar ons te doen afnemen.

6.1.2. In november 2017 is de toestand en de tussenstand van evaluatie KRW doelbereik gepresenteerd aan het AB.

6.1.3. Ook in 2017 zijn metingen ten behoeve van de KRW uitgevoerd in het Woldmeer (fytoplankton). De resultaten hiervan worden begin 2018 opgeleverd en getoetst.

Liggen we nog op schema?

6.1.1. Nee. Een bronnenanalyse volgt in 2018. Actiepunt is pas in 2018 afgerond.

6.1.2. Ja.

6.1.3. Ja.

Herstel van de beek (6.2)

Acties			Gereed
6.2.1.	Westerwoldse Aa	15 km hermeandering	2018
6.2.2.	Drentsche Aa	4 km hermeandering	2021
		3 stuks beekpeilverhoging	2021
6.2.3.	Hunze	17 km hermeandering	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.2.1. De uitvoering van het (laatste) traject Renneborg-Ter Walslage zal in 2017 starten en tot in 2018 doorgaan.

6.2.2. Opstellen van een inrichtingsplan voor de hermeandering van het Witterdiep (1 km).

Het pilotproject voor beekbodempverhoging in Loonerdiep/Taarloose diep, deel van het Zeegserloopje en het Anloërdiepje komt in uitvoering.

6.2.3. Projectgebied Tusschenwater is in uitvoering, 2,5 km herstel van de beek. Voor de gebieden Paardetangen (1,6 km) en De Branden (3,3 km) wordt het inrichtingsplan opgesteld.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.2.1. Zie onder 4.7.1.

6.2.2. De hermeandering van het Witterdiep moet plaatsvinden binnen het toeristisch-recreatief ontwikkelingsgebied waar de gemeente Assen onder meer een Factory Outlet Centre en een IJsbaancomplex wil realiseren. Dit betekent dat de hermeandering in samenhang met de gemeentelijke gebiedsontwikkeling moet worden uitgewerkt. Deze complexe planvoorbereiding (met Assen als trekker) is wel in 2017 gestart, maar kon niet in 2017 worden afgerond.

Het pilot project Beekverhoging kent drie trajecten in de Drentsche Aa (Loonerdiep/Taarloose diep, deel van Zeegserloopje en Anloërdiepje) en is in 2017 gestart (met looptijd tot 2020).

6.2.3. Het project Tusschenwater is in uitvoering. De planvoorbereiding voor Paardetangen en De Branden is gestart, evenals de planvorming voor de gebieden Flessenhals Borger en Noordma nabij het Zuidlaardermeer.

Liggen we nog op schema?

6.2.1. Nee. De afronding wordt 2019. Zie onder 4.7.1.

6.2.2. Ja.

6.2.3. Ja.

Natuurvriendelijke oevers in kanalen (6.3)

Acties			Gereed 2021
6.3.1.	Aanleg natuurvriendelijke oevers (NVO):		
	Kanalen Westerwolde (waarvan 3,5 km gereed)	12 km	
6.3.2.	Kanalen Fiemel	3,4 km	
6.3.3.	Kanalen Oldambt (waarvan in 2015 5 km gereed)	7,5 km	
6.3.4.	Kanalen Duurswold	2,7 km	
6.3.5.	Kanalen Hunze/Veenkoloniën	8 km	
6.3.6.	Noord-Willemskanaal	3 km	

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

Binnen het project "Evaluatie KRW doelbereik" wordt ook gekeken naar de effectiviteit van de natuurvriendelijke oevers.

6.3.1. Kanalen Westerwolde:

- Uitwerking NVO (ca. 2 km) in combinatie met inrichting van de ecologische verbindingzone Brualerschloot (Dld.) over de Lethe naar het B.L. Tijdenskanaal (met subsidie EU Interreg VA en/of NNN Rafelranden).
- Opstellen realisatieplan voor het gehele beheersgebied (locatie kansen).

6.3.2. Kanalen Fiemel:

- In 2016 is begonnen met de aanleg van 3,4 km. De werkzaamheden ronden we dit jaar af. De totale KRW opgave is dan gerealiseerd.

6.3.4. Kanalen Duurswold:

- Opstellen inrichtingsplan voor Natuurvriendelijke oever langs het Afwateringskanaal Duurswold Noord bij Tjuchem als meekoppelkans voor het kadetrajct Steendam - Tjuchem.

Voor de overige waterlichamen zijn in 2017 geen acties voorzien.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.3.1. Voor het project Lethe – Brualerschloot is een Interreg 5a aanvraag opgesteld in samenwerking met Duitsland. Eind 2017 is de aanvraag ingediend.

Het realisatieplan voor het hele beheergebied wordt later opgepakt. Eerst ligt de focus op de opdracht voor 10 km NVO, zie hieronder bij "algemeen".

Voor het overige zijn bestaande aangelegde NVO's geëvalueerd en nieuwe locaties gezocht.

6.3.2. De aanleg is gekoppeld aan het baggeren van het Afwateringskanaal Fiemel. Hiervoor is een aanvullend onderzoek naar niet gesprongen explosieven gedaan. Dit zorgde voor uitstel in de uitvoering.

6.3.4. Voor de NVO ter hoogte van Tjuchem is een concept inrichtingsplan opgesteld. Deze wordt verder uitgewerkt en loopt mee in de uitvoering van het kadeproject Steendam - Tjuchem.

Algemeen:

In 2017 is de opdracht verstrekt om ca. 10 km NVO voor de KRW kanalen in Groningen (Westerwolde, Hunze en Veenkoloniën) voor te bereiden en hiervoor een POP3 aanvraag voor € 1 miljoen in te dienen (100% subsidie). De hoogte van de subsidie heeft een relatie met de gemaakte DAW afspraken voor Groningen.

Liggen we nog op schema?

6.3.1. Ja.

6.3.2. Ja.

6.3.4. Ja.

Herstel van meren (6.4)

Acties		Gereed
6.4.2.	Opstellen herstelplan Hondshalstermeer	2018
6.4.3.	Opstellen inrichtingsplan Zuidlaardermeer	2018

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.4.2. In 2016 realiseren we eerst enkele proefvakken op het Hondshalstermeer, waarin de mogelijkheden voor groei en ontwikkeling van watervegetatie kan worden onderzocht. Vanwege het broedseizoen worden deze vakken aan het eind van de zomer gerealiseerd en één jaar gemonitord. In 2017 wordt, mede op basis van de conclusies van dit onderzoek, begonnen met het opstellen van een herstelplan.

6.4.3. In 2017 wordt een inrichtingsplan/maatregelplan opgesteld waarin de KRW-maatregelen zoveel mogelijk in synergie met opgaven voor Natuurnetwerk, Natura 2000, Bodemdalingsmaatregelen en recreatiesector worden opgenomen.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.4.2. Uit de monitoring is gebleken dat de proef positieve resultaten heeft opgeleverd. Dit is besproken met de eigenaar Staatsbosbeheer. Afsproken is dat de proefopstelling nog minstens een jaar blijft staan.

6.4.3. Er is een start gemaakt met een plan van aanpak voor het opstellen van een maatregelenplan. Dit is besproken met de partners, maar nog niet voorgelegd aan het bestuurlijk overleg.

Liggen we nog op schema?

6.4.2. Ja.

6.4.3. Ja.

Vismigratie (6.5)

Acties		Gereed
6.5.	Vaststellen geactualiseerde visie Vismigratie ¹⁰	2018
	<i>Realisering vispassages:</i>	
6.5.2.	Westerwolde 8 vispassages	2018
6.5.3.	Drentsche Aa 2 vispassages	2021
6.5.4.	Hunze 7 vispassages	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.5. Analyse nieuwe ontwikkelingen.

6.5.2. Deze passages kunnen we realiseren binnen de uitvoering van het traject Renneborg-Ter Walslage (NNN Westerwolde/Ruiten Aa).

6.5.3. Geen acties gepland in 2017.

6.5.4. Bij het opstellen van de inrichtingsplannen voor de gebieden Paardetangen en De Branden worden vier vismigratiekelpunten meegenomen.

¹⁰ Abusievelijk niet in begroting 2017 opgenomen.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.5. In 2017 is gestart met het opstellen van de visie vismigratie. In november heeft een bijeenkomst plaatsgevonden met algemeen bestuursleden van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's samen met het bestuur van de hengelsportfederatie Groningen Drenthe.

6.5.2. Zie hiervoor 4.7.1.

Er is een aanvullende opdracht vastgesteld voor de realisatie in 2018 van één vispassage naast de stuw in het Veelerdiep ten noorden van Veele.

6.5.3. Geen acties in 2017.

6.5.4. Het opstellen van de inrichtingsplannen voor de gebieden Paardetangen en De Branden is gestart.

Liggen we nog op schema?

6.5. Ja.

6.5.2. Nee. Zie 4.7.1. Planning is nu 2019.

6.5.3. Ja.

6.5.4. Ja.

Nutriënten (6.6)

Acties		Gereed
6.6.1.	Bepalen noodzaak maatregelen reductie fosfaat-nalevering uit de bodem in Drentsche Aa en Hunze	2017
6.6.2.	Bepalen van noodzaak eventuele verdere fosfaatreductie in kanaal Fiemel	2017

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.6.1. Dit onderzoek vindt plaats in het kader van het project Top Soil. Dit project gaat in 2017 van start. Resultaten van dit project worden pas in 2019 verwacht.

6.6.2. In 2017 gaan we door met het meten van fosfaat in het grondwater rondom kanaal Fiemel. We verwachten geen extra maatregelen. We zijn vooral bezig met de onderbouwing van het aanpassen van de fosfaatnorm, dat wil zeggen het aantonen van natuurlijke fosfaatrijke kwel.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.6.1. Voor beide gebieden zijn modellen gebouwd waarmee risicokaarten kunnen worden gegenereerd. Op deze kaarten zijn de plekken aangegeven waar de kans op uit- en afspoeling van fosfaat het grootst is. De kaarten worden in 2018 opgeleverd en gebruikt in de evaluatie KRW doelbereik.

6.6.2. In 2017 zijn metingen aan grondwater uitgevoerd. Daarnaast is een bronnenanalyse uitgevoerd naar de herkomst van fosfaat.

Liggen we nog op schema?

6.6.1. Nee. Afronding vindt nu in 2019 plaats.

6.6.2. Nee. Afronding vindt nu in 2018 plaats.

Gewasbeschermingsmiddelen (6.8)

Acties		Gereed
6.8.1.	Monitoring gewasbeschermingsmiddelen (GBM) op KRW-meetpunten	2021
6.8.2.	Maatregelen in Glastuinbouwgebieden samen met LTO Glaskracht	2021

6.8.3.	Waar mogelijk faciliteren we de aanleg van akkerranden	2021
---------------	--	------

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.8.1. We meten ook in 2017 GBM op KRW meetpunten. We zorgen ervoor dat éénmalig alle GBM's van prioritair en specifiek verontreinigende stoffen gemeten worden.

6.8.2. Opstellen en het starten van een uitvoeringsprogramma voor de uitvoering van de benoemde maatregelen. Dit alles in samenspraak en samenwerking met alle actoren.

6.8.3. Projecten zijn mogelijk via de POP3 / DAW (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer) – initiatieven. Dergelijke initiatieven moeten van derden komen.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.8.1. Naast de reguliere monitoring van de GBM op de KRW-meetpunten, zijn éénmalig alle GBM's van prioritair en specifiek verontreinigende stoffen gemeten.

6.8.2. In het vierde kwartaal van 2017 zijn alle tuinders in Drenthe en Groningen benaderd (via nieuwsbrieven, een website en voorlichtingsavonden) om deel te nemen aan een bedrijfswaterscan in 2018. Aanmeldingen hiervoor lopen nog, op dit moment doet 30% van de tuinders al mee. Andere projecten zijn ook gestart, maar zullen hun activiteiten pas in 2018 ontplooiën.

6.8.3. Concreet is er in het Drentsche Aa gebied 45,7 km akkerrand gerealiseerd en in het ANOG gebied 43,2 km.

Liggen we nog op schema?

6.8.1. Ja.

6.8.2. Ja.

6.8.3. Ja.

Verziltig (6.10)

Acties		Gereed
6.10.1.	Bepalen eventuele aanpassing meetlocatie of norm bij overschrijdingen	2018
6.10.2.	Bepalen effect vermindering van doorspoeling op zoutgehalte en ecologie	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.10.1. Een aantal meetlocaties is aangepast. We kijken tot 2018 of deze nieuwe locaties wel aan de gestelde doelen voldoen (en daarmee dus het waterlichaam waarvoor deze meetpunten representatief zijn), mocht dat niet het geval zijn dan kan het zijn dat we overgaan op aanpassing van de doelen of aanvullende maatregelen moeten nemen.

6.10.2. Het onderzoek naar het effect op de ecologie is afgerond. In 2017 en de jaren daarna stoppen we met het doorspoelen. Het effect daarvan op het zoutgehalte meten we. Dat onderzoek neemt 2 à 3 jaar in beslag.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.10.1. De nieuwe monitoringslocaties zijn opgenomen in het monitoringsprogramma 2017. Dit monitoringsprogramma wordt in 2018 gebruikt voor de toestandsbepaling 2017. De resultaten kunnen aanleiding zijn voor doelaanpassing of voor het uitvoeren van extra maatregelen.

6.10.2. De rapportage over de 0-meting in 2016 is afgerond. Op 7 juni 2017 heeft het AB besloten de doorspoelproef in de Oldambtboezem de komende twee jaren verder uit te voeren. De effectmetingen in 2017 zijn uitgevoerd.

Liggen we nog op schema?

6.10.1. Ja.

6.10.2. Ja.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (6.11)

Actie		Gereed
6.11.1.	Actualiseren beleidsnota vergunningverlening en handhaving op basis van nieuwe Omgevingswet	2019

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.11.1. We bereiden ons voor op de ontwikkelingen rondom de invoering van de Omgevingswet. De invoering is nu voorzien begin 2019. In 2017 stellen we een plan van aanpak op. Hierin brengen we de ontwikkelingen en mogelijke nieuwe werkwijzen in beeld. In dit plan van aanpak zal ook aangegeven worden hoe de beleidsnota vergunningverlening en handhaving zal worden opgesteld. De implementatie is gepland voor 2018.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.11.1. De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 januari 2021. Daardoor is nog niet begonnen met de actualisatie van de beleidsnota.

Liggen we nog op schema?

6.11.1. Nee, wordt 2021.

Zuiveren (6.13)

Actie		Gereed
6.13.2.	Opheffen van de rwzi Scheve Klap en aansluiten op de rwzi Delfzijl	2020
6.13.3.	Doorvertaling van landelijk beleid naar mogelijke maatregelen terugdringing emissie van microverontreinigingen	2020
6.13.4.	Verdere ontwikkeling van de rwzi als grondstoffenfabriek voor fosfaat en stikstof	2021
6.13.5.	Optimaliseren van de energieproductiemix (elektriciteit / gas) bij de rwzi's	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.13.2. Voor de rwzi Scheve Klap zullen de toepasbaarheid van innovatieve oplossingen worden bekeken op haalbaarheid. Hierbij valt te denken aan mogelijkheden zoals: het concept van living machine, forward osmose en het toepassen van een bufferzak.

6.13.3. Aan de hand van de hotspot analyse van de medicijnresten die eind 2016 is gemaakt, zal in 2017 een plan worden opgesteld voor het vervolg. Hier zullen de landelijke ontwikkelingen in mee worden genomen.

6.13.4. De in 2016 behandelde slibstrategie wordt uitgewerkt naar concrete stappen die worden voorgelegd aan het bestuur. Nadat de herijkte Zuiveringsstrategie is vastgesteld door het bestuur zal een uitvoeringsplan worden opgesteld.

6.13.5. Na oplevering van de vernieuwde Biogasinstallatie zal de optimale energieproductiemix ingeregeld worden. Naast de technische mogelijkheden van de installatie zal ook ingezet worden op de andere twee componenten van veilig werken: organisatie en gedrag.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.13.2. In 2017 zijn de ontwikkelingen ten aanzien van forward osmose en de living machine gevolgd. Daarnaast is het Verdygo concept van waterschapsbedrijf Limburg bezocht. Dit concept bouwt modulair waterzuiveringen op basis van standaardisatie in zeecontainers en in staal. Deze informatie zal worden gebuikt om de opties voor de RWZI Scheve Klap te beschrijven.

6.13.3. De hotspotanalyse is begin 2018 afgerond. Op 14 februari 2018 is in een presentatie aan het AB aangegeven hoe Hunze en Aa's een fullscale installatie op RWZI Gieten aanbiedt aan het gemeenschappelijk op te stellen programma. Dit programma wordt door de waterschappen opgesteld om de verdeling van het subsidiebedrag van het ministerie van I&W vorm te geven. De oplevering van de hotspotanalyse is later opgeleverd, vanwege de politieke context en gevoeligheid van dit dossier.

6.13.4. De aanbesteding van de slibeindverwerking heeft plaatsgevonden. Daarmee ligt voor de eerste drie jaar terugwinning van grondstoffen uit de sliblijn niet voor de hand. De mogelijkheid van Struviet-terugwinning wordt als niet aantrekkelijk beoordeeld. In 2019 zal een besluit worden genomen of contractverlenging voor de slibverwerking wordt aangegaan of dat er aanbesteed gaat worden. Bij dit besluit zullen de mogelijkheden van grondstoffenterugwinning een rol spelen.

6.13.5. De verwachting is dat medio 2018 het project Biogasinstallatie zal worden afgerond.

Liggen we nog op schema?

6.13.2. Ja.

6.13.3. Ja. Afronden in 2018 is reëel.

6.13.4. Ja.

6.13.5. Ja. Afronding twee jaar eerder dan gepland.

Exoten (6.15)

Actie		Gereed
6.15.1.	Rapportage van verspreiding en effecten op KRW-doelstellingen van de Gevlekte Amerikaanse Rivierkreeft en Chinese Wolhandkrab	2020 ¹¹

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.15.1. Geen concrete acties in 2017.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.15.1. Geen acties.

Liggen we nog op schema?

6.15.1. Ja.

Drinkwateronttrekkingsgebied (6.16)

Actie		Gereed
6.16.1.	Uitvoeren afgesproken maatregelen uit Uitvoeringsprogramma oppervlaktewateronttrekkingen Drentsche Aa	2021

¹¹ Was oorspronkelijk 2021. Door een betere spreiding van de werkzaamheden in de voorliggende beheerplanperiode kan het plan eerder worden afgerond.

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.16.1. De maatregelen genoemd in het Uitvoeringsprogramma zijn vertaald in tien concrete projecten. Deze projecten worden uitgewerkt in een Programmaplan en in 2016 wordt een start gemaakt met de uitvoering van deze tien projecten. De uitvoering van het uitvoeringsprogramma loopt vanaf 2016 tot en met 2021. Jaarlijks rapporteren wij aan het bestuur over de voortgang.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.16.1. Twee voorbeelden van uitvoeringsmaatregelen: akkerranden aangelegd en een subsidieregeling voorkomen erfemissies voorbereid. Zie voor een uitvoeriger toelichting de toelichting bij het project 708 in hoofdstuk 3 c, toelichting investeringen.

Liggen we nog op schema?

6.16.1. Ja.

Zwemwater (6.17)

Actie		Gereed
6.17.1.	Bepalen maatregelen ter verbetering van bacteriologische waterkwaliteit	2021
6.17.2.	Uitbreiden monitoring zwemwateren met blauwalgen	2021
6.17.3.	Ondersteunen onderzoek zwemwater / blauwalgenproblematiek	2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.17.1. Is regulier werk, geen bijzondere acties.

6.17.2. We gaan fytoplanktononderzoek uitvoeren in zwemwateren met structurele blauwalgenproblematiek.

6.17.3. Is regulier werk, geen bijzondere acties.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.17.1. Regulier werk, er zijn dit jaar gesprekken geweest tussen de provincie Groningen, de gemeente Vlagtwedde en de beheerder van de plas Weddermeer, Urnenhoeve over de aanhoudende bacteriologische overschrijdingen. De gemeente gaat borden met daarop "verboden voor honden" plaatsen op de toegangswegen.

6.17.2. Dit onderzoek is ook in 2017 uitgevoerd. De resultaten worden eind 2017 / begin 2018 opgeleverd. Daarnaast is in de plassen een voedselwebanalyse uitgevoerd op basis van eDNA om een breder beeld te krijgen van het ecologisch functioneren van de plassen. De eerste resultaten daarvan zijn binnen en worden opgewerkt voor verdere analyse.

6.17.3. Regulier werk, geen bijzondere acties.

Liggen we nog op schema?

6.17.1. Ja.

6.17.2. Ja.

6.17.3. Ja.

Overige wateren inclusief stedelijk water (6.18)

Acties		Gereed
6.18.1.	Samen met gemeenten vaststellen voor welke stedelijke wateren een streefbeeld en maatregelenpakket wordt opgesteld	2018 ¹²
6.18.2.	Samen met provincies vaststellen aanpak specifieke wateren met hoge ecologische waarde	2017

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.18.1. Geen concrete acties in 2017.

6.18.2. Deze actie wordt in 2017 afgerond, waarna een meetprogramma voor deze wateren wordt opgesteld.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.18.1. Geen acties.

6.18.2. In 2017 hebben we samen met de beide provincies de opties voor de overige wateren geïnventariseerd, er zijn afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden. De gedachten hierover zijn gedeeld met het RBO (Regionaal Bestuurlijk Overleg) en met ons AB. Er is afgesproken dat we voor de chemie al doelen hebben en dat we voor de biologie in een aantal bijzondere wateren en een paar overige wateren in 2018 de waterplanten gaan meten volgens de KRW systematiek.

Liggen we nog op schema?

6.18.1. Ja.

6.18.2. Nee, uitgesteld tot 2018.

Waterketen (6.19)

Acties		Gereed
6.19.1.	Opstelling integrale afvalwaterbeleidsplannen	2019
6.19.2.	Invoering integraal meet- en monitoringssysteem	2019

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

6.19.1. De afvalwaterbeleidsplannen voor de clusters DAL (Delfzijl, Appingedam en Loppersum), en Groningen Oost zijn vastgesteld en in uitvoering. In 2017 wordt het afvalwaterbeleidplan voor Groningen Centraal opgesteld.

In 2018 worden de afvalwaterplannen voor de clusters "Kop van Drenthe" en "Groningen-Haren-Ten Boer" opgesteld.

6.19.2. In 2017 zal worden gekeken hoe gezamenlijk met de maatschappelijke partners invulling gegeven kan worden aan een integraal meet- en monitoringssysteem. De waterschappen H&A en NZV hebben ervaring met een dergelijk systeem.

Wat hebben we gedaan in 2017?

6.19.1. In 2017 is het afvalwaterbeleidplan voor Groningen Centraal opgesteld. In 2018 wordt het afvalwaterplan voor het cluster "Kop van Drenthe" opgesteld. Voor "Groningen-Haren-Ten Boer" is het afhankelijk van de herindeling en wordt het waarschijnlijk 2019.

¹² Datum gereed was 2017.

6.19.2. In 2018 wordt door de regiegroep besloten of Hunze en Aa's voor de regio invulling kan geven aan het Project van Meten en Monitoren.

Liggen we nog op schema?

6.19.1. Ja.

6.19.2. Ja.

Programma water en ruimtelijke ordening

Beleidsdoel

We zorgen voor een optimale afstemming tussen water en ruimtelijke ordening en borgen daarbij dat water een meesturende rol heeft in de ruimtelijke ordening.

Ruimtelijke ordening en waterbeheer hebben grote invloed op elkaar. Vroeger moest het water zich aanpassen aan de eisen van de ruimtelijke ordening en de diverse gebruiksfuncties zo goed mogelijk faciliteren. Recente waterproblemen toonden aan dat we wateropgaven niet meer alleen met technische ingrepen kunnen oplossen, maar dat we meer en meer van natuurlijke processen gebruik moeten maken. Dat vraagt echter om ruimte. Bovendien is het onverstandig om zonder meer ruimtelijke bestemmingen te plannen, die op het gebied van waterbeheer niet toekomstbestendig zijn en op een later tijdstip tot extra maatschappelijke ingrepen en kosten leiden. Daarnaast biedt de combinatie met water kansen voor andere maatschappelijke domeinen, bijvoorbeeld recreatie en toerisme. Kortom, water stelt eisen en beperkingen aan de ruimtelijke inrichting, maar biedt aan de andere kant ook mogelijkheden. Om dat bij de ontwikkeling van ruimtelijke visies en plannen goed tot zijn recht te laten komen, is een vroegtijdige, meedenkende en toetsende benadering vanuit het waterschap en samenwerking met provincie en gemeente essentieel. Door de OESO is onlangs een rapport over het waterbeheer in Nederland uitgebracht waarbij ook gewezen is op versterking van de relaties tussen water, landgebruik en ruimtelijke ordening (o.a. integrale gebiedsgerichte aanpak). De door de OESO gesignaleerde versterking van de relaties tussen water, ruimtelijke ordening en landgebruik onderschrijven wij en daar willen we in de praktijk ook naar handelen.

Ambitie voor 2021

In 2021 zijn we vroegtijdig betrokken bij alle ruimtelijke ontwikkelingen en keuzen die relevant voor ons zijn. Klimaatbestendigheid en waterveiligheid zijn volwaardig ingebed in alle ruimtelijke visies en plannen die ons beheergebied raken. Tevens is er samen met de provincies bepaald in welke situaties we het principe van functie volgt peil hanteren in plaats van peil volgt functie.

Het programma water en ruimtelijke ordening is in twee onderwerpen opgedeeld. Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van water en ruimtelijke ordening te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per onderwerp in deze meerjarenperiode genomen.

Prominentere rol voor water (7.1)

Acties		Gereed
7.1.1.	Samen met gemeenten en provincie uitwerken beleid voor ruimtelijke adaptatie conform afspraken uit Deltaprogramma	
7.1.2.	Intensivering van ons relatiebeheer met provincies en gemeenten om een vroegtijdige, kansen scheppende en optimale afstemming tussen water en r.o.-functies te realiseren	2020
		2021

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

7.1.1. In 2017 zal het gesprek met gemeenten en provincies gevoerd worden, om te komen tot een gezamenlijke aanpak. We zullen hierbij ook kijken naar de ervaringen in andere delen van het land en we bouwen voort op de gesprekken die er in 2016 al zijn gevoerd.

7.1.2. In 2017 gaan we verder met het overleg met de gemeenten over stedelijk water.

Wat hebben we gedaan in 2017?

7.1.1. Er is een bestuurlijke en ambtelijke bijeenkomst georganiseerd voor de gemeenten in ons beheergebied. Vervolgens zijn twee pilots opgestart, waar vier gemeenten bij betrokken zijn, om te

starten met de klimaatstresstesten. Daarnaast is er afstemming geweest met de provincie Drenthe over dit thema. De provincie Groningen zal in 2018 benaderd worden.

7.1.2. In de diverse overleggen op ambtelijk en bestuurlijk niveau is het belang van water in leefomgeving benadrukt. Dit jaar is ondermeer gestart met de pilot Stresstest Klimaatadaptatie.

Liggen we nog op schema?

7.1.1. Ja.

7.1.2. Ja.

Houdbaarheid "peil volgt functie" (7.2)

Actie 7.2.1.	Samen met de provincies werken we een strategie uit rond de discussie 'peil volgt functie – functie volgt peil'	Gereed 2017 ¹³
------------------------	---	-------------------------------------

Wat waren de voorgenomen activiteiten in 2017?

7.2.1. Dit punt vullen we verder in via het gebiedsproces Valthermond. Zie verder opgave 5.2 Wateroverlast door veenoxidatie.

Wat hebben we gedaan in 2017?

7.2.1. Wordt in 2020 opgepakt.

Liggen we nog op schema?

7.2.1. Nee. Einddatum wordt 2020.

¹³ Was oorspronkelijk 2016.

Hoofdstuk 1 b. Voortgang Coalitieakkoord

In de bestuursvergadering van 13 mei 2015 is het coalitieakkoord 2015 – 2019 “Zelfbewust Duurzaam Vooruit” besproken en door het algemeen bestuur voor kennisgeving aangenomen. Het beheerprogramma 2016 – 2021 diende als belangrijke bouwsteen.

In het coalitieakkoord is een aantal strategische thema's en accenten benoemd en is aangegeven dat hierop en op nog te ontwikkelen initiatieven – met een nadere uitwerking – wordt teruggekomen. In deze rapportage stippen wij een aantal ontwikkelingen aan.

KRW versnellen

Ten aanzien van het mogelijk versnellen van KRW maatregelen is gebleken dat het project Zuidlaardermeer kansen biedt. Intussen is voor het Zuidlaardermeer een bestuurlijke stuurgroep geformeerd. De voorbereiding voor het opstellen van het inrichtingsplan Zuidlaardermeer is in volle gang, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau.

In 2017 is het opstellen van het inrichtingsplan concreet gestart. De stuurgroep wordt hierbij betrokken. Op dit moment ligt de focus op het creëren van bestuurlijk en ambtelijk commitment. Het betrekken van alle partijen gaat moeizaam. Er wordt nog steeds naar gestreefd om een concept inrichtingsplan in 2018 gereed te hebben.

De monitoring van de realisatie van onze KRW doelen wordt momenteel geïntensiveerd. De resultaten zijn hierdoor eerder bekend en zijn in 2017 afgerond. In 2018 komen we hiervoor met een tussenbalans. Dat is de evaluatie KRW doelbereik.

Samenwerking waterketen

Door waterschap Hunze en Aa' s is een aanbod aan de regio gedaan om als hostende organisatie voor "meten en monitoren" te fungeren. In het eerste kwartaal van 2018 zal een beslissing genomen worden of al dan niet gebruik wordt gemaakt van deze aanbieding.

Stedelijk waterbeheer

Onze opzet was om in 2016 bij één gemeente een stresstest uit te voeren, nadat we alle gemeenten uiterlijk in 2016 hadden bezocht. In 2016 zijn echter niet alle gemeenten bezocht. Dat is begin 2017 afgerond. Hierover is in een plenaire bijeenkomst met de gemeenten gesproken. Vervolgens zullen we met drie gemeenten een pilot stresstest uitvoeren. Dit zijn de gemeenten Groningen, Veendam en Stadskanaal.

De resultaten van de pilots worden in 2018 in een nieuwe plenaire bijeenkomst gepresenteerd aan de gemeenten. Daarna worden de stresstesten in de andere gemeenten opgestart. Uiterlijk eind 2020 zijn alle stresstesten uitgevoerd. Er is nu nog geen beeld van de eventuele kosten. Het uitvoeren van een stresstest is een omvangrijke operatie. De komende drie jaren wordt voor alle gemeenten een stresstest uitgevoerd. In september 2017 is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie door de Deltacommissaris voorgelegd aan de regering. De landelijke afspraken over de aanpak van wateroverlast en hittestress in stedelijk en landelijk gebied staan hierin verwoord.

We zijn bezig met de gemeenten Pekela en Veendam om onderhoudsafspraken te maken. Op dit moment brengen we de huidige situatie van dit stedelijk waterareaal in beeld om eventuele achterstanden met elkaar te kunnen bespreken.

Vanwege geringe gemeentelijke aandacht is dit vertraagd, het wordt nu weer opgepakt.

Energie

In de oktober vergadering 2017 van het AB is positief besloten over het voorstel duurzame energie opwekking. Hierbij wordt een bijdrage van 5,1% aan de energie opwekking geleverd door te

investeren op meerdere plaatsen in zonnepanelen en kleine windmolens. De opgewekte energie zal grotendeels worden gebruikt voor eigen gebruik. Daarnaast is aangegeven dat we als Hunze en Aa's, de energiebesparingsdoelstelling van 30% en de doelstelling 40% zelfvoorzienendheid niet in 2020 halen. De waterschappen gezamenlijk zullen deze doelstellingen halen.

Wij zullen met voorstellen komen voor het zetten van vervolgstappen. Hiermee geven wij invulling aan de aangenomen motie.

Veenoxidatie

Voor alle aandachtsgebieden brengen wij momenteel de actuele veendikte in kaart (kartering). Dat wil zeggen de dikte en ligging van het nog aanwezige veen ten opzichte van de GLG (gemiddeld laagste grondwaterstand) en het maaiveld. De opdracht is verstrekt en de betrokken grondeigenaren zijn benaderd voor toestemming. Nadat de gewassen van het land waren gehaald zijn we begonnen met de 5000 boringen. Doordat de werkzaamheden voor het pakket omvangrijker waren dan ingeschat, ronden we de kartering in 2018 af. In april 2018 volgt een rapportage.

Er is gestart met het gebiedsproces voor het pilotgebied veenoxidatie Valthermond. Hiervoor wordt momenteel toegewerkt naar een gezamenlijk gedragen Gebiedskoers (uitvoeringsplan). Eind 2017 is de voortgang van het proces aan het bestuur voorgelegd via de website, bestuursnet en tijdens een AB excursie aan het gebied. Eind 2017 en begin 2018 zijn verdiepende themasessies en keukentafelgesprekken gehouden. Momenteel (februari 2018) werken we toe naar een keuze van toekomst scenario's die haalbaar en realistisch zijn voor het pilotgebied.

De kennis die is opgedaan in het pilotgebied Valthermond en de uitkomsten van de kartering zullen gedeeld worden met de provincies en met stakeholders. Met de provincies onderzoeken we daarna welke ruimtelijke voorwaarden vastgelegd moeten worden en waar het watersysteem meer leidend moet zijn bij het toekennen van de functie om veenoxidatie en daarmee verdergaande bodemdaling te voorkomen. De uitkomsten van de pilot en de afstemming met de provincies zullen we daarna evalueren en toepassen voor andere veenoxidatie gebieden.

Dierenwelzijn

We zijn gestart met een visie op de gravers in ons gebied. Begin 2018 wordt het landelijke onderzoek muskusratten afgerond. Daarna kunnen wij onze visie daarop aanpassen en afronden.

Het beverbeleid en bijbehorend protocol worden door de provincies vastgesteld. Wij hebben onze inbreng vanuit waterveiligheid en voldoende water gedaan. Zowel het beverbeleid als het protocol worden ter kennisname in het algemeen bestuur gebracht. Op dit moment monitoren wij extra op enkele locaties en herstellen wij beverschade aan keringen op basis van een tijdelijk protocol.

In ons gebied zijn een aantal dieronvriendelijke situaties aangepakt. Zo wordt onder andere voorkomen dat dieren in een lange duiker kunnen verdrinken en bieden we dieren de mogelijkheid om uit een diepe sluiskom te klimmen.

Er wordt gewerkt aan het implementeren van een oplossing voor de perscontainers die thans worden gebruikt bij negen weinig vuil producerende rwzi's, namelijk een continue afgesloten stalen rolcontainer.

Communicatie

Met het communicatiebeleidsplan als basis is gewerkt aan de uitwerking van verschillende acties op het terrein van de onderdelen zichtbaarheid, communicatieve organisatie, opiniemanagement en educatie. Voorbeelden zijn de actualisering van informatievoorziening via het beschikbaar stellen van open data en de aandacht voor thema's als waterkwaliteit, (maai)beheer en onderhoud, energie en klimaatadaptatie. Daarnaast is bij diverse projecten, naast de projectcommunicatie en –participatie,

breed en via diverse media gecommuniceerd. Er is sterk ingezet op de ontwikkeling van digitale media. Ook is in 2017 gewerkt aan de Hunze en Aa's film. Een korte film waarin we uitleggen wat ons waterschap precies doet. In 2018 draait de film gedurende een periode in bioscoopzalen in ons beheergebied. Dit sluit aan bij de gewenste communicatievorm van meer uitbeelden en minder tekst. Ook zijn binnen de organisatie diverse communicatietrainingen uitgezet. Qua educatie is er, gelet op de voorgaande successen, wederom sterk ingezet op de bewustwording van water. Hiervoor zijn ook in 2017 nieuwe les- en voorlichtingspakketten ontwikkeld.

Zuiveringsstrategie

In februari is de zuiveringsstrategie herijkt. De strategie beschrijft de balans tussen de doelmatigheid en de duurzaamheid uit het coalitieakkoord. Het is een continuering van de huidige werkwijze met een duidelijke focus op het winnen van energie, de fosfaatproblematiek en medicijnresten.

Op 13 december 2017 heeft het Algemeen bestuur een voorbereidingskrediet van € 100.000,- vrijgegeven voor de nadere specificering van een extra nabehandelingsstap op de RWZI Gieten en Assen. De meest waarschijnlijke optie is gebaseerd op het bouwen van een installatie met microzeven.

Daarnaast is een krediet vrijgegeven van € 220.000,- om het lozingspunt van de RWZI Stadskanaal te verplaatsen naar het AG Wildervanck kanaal.

Beide investeringen zijn bedoeld om de waterkwaliteit te verbeteren en zijn boven wettelijk.

Slibstrategie

De aanbesteding van de slibeindverwerking is afgerond. Op basis van de ervaring zal in 2018 een korte update van de slibstrategie worden geschreven. Hierbij zullen de ervaringen van de marktsituatie die bij de aanbesteding zichtbaar werden, worden verwerkt. Dit zal in goed overleg binnen de gemeenschappelijk regeling met Noorderzijlvest worden opgepakt.

Duurzaamheid

In de AB vergadering van 7 juni heeft u het voorstel tot herijking van het duurzaamheidsbeleid behandeld. Op 4 oktober 2017 heeft het Algemeen Bestuur het voorstel duurzame energieopwekking goedgekeurd. Als onderdeel van dit project wordt voor € 1,5 mln. geïnvesteerd in zonnecellen en kleine windmolens om een eigen opwekking van de energiebehoefte van 5,1% van Hunze en Aa's te realiseren.

Waterkwaliteit

Via het bestuursvoorstel "10 puntenplan" heeft u op 7 juni 2017 ingestemd met het nemen van maatregelen om te hoge concentraties van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan. Wij verwijzen graag naar dit bestuursvoorstel voor informatie. In december 2017 is het AB geïnformeerd over de voortgang van de maatregelen uit het 10-puntenplan. Veel maatregelen zijn al in gang gezet, zoals:

- een voorstel voor de verplaatsing van de effluentlozing van RWZI Stadskanaal;
- een voorstel voor het plaatsen van een zandfilter voor extra fosfaatverwijdering bij RWZI Assen en Gieten;
- de tijdelijke aanstelling van twee extra handhavers;
- het opstellen van bronnenanalyses per waterlichaam;
- het in gang zetten van DAW maatregelen;
- het overleg met onze buurwaterschappen over hun afwenteling richting ons gebied.

Ook in 2018 werken we aan de maatregelen uit het 10-puntenplan. Op 19 september 2018 zal een informele AB discussie plaatsvinden over hoe we de KRW doelen denken te gaan halen waarin ook de resultaten van het 10-puntenplan worden meegenomen.

Zwerfvuil

We verwijderen jaarlijks zwerf- en drijfvuil bij onze sluizen en rondom onze watergangen. Daarnaast hebben we een project uitgevoerd met enkele gemeenten en een recreatieondernemer om de kanalen in Westerwolde regelmatig te schonen. Gemeenten hebben aangegeven zich alleen verantwoordelijk te voelen voor de aanwezigheid van zwerfvuil in het bebouwd gebied. Als gevolg van deze houding is het project gestrand. Zoals tijdens één van de vergaderingen van ons algemeen bestuur afgelopen jaar is gerapporteerd, hebben we met KRW-onderzoek inzicht gekregen in de hoeveelheid zwerfvuil in de Westerwoldse kanalen. Dit is aanzienlijk meegevallen.

Hoofdstuk 2. Verslag ter verantwoording van het financieel beheer

In het verslag ter verantwoording van het financieel beheer wordt ingegaan op de volgende punten:

- a. Rekeningresultaat
- b. Analyse van de belangrijke afwijkingen tussen de jaarrekening en de najaarsrapportage

a. Rekeningresultaat

De jaarrekening 2017 geeft een voordelig resultaat van € 3,6 miljoen. Dit is na aanwending van de bij de primitieve begroting geraamde aanwending van de algemene reserves van € 2,0 miljoen. Het resultaat zonder aanwending van de algemene reserves bedraagt derhalve € 1,6 miljoen.

Het voordeel ten opzichte van de primitieve begroting bedraagt in hoofdlijnen:

* lagere kapitaallasten	607.000
* post onvoorzien	107.000
* lagere personeelslasten	544.000
* hogere kosten huur en lease	-172.000
* lagere kosten verzekeringen en belastingen	15.000
* lagere energiekosten	396.000
* lagere kosten diensten door derden en bijdragen derden	588.000
* voorziening dubieuze belastingdebiteuren	288.000
* voorziening voormalig bestuur en personeel	-133.000
* hogere financiële baten	124.000
* hogere subsidies en bijdragen van derden	937.000
* hogere opbrengsten uit eigendommen	31.000
* lagere opbrengsten werken en diensten voor derden	-136.000
* hogere opbrengsten waterschapsbelastingen	873.000
* hogere onttrekking reserves	463.000
* dotaties bestemmingsreserves	-990.000
* diversen; per saldo	36.000
	<u><u>3.578.000</u></u>

Bij de voor- en najaarsrapportage zijn de bovengenoemde afwijkingen ten opzichte van de primitieve begroting al deels bijgesteld.

In onderdeel b van dit hoofdstuk wordt uitvoerig ingegaan op het verklaren van het saldo van deze jaarrekening. Al bij de voor- en najaarsrapportage gewijzigde budgetten worden niet opnieuw verklaard.

Het resultaat 2017 wordt voor € 316.000 positief beïnvloed door mee- en tegenvallers uit voorgaande dienstjaren. Het betreft:

- belastingopbrengsten	-12.000
- kosten wateraanvoer	10.000
- energie	221.000
- bijdrage bodemdaling Nedmag	47.000
- telefoonkosten	50.000

316.000

Voor het dienstjaar 2017 betekent dit dat het "bedrijfsresultaat" 2017 € 3.262.000 positief bedraagt.

Het voordelig resultaat is (in afwachting van een besluit omtrent de bestemming) afzonderlijk op de balans verantwoord.

Bij de voorjaarsrapportage werd uitgegaan van een verwacht voordelig resultaat van € 142.000.

Bij de najaarsrapportage werd het verwacht resultaat voordelig bijgesteld met € 527.000 tot € 669.000.

De bij de primitieve begroting geraamde onttrekking aan de algemene reserve voor de taak watersysteembeheer ad € 1.972.000 is met € 418.000 afgeraamd tot € 1.554.000.

Daarnaast is bij de najaarsrapportage geraamd dat € 247.000 wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve HWBP en vanuit de algemene reserve zuiveringsbeheer € 743.000 wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve bodemsaneringen.

Bij de najaarsrapportage werd voor de jaarrekening een voordelig resultaat verwacht van € 251.000.

Het werkelijk resultaat over 2017 bedraagt € 3.578.000 voordelig. Dit is € 3.327.000 voordeliger dan verwacht bij de najaarsrapportage. Dit is 3,7% van het begrotingstotaal.

Het resultaat is als volgt opgebouwd:

Resultaat voor bestemming		1.021.000
- bijdrage uit bestemmingsreserves		
- bestemmingsreserve afkoopsommen	1.112.000	
- bestemmingsreserve bodemsaneringen	138.000	
	<hr/>	
- bijdrage uit algemene reserves		1.250.000
- algemene reserve watersysteembeheer	1.554.000	
- algemene reserve zuiveringsbeheer	743.000	
	<hr/>	
		2.297.000
- dotatie aan bestemmingsreserves		
- bestemmingsreserve HWBP	-247.000	
- bestemmingsreserve bodemsaneringen	-743.000	
	<hr/>	
		-990.000
		<hr/>
Resultaat nog te bestemmen		3.578.000
Verwacht voordelig resultaat bij de najaarsrapportage		251.000
		<hr/>
Voordeliger resultaat dan verwacht bij de najaarsrapportage		<u>3.327.000</u>

Toelichting op het resultaat

Resultaat voor bestemming

Dit is het saldo van de lasten en baten exclusief de onttrekkingen aan de reserves, het exploitatiesaldo.

Bijdrage uit bestemmingsreserves

De onttrekking aan de bestemmingsreserve afkoopsommen van € 1.112.000 is ter dekking van de extra exploitatielasten wegens het niet meer activeren van eigen uren en bouwrente ingaande 2015.

De onttrekking aan de bestemmingsreserve bodemsaneringen van € 138.000 betreft de in 2017 gemaakte kosten voor het opruimen van het slib in het Havenkanaal te Assen.

Bijdrage uit algemene reserves

Bij de primitieve begroting is een onttrekking geraamd aan de algemene reserve watersysteembeheer van € 1.972.000 voor stabilisatie van de lastenstijging op 2%. Bij de najaarsrapportage is de onttrekking met € 418.000 afgeraamd tot € 1.554.000.

Bij de najaarsrapportage is een onttrekking geraamd aan de algemene reserve zuiveringsbeheer van € 743.000 en toegevoegd aan de bestemmingsreserve bodemsanering. Dit ter (gedeeltelijke) dekking van de te maken kosten voor het opruimen van het slib in het Havenkanaal te Assen.

Dotatie aan bestemmingsreserves

Het verschil tussen de jaarlijks geraamde HWBP bijdrage en de werkelijke HWBP bijdrage wordt jaarlijks gereserveerd. Deze bestemmingsreserve is ingevoerd om in de toekomst (na 2020) ons aandeel van 10%

in de kosten van nHWBP-projecten te financieren. Het verschil bedraagt dit jaar € 247.000. Vanuit de algemene reserve zuiveringsbeheer is € 743.000 overgeheveld naar de bestemmingsreserve bodemsaneringen.

Resultaat nog te bestemmen

Dit is het resultaat inclusief de onttrekkingen aan de reserves.

Voor een verdere toelichting op de mutaties van de reserves, wordt verwezen naar de toelichting op de balans onderdeel "Eigen Vermogen".

Bestemming van het resultaat

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het rekeningresultaat. Voorgesteld wordt het resultaat als volgt te bestemmen:

- algemene reserve watersysteembeheer; toevoeging van het voordeel	2.644.180
- algemene reserve zuiveringsbeheer; toevoeging van het voordeel	934.036
	<u>3.578.216</u>

Nadere onderverdeling van het resultaat

Het voordeliger resultaat van € 3,3 miljoen ten opzichte van de najaarsrapportage is nader onderverdeeld in een drietal componenten.

- niet bekend bij het samenstellen van de najaarsrapportage	1.607.000	48%
- geraamd budget 2017 wordt besteed in 2018 en verder	638.000	19%
- overig voordeel	1.082.000	33%
	<u>3.327.000</u>	<u>100%</u>

Niet bekend bij de najaarsrapportage

Dit zijn de afwijkingen die bij het samenstellen van de najaarsrapportage (september 2017) nog niet bekend waren of moeilijk in te schatten.

- Kapitaallasten (rente en afschrijving)	235.000
De voordelige afwijking is 1% van het totaal. Bij de najaarsrapportage wordt een inschatting gemaakt van de nog komende investeringen voor de rest van het jaar. Mede door het ontvangen van een aantal grote subsidies is het uiteindelijke investeringstotaal achtergebleven bij de verwachting.	
- Personeelslasten	558.000
De inschatting van de nog in te vullen vacatures voor de rest van het jaar was te positief. Dit betekent een voordeel van € 100.000. Daarnaast is de cao ruimte (€ 458.000) van de per 1 januari 2017 geëindigde cao niet bijgesteld, uitgaande van de veronderstelling dat de nieuwe cao voor eind 2017 zou worden afgesloten.	
- Energiekosten	195.000
De energiekosten 2017 zijn € 20.000 (0,6%) lager dan geraamd. Daarnaast hebben de verrekeningen van de energiebelastingen 2015 en 2016 pas in het laatste kwartaal 2017 plaatsgevonden.	
- Onderhoud watergangen	258.000
Door de natte weersomstandigheden in het laatste kwartaal van 2017 zijn een aantal geplande herstelwerkzaamheden aan oevers en kaden niet uitgevoerd.	

-	Telefoonkosten Door het niet op orde hebben van de facturering door onze telefonie provider is aan het eind van het jaar een vast bedrag per maand afgesproken vanaf augustus 2016. Over de jaren 2016 en 2017 betekent dit een voordeel van € 124.000.	124.000
-	Post onvoorzien In 2017 is geen beroep gedaan op de post onvoorzien. Aangezien ook na het samenstellen van de najaarsrapportage een beroep op onvoorzien kan worden gedaan, wordt dit budget bij de najaarsrapportage niet bijgesteld.	107.000
-	Urenvergoeding HWBP Door de start van het project Brede Groene Dijk (BGD) in 2017 was het nog niet geheel inzichtelijk hoeveel uren zouden worden besteed en vergoed door het HWBP. De geraamde urenvergoeding van € 150.000 is bij de uiteindelijke declaratie bij de jaarrekening uitgekomen op € 280.000.	130.000
		1.607.000

Besteding komende jaren

Een deel van de in 2017 niet bestede budgetten wordt in de komende jaren 2018 en verder besteed en leidt uiteindelijk dus niet tot voordeel.

Deze budgetten worden opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018 en/of in de meerjarenraming 2019 - 2022.

-	Vervanging debietmeter Oude Zeesluis Delfzijl; besteding 2018.	25.000
-	Invoering Omgevingswet; besteding in 2018.	102.000
-	Budget Veenkatering; besteding in 2018.	79.000
-	Maatregelenprogramma Duursaam Glashelder; budget 2017 wordt besteed in 2018.	42.000
-	Onderzoek KRW Zuidlaardermeer; besteding 2018 en verder.	288.000
-	Aanloopkosten NBK; besteding in 2018.	102.000
		638.000

Overig voordeel

Het overig voordeel bedraagt € 1.082.000, dit is 1,2% van het begrotingstotaal.

Een deel van het overig rekeningresultaat is incidenteel en een deel is structureel. Dit wordt momenteel, in aanloop naar de voorjaarsrapportage 2018 en meerjarenraming 2019 - 2022, onderzocht. De structurele afwijkingen zullen in de voorjaarsrapportage 2018 en de meerjarenraming 2019 - 2022 worden verwerkt. Dit kunnen zowel positieve als negatieve bijstellingen zijn.

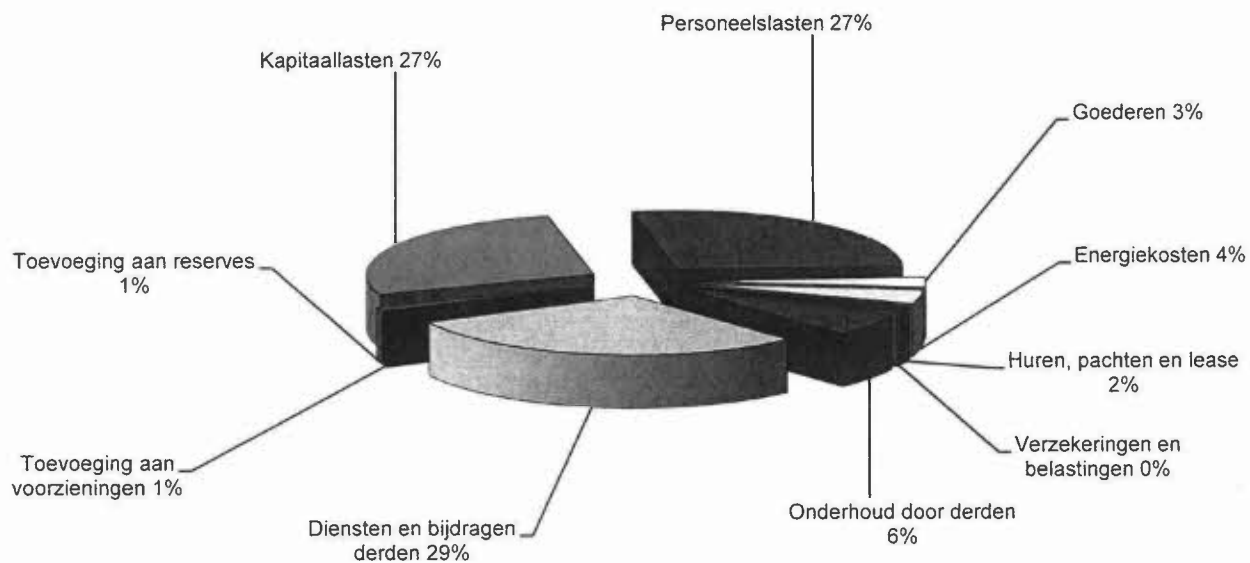
b. Analyse van de belangrijke afwijkingen tussen de jaarrekening 2017 en de begroting 2017 incl. wijzigingen

Het voordelig exploitatieresultaat van € 3.578.000 is als volgt te specificeren naar kosten- en opbrengstsoorten (bedragen x € 1.000,-)

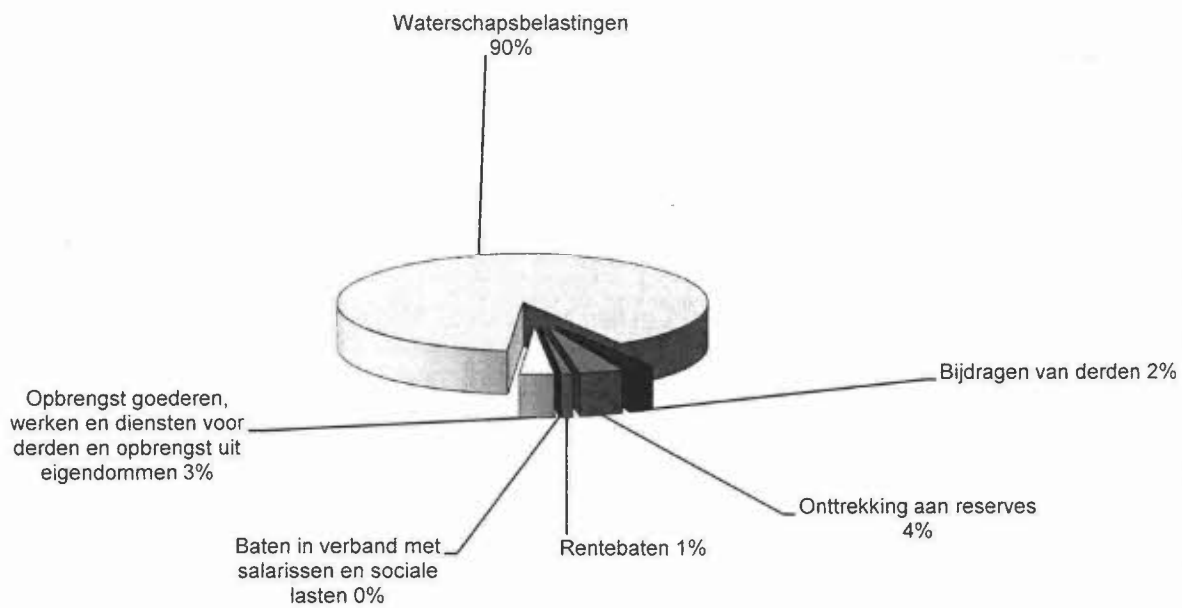
- = nadeel t.o.v. de begroting:

	Rekening 2017	Begroting (incl. wijz.)	Verschil
<u>LASTEN</u>			
1. Kapitaallasten	24.101	24.336	235
2. Personeelslasten	23.876	24.365	489
3. Goederen	2.415	2.731	316
4. Energiekosten	3.237	3.440	203
5. Huren, pachten en lease	1.442	1.466	24
6. Verzekeringen en belastingen	304	319	15
7. Onderhoud door derden	5.192	5.311	119
8. Diensten en bijdragen aan derden	25.955	27.426	1.471
9. Onvoorzien		107	107
10. Toevoeging aan voorzieningen	616	618	2
11. Toevoeging aan reserves	990	990	
Totaal lasten	88.128	91.109	2.981
<u>BATEN</u>			
12. Rentebaten	900	898	2
13. Baten in verband met salarissen en sociale lasten	71	52	19
14. Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden en opbrengst uit eigendommen	2.780	2.703	77
15. Waterschapsbelastingen	82.419	82.537	-118
16. Bijdragen van derden	1.989	1.401	588
17. Onttrekkingen aan reserves	3.547	3.769	-222
Totaal baten	91.706	91.360	346
Resultaat	3.578	251	3.327

Lasten 2017

Baten 2017

Algemeen

Op basis van het hiervoor getoonde overzicht kunnen de volgende analyses per kostensoort worden gegeven. In de kolom "begroting 2017" staan de begrotingscijfers inclusief de wijzigingen bij de voor- en najaarsrapportage 2017.

1. Kapitaallasten (V € 235.000)

12. Rentebaten (V € 2.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- rente	6.603.000	6.623.000	20.000
- afschrijvingen	17.498.000	17.713.000	215.000
	24.101.000	24.336.000	235.000
- rentebaten	900.000	898.000	2.000
	23.201.000	23.438.000	237.000

Het voordelig verschil van € 237.000 bestaat uit:

A. Lagere rentelasten; per saldo	22.000
B. Lagere afschrijvingslasten	215.000
Totaal	<u>237.000</u>

A. Rentelasten

De rentelasten over 2017 wijken gering (0,4%) af van de raming bij de najaarsrapportage. In 2017 is één nieuwe lening opgenomen van € 20 miljoen met een looptijd van 25 jaar tegen 1,367% rente. Daarnaast is een deel van de financieringsbehoefte gedekt met kort geld waarvan de rente lager is.

B. Afschrijvingslasten

De afschrijvingslasten wijken 1,2% af van de raming bij de begroting. Tussen de geraamde en de werkelijke afschrijvingen ontstaan verschillen als gevolg van de planningsbijstellingen in de loop van het jaar.

2. Personeelslasten (V € 489.000)

13. Personeelsbaten (V € 19.000)

De personeelslasten zijn als volgt samengesteld:

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- salarissen en sociale lasten	22.324.000	22.866.000	542.000
- personeel van derden	343.000	319.000	-24.000
- overige personeelslasten	1.209.000	1.180.000	-29.000
	23.876.000	24.365.000	489.000
- af: personeelsbaten	71.000	52.000	19.000
	23.805.000	24.313.000	508.000

Salarissen en sociale lasten

Het voordeel op de salarissen en sociale lasten bestaat uit € 100.000 vacatureruimte na bijstelling najaarsrapportage, € 16.000 nadeel reiskosten woon- werkverkeer en € 458.000 lagere salarissen en sociale lasten. Het nadeel op de reiskosten woon- werkverkeer wordt gecompenseerd door een voordeel op de post reis- en verblijfkosten. Dit komt door een wijziging in de vergoedingsregeling.

De nieuwe cao, de oude eindigde per 1 januari 2017, is nog niet afgesloten. Hierdoor is er € 458.000 overgebleven aan salarissen en sociale lasten. Dit is 2% van het totaal en ongeveer het percentage waarmee in de begroting rekening was gehouden voor de nieuw af te sluiten cao.

Personeel derden

De inhuur van personeel van derden is, door extra tijdelijke invulling van vacatures, € 24.000 hoger dan geraamd.

Overige personeelslasten

De overschrijding betreft voornamelijk hogere kosten "verzekering pensioenaanspraak bestuur". Dit is voornamelijk het gevolg van een wijziging van de rekenrente.

3. Goederen (V € 316.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- goederen	2.415.000	2.731.000	316.000

Het voordeel bedraagt € 316.000. Tussen de post onderhoud derden en goederen bestaat een relatie doordat het onderhoud deels door eigen personeel wordt uitgevoerd en deels wordt uitbesteed. Bij uitbesteding worden de totale kosten verantwoord op onderhoud derden, inclusief de door de derde gebruikte materialen. Het voordeel ad € 316.000 wordt in de analyse van de post onderhoud door derden meegenomen (zie post 7).

4. Energiekosten (V € 203.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- energie	3.237.000	3.440.000	203.000

Het voordeel betreft:

- elektriciteit en gas 2017	-20.000
- elektriciteit en gas afrekening voorgaande jaren	221.000
- dieselolie	2.000
	<hr/>
	203.000

Elektriciteit en gas 2017

Het budget is op basis van een gemiddeld verbruik van de afgelopen jaren. Daarnaast is rekening gehouden met de reeds genomen energiemaatregelen. Bij de voorjaarsrapportage is de raming, op basis van het verbruik over 2016 en de toen bekende energietarieven, met € 92.000 naar beneden bijgesteld. De werkelijke kosten van het energieverbruik over 2017 zijn € 20.000 hoger (0,6%) dan geraamd.

Elektriciteit en gas afrekening voorgaande jaren

De in de jaarrekening 2016 opgenomen raming voor de afrekening over 2016 voor het elektriciteit- en gasverbruik was € 221.000 hoger dan de uiteindelijke werkelijke afrekening. Dit betreft voor € 195.000 teruggaaf energiebelasting over 2015 en 2016 en voor € 26.000 voordelige afrekeningen over 2016.

5. Huren, pachten en lease (V € 24.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- huren, pachten en lease	1.442.000	1.466.000	24.000

Het voordeel betreft met name lagere huurkosten.

6. Verzekeringen en belastingen (V € 15.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- verzekeringen en belastingen	304.000	319.000	15.000

Het voordeel betreft, per saldo, een aantal kleinere afwijkingen.

7. Onderhoud door derden (V € 119.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- onderhoud door derden	5.192.000	5.311.000	119.000

- Het voordeel bedraagt	119.000
- Voordeel op goederen (zie post 3 goederen)	316.000
- Doorberekend aan derden	15.000

Feitelijk voordeel 2017 450.000

Hieronder worden de afwijkingen gespecificeerd. De grotere c.q. bijzondere afwijkingen zijn toegelicht.

Diverse afwijkingen:

- onderhoud tractiemiddelen	30.000
- onderhoud zuiveringstechnische werken	21.000
- ICT, verschuiving onderhoud software / diensten derden	-94.000
- lagere kosten laboratorium i.v.m. komende nieuwbouw	39.000
- lagere kosten materialen landmeten	43.000
- onderhoud zeedijken	20.000
- diverse kleinere afwijkingen; per saldo	29.000

88.000

De grotere c.q. bijzondere afwijkingen zijn:

- onderhoud gemalen	104.000
- onderhoud watergangen	258.000

362.000

Totaal voordeel 450.000

Onderhoud gemalen

In de voorjaarsrapportage is een extra raming opgenomen van € 60.000 voor de vervanging van de debietmeter van de Oude Zeesluis. Tijdens het offerte traject is er geconstateerd dat er inmiddels goedkopere alternatieven op de markt zijn die vergelijkbare resultaten leveren. Doordat deze alternatieven eerst uitgebreid moesten worden getest, is het niet gelukt de vervanging in 2017 uit te voeren.

De vervanging zal nu plaatsvinden in het eerste kwartaal 2018 en zal € 25.000 bedragen.

Voorgesteld wordt het in 2018 benodigde budget van € 25.000 over te hevelen naar 2018. Dit bedrag wordt dan opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018.

Het overige voordeel van € 44.000 is het gevolg van relatief weinig storingsen in 2017.

Onderhoud watergangen

Het voordeel is grotendeels het gevolg van de natte weersomstandigheden in het laatste kwartaal van 2017.

Hierdoor is een deel van de geplande herstelwerkzaamheden aan oevers en kaden niet uitgevoerd. De uitvoering hiervan zal in 2018 plaatsvinden. In 2018 zal worden geprobeerd, afhankelijk van de weersomstandigheden en de beschikbare capaciteit, een inhaalslag te maken. Eventuele meerkosten in 2018 worden in de najaarsrapportage 2018 opgenomen.

8. Diensten en bijdragen derden (V € 1.471.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- overige diensten van derden	17.930.000	19.532.000	1.602.000
- bijdragen aan derden	8.025.000	7.894.000	-131.000
	25.955.000	27.426.000	1.471.000

Overige diensten van derden

Het voordeel van € 1.602.000 bestaat uit diverse afwijkingen en is voor een groot deel ontstaan doordat terughoudend is omgegaan met het uitbesteden aan derden en, waar mogelijk, meer zelf is uitgevoerd. Hieronder worden de afwijkingen gespecificeerd. De grotere c.q. bijzondere afwijkingen zijn toegelicht.

Diverse afwijkingen:

- lagere kosten laboratorium i.v.m. komende nieuwbouw	36.000
- woekerplanten/exoten	36.000
- waterbodemonderzoeken	26.000
- diensten derden peilbeheer	20.000
- schadevergoedingen	22.000
- onderhoud stedelijke gebieden	42.000
- zuiveringstechnische onderzoeken	24.000
- adviezen derden voor projecten; minder adviezen gevraagd	30.000
- ICT; verschuiving diensten derden / onderhoud software	118.000
- zuiveren over de grens Drents Overijsselse Delta; op basis van aantal ve's	26.000
- advertentiekosten, minder publicaties en scherpere inkoop	33.000
- kosten communicatie	33.000
- aanpak diffuse emissies	24.000
- diverse kleinere afwijkingen; per saldo	5.000

475.000

De grotere c.q. bijzondere afwijkingen zijn:

- calamiteitenoefening Hoog Water	43.000
- toetsing primaire keringen	-103.000
- invoering Omgevingswet	102.000
- telefoonkosten	124.000
- Rwzi Assen / Havenkanaal	222.000
- juridische adviezen	54.000
- schoonmaakkosten bellenbeluchting rwzi's	57.000
- schoonmaakkosten kantoorgebouw	43.000
- reis- en verblijfkosten	72.000
- afvalverwijdering	70.000
- buitenland beleid	-50.000
- transport slib	56.000
- veenkartering	79.000
- KRW onderzoeken	402.000
- afrekening grensoverschrijdend afvalwater met NZV	-79.000
- dierenwelzijn	35.000

1.127.000

Totaal voordeel

1.602.000

Calamiteitenoefening Hoog Water

Afgelopen najaar is een grootscheepse calamiteitenoefening gehouden waarbij ons calamiteitenplan is getest. In de najaarsrapportage is hiervoor maximaal € 60.000 geraamd. Door de inzet van zoveel mogelijk eigen personeel zijn de externe kosten beperkt gebleven tot € 17.000.

Toetsing primaire keringen

Voor de beoordeling van de veiligheid van de primaire keringen is in 2017 de beoordeling voor de periode 2017-2023 gestart. Dit betreft een nieuwe aanpak die landelijk is voorgeschreven door het ministerie en is vastgelegd in de Waterwet (van kracht sinds 1-1-2017).

Ongeveer de helft van dit onderzoek wordt gefinancierd door het HWBP. De andere helft is voor rekening van Hunze en Aa's. Voor het aandeel van Hunze en Aa's is in de najaarsrapportage 2017 een extra bedrag geraamd van € 130.000.

Tegen de hogere kosten van € 103.000 staat een bijdrage van het HWBP van € 168.000 (zie post 16, bijdrage derden). Deze bijdrage is inclusief een vergoeding van de eigen uren inzet.

Invoering omgevingswet

Voor de invoering van de Omgevingswet is in 2017 een stimuleringsbijdrage ontvangen van het Rijk van € 143.000. Dit bedrag is opgenomen in de najaarsrapportage. Daarnaast is in de begroting € 100.000 opgenomen voor de invoering. In 2017 is hiervan € 102.000 niet besteed. Deze kosten zullen in 2018 worden gemaakt.

Voorgesteld wordt het in 2018 te besteden budget van € 102.000 over te hevelen naar 2018. Dit bedrag wordt dan opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018.

Telefoonkosten

Vanwege problemen met onze telefonie provider aangaande de facturering van de telefoonkosten zijn er afspraken gemaakt over vaste prijzen per maand voor de jaren 2016 en 2017. De telefonie provider was de afgelopen jaren niet in staat om te factureren op basis van het werkelijk verbruik. Na een aantal mislukte pogingen om de facturering op orde te krijgen is een vast bedrag per maand afgesproken. Dit betekent een voordeel over 2016 van € 50.000 en over 2017 van € 74.000.

Begin 2018 wordt de telefonie opnieuw aanbesteed.

Rwzi Assen / Havenkanaal

Voor de opruiming van het bezonken slib in het Havenkanaal bij de rwzi Assen is de financiering opgenomen in de najaarsrapportage. De totale opruimkosten bedragen naar verwachting € 1.560.000 waarvan € 360.000 geraamd in 2017 en € 1.200.000 in 2018. De kosten worden deels gedekt uit de beschikbare bestemmingsreserve bodemsanering van € 817.000. Voor het overige deel van de kosten is vanuit de algemene reserve zuiveringsbeheer € 743.000 overgeheveld naar de bestemmingsreserve bodemsanering.

De totale kosten gemaakt in 2017 bedragen € 138.000. Dit bedrag is in 2017 onttrokken uit de bestemmingsreserve bodemsanering (zie post 17 onttrekkingen aan reserves).

Het restant van de kosten (€ 1.422.000) wordt in 2018 gemaakt en onttrokken aan de bestemmingsreserve bodemsanering.

Juridische adviezen

Bij de voorjaarsrapportage is het budget voor juridische adviezen verhoogd met € 40.000 tot € 64.000. Dit betreft juridische kosten onteigening project Westerwoldse Aa. De laatste nog te verwerven gronden zullen mogelijk via onteigening verworven worden. Voor de begeleiding van dit juridisch proces hebben we een adviesbureau ingeschakeld.

Aan het uitvoeren van het gerechtelijk bevel tot uitvoeren van de onteigening zijn de meeste kosten verbonden. Vooruitlopend op het uitvoeren van de onteigening is met betrokkenen toch nog een schikkingsvoorstel overeengekomen. Zoals het nu lijkt (iedereen moet hier nog mee instemmen) eindigt de procedure hiermee. Een groot deel (€ 35.000) van de extra kosten is dan niet nodig.

Daarnaast zijn er in 2017 weinig kosten gemaakt voor externe juridische bijstand waardoor van het regulier budget € 19.000 niet is besteed.

Schoonmaakkosten bellenbeluchting rwzi's

Jaarlijks wordt een bedrag geraamd van € 110.000 voor de schoonmaakkosten van de bellenbeluchting van de rwzi's. In de najaarsrapportage is deze post reeds verlaagd met € 50.000. Aangezien, na inspectie van de beoogde rwzi's, maar een geringe mate van vervuiling is geconstateerd, is er in 2017 maar een gering bedrag besteed.

Schoonmaakkosten kantoorgebouw

Door een efficiëntere manier van werken en door minder glasbewassing zijn we goedkoper uit dan andere jaren. Ook is er minder vaak gebruik gemaakt van extra speciaal diensten.

Binnenkort wordt de schoonmaak opnieuw aanbesteed.

Reis- en verblijfkosten

Door een wijziging in de vergoedingsregeling valt een deel van de reis- en verblijfkosten nu onder de vergoeding woon- werkverkeer (zie post 2 personeelslasten). De reiskosten woon- werkverkeer zijn met € 16.000 overschreden. Het overig voordeel van € 56.000 is deels het gevolg van de gewijzigde regeling en deels door een te hoge raming.

Afvalverwijdering

Dit betreft diverse budgetten voor afvalverwijdering bij o.a. onderhoud waterlopen, rwzi's en huisvesting. Het budget is waarschijnlijk te hoog geraamd en zal, indien nodig, worden bijgesteld bij de voorjaarsrapportage 2018 en meerjarenraming 2019 - 2022.

Buitenland beleid

De hogere kosten betreffen volledig subsidiabele kosten. Hiertegenover staat een subsidie opbrengst van € 54.000 (zie post 16 bijdragen van derden).

Transport slib

Door de verdere optimalisatie van onze zuiveringen wordt minder slib geproduceerd. Verder wordt er intensiever vergist waardoor minder slib overblijft. Dit houdt in dat er minder slib wordt getransporteerd.

Veenkartering

Voor de kosten van veenkartering is éénmalig € 200.000 geraamd in 2017. Het project is voor de zomer van 2017 gestart en loopt door tot en met het voorjaar van 2018. Het pakket aan uit te voeren werkzaamheden en de bijbehorende afstemming met de grondeigenaren was te omvangrijk om tijdig af te kunnen ronden in 2017. Hierdoor is € 79.000 niet besteed in 2017 en dit zal worden besteed in 2018.

Voorgesteld wordt het in 2018 te besteden budget van € 79.000 over te hevelen naar 2018. Dit bedrag wordt dan opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018.

KRW onderzoeken

In de begroting zijn budgetten opgenomen voor diverse KRW onderzoeken die voortvloeien uit het Beheerplan. Een aantal van deze onderzoeken, met een totaalbedrag van € 402.000, zijn vertraagd en worden in 2018 en verder uitgevoerd.

Het betreft de volgende onderzoeken:

- Duursaam Glashelder	42.000
- Zuidlaardermeer	288.000
- Hondshalstermeer	72.000
	<hr/> <hr/>
	402.000

Duursaam Glashelder

Dit voorjaar is het maatregelenprogramma Duursaam Glashelder vastgesteld. Voor het monitoren van de voortgang is € 210.000 beschikbaar gesteld gedurende de periode 2017 - 2021. Omdat onduidelijk was hoe de uitgaven over de jaren heen zouden plaatsvinden is voorlopig gekozen voor een jaarbudget van € 42.000. In dit eerste jaar is nog geen gebruik gemaakt van het budget, omdat met de betrokken partners afspraken moesten worden gemaakt over de exacte uitvoering van de verschillende deelprojecten.

Voorgesteld wordt het budget van € 42.000 over te hevelen naar 2018. Dit bedrag wordt dan opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018.

Zuidlaardermeer

Zoals al aangegeven in de tussenrapportages loopt het bestuurlijke traject voorafgaand aan het feitelijk opstellen van het plan vertraging op.

Van het beschikbare budget wordt dit jaar daardoor € 288.000 niet uitgegeven. Oorspronkelijk zou dit project - in het kader van het versnellen van beheerprogramma opgaven (coalitieakkoord) - in 2018 afgerond worden. Vanwege de opgelopen vertraging zal afronding pas in 2019 plaatsvinden.

Voorgesteld wordt van het restantbudget van € 288.000, € 100.000 over te hevelen naar 2018 en € 188.000 naar de meerjarenraming 2019 - 2022. In de voorjaarsrapportage 2018 wordt dan € 100.000 opgenomen en in de meerjaraming 2019 - 2022 € 188.000.

Hondshalstermeer

In 2016 zijn de eerste maatregelen voor het Hondshalstermeer uitgevoerd. Dit jaar is onderzoek naar de effecten uitgevoerd. In de "Evaluatie KRW-doelbereik" zal een onderbouwde afweging worden voorgelegd of er nog aanvullende maatregelen nodig zijn en zo ja welke. Het nog beschikbare onderzoek budget is nu niet meer nodig.

Afrekening grensoverschrijdend afvalwater met NZV

In de gemeenschappelijke regeling met Noorderzijlvest inzake het grensoverschrijdend afvalwater (GOAW) is een zogenaamde hardheidsclausule opgenomen. Dit houdt in dat onvoorziene extra kosten of baten die niet onder het regulier beheer vallen, in overleg, worden verrekend.

In de voorjaarsrapportage was een voordeel geraamd van € 129.000 op chemicaliën. Uiteindelijk is dit voordeel niet gehaald. Hiertegenover staat een btw voordeel van € 50.000.

Dierenwelzijn

Vanaf 2017 wordt er jaarlijks € 35.000 in de begroting geraamd voor maatregelen ten behoeve van dierenwelzijn. In 2017 zijn er geen kosten voor derden gemaakt maar zijn wel gevaarlijke situaties bij een aantal stuwputten aangepakt. Dit is uitgevoerd door eigen personeel.

De aanpassingen bij een aantal rwzi's staan gepland in het voorjaar van 2018.

Bijdragen aan derden

Het nadeel ten opzichte van de raming bedraagt € 131.000.

- bijdrage Hefpunt	-205.000
- aanloopkosten NBK	102.000
- bijdrage WOZ kosten Rijk	-32.000
- diversen	4.000
	<u><u>-131.000</u></u>

Bijdrage Hefpunt

De bijdrage aan Hefpunt is in 2017 € 205.000 hoger dan geraamd en betreft:

- te lage raming begroting	-23.000
- hogere exploitatielasten 2017 Hefpunt	-182.000
	<u><u>-205.000</u></u>

De exploitatielasten van Hefpunt zijn over 2017, in totaal, € 622.000 hoger. Ons aandeel hierin bedraagt € 182.000 (29,2%).

De hogere exploitatielasten Hefpunt zijn als volgt opgebouwd:

- "normale" bedrijfsresultaat 2017	147.000
- dotatie voorziening oud personeel	-111.000
- schoon door de poort	-908.000
- onvoorzien	250.000
	<u><u>-622.000</u></u>

In de jaarrekening van Hefpunt worden de afwijkingen uitgebreid toegelicht.

Hieronder wordt nog een toelichting gegeven op de post "Schoon door de Poort".

Bij het vaststellen van het bedrijfsplan NBK is door de vier besturen afgesproken dat iedere organisatie 'schoon' toetreedt tot het Noordelijk Belastingkantoor. In het deelproject 'Schoon door de Poort' binnen de oprichtingsfase is gecontroleerd in welke mate de bestanden van de betrokken organisaties voldoen aan de volgende twee randvoorwaarden:

- Geen van de partijen heeft "achterstallig onderhoud" bij toetreding tot NBK.
- De inrichting van de bestanden c.q. administraties van gemeenten en de drie waterschappen verenigd in Hefpunt is uniform c.q. dient uniform gemaakt te worden.

De totale kosten hiervoor bedragen € 908.000.

Aanloopkosten Noordelijk Belastingkantoor (NBK)

Voor onze bijdrage in de aanloopkosten van het NBK is in de begroting € 350.000 geraamd en daarnaast is € 120.000 restant budget 2016 overgeheveld via de voorjaarsrapportage 2017. Totaal beschikbaar budget 2017 € 470.000. Hiervan is in 2017 € 368.000 besteed.

Aangezien de resterende kosten in 2018 zullen worden gemaakt, wordt voorgesteld het restantbudget van € 102.000 over te hevelen naar 2018. Dit bedrag wordt dan opgenomen in de voorjaarsrapportage 2018.

Bijdrage WOZ kosten Rijk

De kosten voor de WOZ waardebepaling (benodigd voor onze aanslag "gebouwd") worden verdeeld over de gemeenten, het Rijk en de waterschappen. Voor 2017 was ons aandeel te laag geraamd.

9. Onvoorzien (V € 107.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- onvoorzien		107.000	107.000

In 2017 is geen beroep gedaan op de post onvoorzien.

10. Toevoeging aan voorzieningen (V € 2.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- voorziening voormalig bestuur en personeel	134.000		-134.000
- voorziening dubieuze belastingdebiteuren	482.000	618.000	136.000
	616.000	618.000	2.000

Toevoeging voorziening voormalig bestuur en personeel

Conform de regelgeving zijn de toekomstige lasten van voormalig bestuur en personeel opgenomen in een voorziening. De jaarlijkse kosten worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening gebracht. Jaarlijks wordt de benodigde hoogte van deze voorziening herberekend. Een eventueel tekort of overschot wordt ten laste of ten gunste van de exploitatie gebracht.

Toevoeging voorziening dubieuze belastingdebiteuren

Jaarlijks wordt bij de jaarrekening een inschatting gemaakt van de invorderbaarheid van de belastingdebiteuren. De raming is gebaseerd op de niet invorderbare bedragen van afgelopen jaren. Door het economisch herstel neemt de invorderbaarheid toe en hoeft minder gebruik te worden gemaakt van de voorziening.

11. Toevoeging aan reserves (€ 0)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- toevoeging aan reserves	990.000	990.000	

Betreft de volgende toevoegingen aan de reserves, conform de najaarsrapportage:

- bestemmingsreserve HWBP	247.000
- bestemmingsreserve bodemsanering	743.000
	<u>990.000</u>

12. Rentebaten (V € 2.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- rentebaten	900.000	898.000	2.000

De rentebaten zijn in samenhang met de rentelasten geanalyseerd (zie punt 1 ad A).

13. Baten in verband met salarissen en sociale lasten (V € 19.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- baten i.v.m. salarissen en sociale lasten	71.000	52.000	19.000

De baten i.v.m. salarissen en sociale lasten zijn in samenhang met de personeelslasten geanalyseerd (zie punt 2).

14. Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden en opbrengst uit eigendommen (V € 77.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden en opbrengst uit eigendommen	2.780.000	2.703.000	77.000

Het voordeel ad € 77.000 betreft met name een hogere opbrengst diensten voor derden.

15. Waterschapsbelastingen (N € 118.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- gebouwd	21.721.000	21.718.000	3.000
- ongebouwd	8.490.000	8.625.000	-135.000
- natuur	121.000	113.000	8.000
- ingezetenen	12.819.000	12.800.000	19.000
- verontreinigingsheffing	405.000	412.000	-7.000
- zuiveringsheffing	41.080.000	41.086.000	-6.000
- kwijtschelding	-2.217.000	-2.217.000	
	82.419.000	82.537.000	-118.000

<i>opbrengst verdeeld naar taken:</i>			
	werkelijk	begroot	verschil
- watersysteembeheer	43.556.000	43.668.000	-112.000
af: kwijtschelding watersysteembeheer	-694.000	-695.000	1.000
- zuiveringsbeheer	41.080.000	41.086.000	-6.000
af: kwijtschelding zuiveringsheffing	-1.523.000	-1.522.000	-1.000
	<u>82.419.000</u>	<u>82.537.000</u>	<u>-118.000</u>

<i>afwijking t.o.v. de begroting verdeeld naar 2017 en voorgaande jaren:</i>			
	2017	2016 en voorgaande jaren	totaal
- hogere opbrengst gebouwd	7.000	-4.000	3.000
- lagere opbrengst ongebouwd	-136.000	1.000	-135.000
- hogere opbrengst natuur	8.000		8.000
- hogere opbrengst ingezetenen	10.000	9.000	19.000
- lagere opbrengst verontreinigingsheffing	6.000	-13.000	-7.000
- lagere opbrengst zuiveringsheffing	-1.000	-5.000	-6.000
- lagere kwijtschelding watersysteembeheer	1.000		1.000
- hogere kwijtschelding zuiveringsheffing	-1.000		-1.000
	<u>-106.000</u>	<u>-12.000</u>	<u>-118.000</u>

Hogere opbrengst gebouwd (V € 3.000)

De werkelijke opbrengst gebouwd is nagenoeg conform de raming.

Lagere opbrengst ongebouwd (N € 135.000)

Hogere opbrengst natuur (V € 8.000)

In de begroting is het aantal hectares ongebouwd ca. 2.000 hectares te hoog geraamd en het aantal hectares natuur te laag. Dit betekent voor 2017 een lagere opbrengst ongebouwd en een hogere opbrengst natuur.

Hogere opbrengst ingezetenen (V € 19.000)

De werkelijke opbrengst is € 19.000 (0,1%) hoger dan verwacht. Dit betreft een hogere opbrengst over voorgaande jaren van € 9.000 en een hogere opbrengst 2017 van € 10.000.

Lagere opbrengst verontreinigingsheffing; directe lozers (N € 7.000)

Het nadeel ad € 7.000 (1,7%) betreft een lagere opbrengst over voorgaande jaren van € 13.000 en een hogere opbrengst over 2017 van € 6.000.

Lagere opbrengst zuiveringsheffing (N € 6.000)

De werkelijke opbrengst zuiveringsheffing is nagenoeg conform de raming.

Lagere kwijtschelding watersysteembeheer (V € 1.000)

hogere kwijtschelding zuiveringsheffing (N € 1.000)

Door de opgelopen achterstand in het in behandeling nemen en verwerken van kwijtscheldingen in 2017, is hiervoor een extra nog te betalen bedrag opgenomen van € 132.000. Het bedrag aan kwijtscheldingen 2017 is hierdoor gelijk gehouden aan 2016. Dit bedrag is in 2017 als last onder kwijtscheldingen verantwoord en gecorrigeerd op de openstaande belastingdebiteuren.

16. Bijdragen van derden (V € 588.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- bijdragen van derden	1.989.000	1.401.000	588.000
	1.989.000	1.401.000	588.000

Het voordeel van € 588.000 betreft:

- subsidies en bijdragen	296.000
- urenvergoeding HWBP	130.000
- bijdrage HWBP toetsing primaire waterkeringen	168.000
- overig; per saldo diverse kleinere afwijkingen	-6.000
	588.000

Subsidies en bijdragen

Voor het bijdragen in diverse subsidieprojecten is in 2017 € 376.000 aan subsidies en bijdragen verantwoord. De raming was € 80.000.

Dit betreft alleen de subsidies op de exploitatieprojecten. Daarnaast is voor € 3,6 miljoen subsidies en bijdragen verantwoord op onze investeringsprojecten. Deze subsidies en bijdragen worden verantwoord binnen het krediet van het desbetreffende project.

Urenvergoeding HWBP

In het kader van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) neemt ons waterschap samen met Noorderzijlvest en Wetterskip Friesland deel aan het Project Overstijgende Verkenning Waddenzee (POV) en daarnaast is in 2017 het HWBP project Brede Groene Dijk gestart.

De uren door de medewerkers hieraan besteed worden volledig vergoed vanuit het HWBP. In de voorjaarsrapportage is hiervoor een bedrag geraamd van € 150.000. De werkelijke opbrengst is € 130.000 hoger.

Bijdrage HWBP toetsing primaire waterkeringen

Voor de beoordeling van de veiligheid van de primaire keringen is in 2017 de beoordeling voor de periode 2017-2023 gestart. Dit betreft een nieuwe aanpak die landelijk is voorgeschreven door het ministerie en is vastgelegd in de Waterwet (van kracht sinds 1-1-2017).

Ongeveer de helft van dit onderzoek wordt gefinancierd door het HWBP. De andere helft is voor rekening van Hunze en Aa's. De externe kosten bedragen voor 2017 € 243.000. Tegenover deze kosten staat een bijdrage van het HWBP van € 168.000. Deze bijdrage is inclusief een vergoeding van de eigen uren inzet.

17. Onttrekkingen aan reserves (N € 222.000)

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil
- algemene reserves	2.297.000	2.297.000	
- bestemmingsreserves	1.250.000	1.472.000	-222.000
	3.547.000	3.769.000	-222.000

Algemene reserves

Bij de primitieve begroting is een onttrekking aan de algemene reserve voor de taak watersysteembeheer geraamd van € 1.972.000. Bij de najaarsrapportage is de onttrekking met € 418.000 naar beneden bijgesteld tot € 1.554.000. Daarnaast is bij de najaarsrapportage € 743.000 overgeheveld vanuit de algemene reserve van de taak zuiveringsbeheer naar de bestemmingsreserve bodemsaneringen. Dit ter dekking van de opruimkosten van het bezonken slib in het Havenkanaal bij de rwzi Assen.

Bestemmingsreserves

Dit betreft de volgende onttrekkingen:

- Bestemmingsreserve afkoopsommen algemeen; conform begroting	1.112.000
- Bestemmingsreserve bodemsaneringen; dekking van de kosten 2017 slib Havenkanaal. Geraamde kosten 2017 € 360.000 tegen werkelijk € 138.000.	138.000
	<u>1.250.000</u>

Hoofdstuk 3 a. Ontwikkelingen in 2017

De economie in Nederland is dit jaar gegroeid met 3,2% van het BBP. Dit is de grootste groei in tien jaar. De werkloosheid daalt verder. Eind 2017 waren er 438.000 werklozen, 4,9% van de beroepsbevolking. Het laagste percentage sinds het tweede kwartaal van 2009. Een positieve ontwikkeling hierbij is dat nu ook in ons beheergebied de werkloosheid daalt. Vooral in de provincie Groningen (- 1,9%). Het werkloosheid percentage is hier gedaald van 7,1% naar 5,2%. De kosten voor kwijtschelding zijn nog niet met deze daling meegegaan en zijn met € 2,2 miljoen gelijk gebleven aan 2016.

De prijsstijging was laag in 2017. Met 1,3% gemiddeld was de inflatie wel hoger dan in 2016 (toen 0,3%).

Het EMU saldo is eindelijk weer positief (+ 0,5% van het BBP). De consequenties voor het aan te houden EMU-saldo voor decentrale overheden is onduidelijk. Met het nieuwe kabinet zullen afspraken gemaakt moeten worden over het toegestane EMU saldo voor decentrale overheden.

Deze afspraken zullen samen met andere afspraken tussen de decentrale overheden en het kabinet vorm krijgen in een nieuw interbestuurlijk programma (IBP). Onder andere zullen het klimaat en de samen met IPO en VNG opgestelde investeringsagenda hierin een plek krijgen.

De bruto investering bedraagt € 11,9 miljoen en de subsidies en bijdragen € 3,6 miljoen. De realisatie van de investeringen zijn in 2017 achtergebleven op de in begroting geraamde realisatie van € 15 miljoen. Het achterblijven van de investeringen kent een divers aantal oorzaken. Voor een toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 3 c "lopende investeringen".

De feitelijke oprichting van een Noordelijk Belastingkantoor (NBK) heeft dit jaar vorm gekregen. De conversie naar een nieuw belastingpakket is in de 2^e helft van 2017 uitgevoerd. Na wat aanloopproblemen is de performance van het belastingpakket momenteel redelijk. De dit jaar gemaakte voorbereidingskosten zijn in deze jaarrekening verwerkt.

Dit jaar is de tweede jaarschijf van het beheerprogramma 2016 – 2021 uitgevoerd. In hoofdstuk 1 van deze jaarrekening beschrijven we de vorderingen per actiepunt. Voor het uitvoeren van de meeste investeringsopgaven van het beheerprogramma is in 2015 een krediet beschikbaar gesteld van € 19,4 miljoen. Het beschikbare krediet is in de bestuursvergadering van oktober 2016 verlaagd met € 1,4 miljoen als bijdrage voor het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer in Drenthe. In juli 2017 is het krediet verlaagd met € 0,7 miljoen voor DAW Groningen. De financiële voortgang van het KRW-krediet is opgenomen in het KRW jaarverslag 2017. Dit verslag zal in de AB vergadering van juni worden besproken.

Het pilotproject BGD (Brede Groene Dijk) is in 2017 verder vorm gegeven. Het projectplan voor de eerste fasen is eind 2017 vastgesteld. De start (graven kleipunt / klutenplas) is vanaf 2018. De kosten worden volledig door subsidies gedekt.

In 2017 is veel inzet gepleegd aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Voorbeelden zijn het project Duursaam Glashelder, het Deltaplan agrarische waterkwaliteit (DAW) en het 10-punten plan nutriënten / gewasbeschermingsmiddelen. Samen met onze partners en de omgeving werken we aan deze opgaven. Tot veel uitgaven heeft deze inzet in 2017 nog niet geleid.

Via het bestuursvoorstel "herijking duurzame energie" is aan een deel van de beschikbare duurzaamheidsgelden van € 4 miljoen een concrete invulling gegeven.

Voor het laboratorium heeft het algemeen bestuur in 2016 ingestemd met het bouwen van een nieuw laboratorium in Veendam, naast het hoofdkantoor. Hiervoor heeft het algemeen bestuur € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld. Door onvoorziene omstandigheden en extra wensen is het krediet eind 2017 verhoogd tot € 5 miljoen. De oplevering is naar verwachting eind 2018. De exploitatiekosten van het lab zullen hierdoor stijgen.

In 2017 heeft de CAB (Commissie Aanpassing Belastingstelsel waterschappen) voorstellen ingediend bij de Unie van Waterschappen. In 2018 nemen de waterschappen hierover een standpunt in. Een eventueel gevolg voor ons belastingstelsel (via een wijziging van de Waterschapswet) geldt op zijn vroegst in 2022.

Hoofdstuk 3 b. Overzicht incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten betreft de baten en lasten die als éénmalig ten opzichte van voorgaande en komende jaren moeten worden beschouwd. De volgende incidentele baten en lasten zijn in de exploitatierekening 2017 meegenomen.

Incidentele baten

In 2017 zijn geen noemenswaardige incidentele baten ontvangen.

Incidentele lasten

- Toevoeging voorziening voormalig bestuur en personeel	134.000
- Hefpunt; "Schoon door de Poort" (ons aandeel van 29,2%)	265.000
Totaal incidentele lasten	<u>399.000</u>

De niet geraamde incidentele baten en lasten worden toegelicht in hoofdstuk 2 onderdeel b: analyse van de belangrijkste afwijkingen tussen de jaarrekening en de najaarsrapportage.

Hoofdstuk 3 c. Lopende investeringen

Algemeen

Het totale restant volume aan beschikbaar gestelde kredieten bedraagt per 31 december 2017 € 60 miljoen (zie bijlage 1).

Het jaar 2017

In 2017 is een investeringsvolume van € 8,3 miljoen gerealiseerd tegen een verwachting van € 15 miljoen. De bruto investering bedraagt € 11,9 miljoen en de subsidies en bijdragen € 3,6 miljoen. Het achterblijven van de investeringen kent een divers aantal oorzaken.

De afgelopen jaren is de invulling van het investeringsvolume voor een belangrijk deel bepaald door de uitvoering van majeure en (financieel) omvangrijke projecten, zoals projecten uit het MasterPlan Kaden en de invulling van KRW maatregelen. Met het wegvallen hiervan is de capaciteit ingezet voor de uitvoering van (financieel) minder omvangrijke projecten, die echter wel een verhoudingsgewijs grote inspanning vragen om tot uitvoering te komen. Verstoring in de voortgang bepaalt dan ook in belangrijke mate waarom het geraamde investeringsvolume in 2017 niet is gerealiseerd.

De meest in het oog springende zijn vertraging in de uitvoering/realisatie door moeizame grondaankopen bij de oeverfixatie Bareveld, noodzakelijk explosievenonderzoek bij de werkzaamheden van kanaal Fiemel, bijdrage van gemeente Slochteren in wegreconstructie bij Slochterdiep en aanbestedingsperikelen bij met name de vervanging van de spuischuiten Duurswold. Een aantal andere projecten (landinrichting, Westerwoldsche Aa, Slochterdiep, Haansplassen en Duurswold Noord) zitten in de afrondende fase en het uitvoeren van deze restwerken vertraagd regelmatig vanwege bijvoorbeeld grondaankoop, herstelwerk of onenigheid met de aannemer. Het project Tusschenwater heeft vertraging opgelopen vanwege stagnatie bij de aannemer en de slechte werkomstandigheden in het veld. Tevens zijn er een aantal projecten (telefooncentrale, vervanging ketels en gebouwbeheerssysteem) niet gestart, omdat er vanwege de complexiteit en samenhang met andere projecten nog geen definitieve keuze is gemaakt in de oplossingsrichting.

Daarnaast vindt er inzet van projectleiders en projectmedewerkers plaats voor de voorbereiding en realisatie van het HWBP project Brede Groene Dijk. Dit HWBP project wordt voor 100% gefinancierd en levert dan ook geen bijdrage aan de invulling van het (netto) volume van € 15 miljoen. Doordat deze personen echter geen andere projecten in dezelfde tijd kunnen uitvoeren die wel bijdragen aan de invulling van het volumebedrag heeft dit ook een drukkend effect.

Hieronder wordt de stand van zaken per project weergegeven onderverdeeld in lopende projecten en afgesloten projecten in 2017.

Lopende projecten

Voor een totaaloverzicht van de lopende projecten wordt verwezen naar bijlage 1 "kredietoverzicht per 31 december 2017". Hieronder wordt per project een korte toelichting gegeven.

HIR Haren (028)

Krediet: € 7.145.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 6.314.000.

Restantkrediet: € 831.000.

De Herinrichting Haren is een landinrichtingsplan waarin onder meer de waterbeheersing wordt verbeterd en op (toekomstige) functies wordt afgestemd. In 2017 zijn door de Landinrichtingscommissie Haren nog enkele afrondende werkzaamheden en kavel aanvaardingswerken in uitvoering genomen. In de nazorgfase loopt dit in 2018 nog door en zullen er ook nog kleinere aanpassingen in de waterhuishouding of grondposities plaatsvinden. Het Inrichtingsplan Westerlanden - Besloten Venen is in 2016 en 2017 uitgevoerd. Dit gebied is als

onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) ingericht als natuur- en waterretentiegebied. Verder zijn, om het gehele gebied leefbaarder te maken, recreatieve voorzieningen aangebracht.

Herinrichting Oude Veenkoloniën, blok 3 (031)

Krediet: € 112.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 18.000.

Restant krediet: € 94.000.

Dit betreft vooral de procedurele en financiële afwikkeling van het herinrichtingsplan Oude Veenkoloniën, blok 3. Er worden geen grootschalige werken meer uitgevoerd. Het betreft hier hoofdzakelijk nog uit te keren schadevergoedingen.

HIR Westerwolde grondaankopen (033)

Krediet: € 3.394.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 3.360.000.

Restantkrediet: € 34.000.

In de nazorgfase spelen momenteel nog een vijftal verwervingszaken voor het gehele Westerwolde gebied. Naar verwachting kunnen ook deze zaken in 2018 worden afgerond.

Herinrichting Midden Groningen (076)

Krediet: € 2.000.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 1.070.000.

Restantkrediet: € 930.000.

De al langlopende Herinrichting Midden-Groningen zal in 2018 worden afgerond met de oplevering van de laatste uitstaande opgaven. Er moeten nog een aantal ecologische verbindingzones worden afgerond. Daarnaast moeten werkzaamheden worden uitgevoerd aan een aantal wegen. Deze wegen zijn beschadigd door het grondtransport dat voor de herinrichtingsopgaven en de kadeverbeteringswerken heeft plaatsgevonden. De afronding van deze restopgaven is vertraagd door een verschil van inzicht tussen het waterschap, de wegbeheerder en de beheerders van kabels en leidingen. Naar verwachting worden de werkzaamheden in 2018 door Prolander afgerond.

Landinrichting Laaghalen (115)

Krediet: € 685.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 211.000.

Restantkrediet: € 474.000.

Dit betreft de inrichting van natuurgebied Geelbroek. De inrichting van de natuurvriendelijke oever langs de ruimsloot en 2 vispassages zijn inmiddels gereed. De verdere inrichting van het natuurgebied, in combinatie met wateropgaven voor bovenstrooms water vasthouden (181.000 m³) en aanpak verdroging (360 ha), is vertraagd doordat de afstemming met de omgeving meer tijd kost. Naar verwachting zal in 2018 met de uitvoering worden gestart. In 2019 zal het project worden afgerond.

Landinrichting Odoorn (184)

Krediet: € 675.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 432.000.

Restantkrediet: € 243.000.

De werkzaamheden op het terrein zijn in 2014 afgerond. Er zijn nog een aantal onderhoudspaden waarvan de eigendomssituatie moet worden aangepast. Daarnaast moet een deel van de grondkosten nog worden gedeclareerd. De verwachting is dat dit project in 2018 zal worden afgerond.

Uitvoering waterplannen (208)

Krediet: € 2.038.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017 € 22.000.

Restantkrediet: € 2.016.000.

Het oorspronkelijke krediet van € 1.600.000 is de voorgaande jaren met € 80.000 verlaagd en in 2017 met € 518.000 verhoogd uit het krediet van het project Stedelijk waterbeheer (124). Dit is gedaan omdat dit project hetzelfde doel heeft als het project Uitvoering waterplannen (208).

In het project Uitvoering waterplannen zijn al onze toezeggingen opgenomen, vanuit de gemeentelijke waterplannen, richting de gemeenten. Vanwege de hoge prioriteit van de KRW en WB21 zijn deze activiteiten naar achteren geschoven. De verdere uitwerking zal in 2018 en 2019 plaatsvinden via de zogenaamde “stresstests”.

Vismigratie KRW kanalen Hunze-Veenkoloniën (242)

Krediet: € 570.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 523.000.

Restantkrediet: € 47.000.

Wij hebben bijgedragen aan een aantal gerealiseerde vispassages in het Amerdiep, Deurzerdiep en Anreperdiep. Daarnaast is een bijdrage geleverd aan het visvriendelijk maken van gemaal Ennemaborgh. Behoudens de aanleg van een vispassage bij gemaal Sans Souci en een viswering bij gemaal Veendam, zijn alle projecten afgerond. De aanleg van de passage bij gemaal Sans Souci is vertraagd i.v.m. een in gebreke stelling van de aannemer. Momenteel loopt in opdracht van de rechtbank een technisch onderzoek voor gemaal Sans Souci. Het is nog onbekend wanneer het werk bij gemaal Sans Souci kan worden afgerond. Deze actie maakt onderdeel uit van het Waddenfondsproject “Ruim Baan voor Vissen”.

Westerwoldse Aa (246)

Krediet: € 5.238.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 4.536.000.

Restantkrediet: € 702.000.

De uitvoering van fase 1 van het inrichtingsplan voor de Benedenloop Westerwoldse Aa, Kuurbos, Hamdijk en Bovenlanden is in 2014 afgerond. Ca 4 mln. m³ waterberging, ca 2,5 km natuurvriendelijke oevers, twee vispassages en recreatieve voorzieningen (fietspad, aanlegsteiger en passantenhaven) zijn gerealiseerd.

Voor fase 2 moeten nog de benodigde gronden (totaal ca. 23 ha) worden verworven. Hiervan is inmiddels 17 ha verworven en ingericht (ca 1,7 km natuurvriendelijke oevers en ca 0,1 mln. m³ waterberging). De resterende gronden zullen, voor zover mogelijk, ook op minnelijke basis worden verworven. Indien nodig zal echter uiteindelijk verwerving via onteigening worden gerealiseerd. Hiervoor loopt momenteel al een onteigeningsprocedure. De resterende gronden zullen zo spoedig mogelijk na verwerving worden ingericht. De inrichting zal naar verwachting in 2018 worden voltooid.

WB21 Tusschenwater (253)

Krediet € 2.334.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 3.959.000.

Restantkrediet: € -1.625.000.

De Hunze en het Zuidlaardermeer zijn aangewezen als Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichaam. De ecologische toestand van de Hunze en het Zuidlaardermeer voldoet nu nog niet aan de normen uit de KRW. Om de ecologische toestand van deze KRW waterlichamen te verbeteren zijn doelen en maatregelen geformuleerd. Maatregelen voor de Hunze zijn onder meer beekherstel door hermeandering en het creëren van overstromingsvlakten. Met deze maatregelen wordt ook ruimte voor waterberging gemaakt. Hiervoor is het inrichtingsplan Tusschenwater opgesteld, waarin ook de inrichting voor natuur en recreatie (met behoud van de drinkwaterfunctie) is uitgewerkt.

In de zomer van 2016 is het plan in uitvoering genomen en dit zal tot eind 2018 doorlopen.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om het werk eind 2017 op te leveren. Er wordt echter gestuurd op de meest optimale kwaliteit met betrekking tot de ecologische natuurontwikkeling. Om dit te bereiken duurt de uitvoering langer. Het negatieve restantkrediet is het gevolg van aangegane verplichtingen in 2017, waarvan het subsidiedeel in 2018 wordt verantwoord.

EHS Westerwolde (306)

Krediet € 2.148.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 1.432.000.

Restantkrediet: € 715.000.

In het dal van de Ruiten Aa worden voor het deeltraject Renneborg – Ter Walslage de voorbereidingen getroffen om te komen tot uitvoering. Voor het project is Waddenfondssubsidie beschikbaar. Het waterschap draagt € 400.000 bij aan dit deeltraject. In het watergedeelte van dit deeltraject wordt 11,5 km beekherstel gerealiseerd, worden acht stuwen vervangen door vistrappen, en worden vier stuwen geplaatst. Verder wordt nog een onderzoeksrapport opgesteld. Voor de woningen en landbouwpercelen, waar te hoge grondwaterstanden zullen optreden, worden compenserende maatregelen voorbereid. In 2017 heeft de bezwarenprocedure voor de Omgevingsvergunning geleid tot vertraging. Het werk is derhalve nog niet in de aanbestedingsfase beland.

Uitvoering plannen stedelijk gebied (314)

Krediet: € 520.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 245.000.

Restantkrediet: € 275.000.

De realisatie van de berging van stedelijk water in Winschoten heeft inmiddels plaatsgevonden. De uitvoering van de berging van stedelijk water in het Nijlandsloopje zal in 2019 plaatsvinden.

Aanpassingen RWZI Veendam (361)

Krediet: € 240.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 61.000.

Restantkrediet: € 179.000.

Vanwege de uitloop van het project Biogasveiligheid (696) zijn nog geen grote stappen gemaakt in de optimalisatie van de primaire sliblijn. De waterverdunding van het slib is al wel aangepast en regelbaar gemaakt, waardoor een besparing op de terreinwaterpompen mogelijk is. Deze regeling wordt momenteel geoptimaliseerd, waarna de vervolgstappen bepaald worden.

Realiseren overstromingsvlakte Hunze (413)

Totaal krediet: € 2.034.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 1.465.000.

Restantkrediet: € 568.000.

Het project Beekherstel Hunze in het gebied Annermoeras en Elzemaat is onderdeel van het KRW-programma 'De Hunze, Natuurlijk!'. Het deelproject Annermoeras en Elzemaat is in 2016 uitgevoerd. De toegezegde subsidies zijn inmiddels afgerekend. Het project verkeert in de nazorgfase, maar is enigszins vertraagd door een arbitragezaak met een aannemer. Nadat in 2018 nog enkele werkzaamheden zullen worden uitgevoerd om onverwachte effecten op te lossen, zal het project eind 2018 worden afgerond.

Verdrogingsbestrijding (417)

Krediet € 458.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 47.000.

Restantkrediet: € 411.000.

De projecten verdrogingsbestrijding Loonediep, Holmers Halkenbroek en Geelbroek zijn onderdeel van het verdrogingsgebied Drentsche Aa.

Momenteel wordt een nadere analyse gemaakt van de mogelijkheden voor verdrogingsbestrijding ter plaatse van het Loonediep. De haalbaarheid hiervan is onder meer afhankelijk van de medewerkingsbereidheid van de particuliere eigenaren. Als blijkt dat op korte termijn maatregelen haalbaar zijn, dan is de uitvoering voorzien in 2019 en 2020. Het project Holmers Halkenbroek is inmiddels gereed, echter in 2018 zal nog een evaluatie plaatsvinden naar eventuele nadelige grondwatereffecten in de omgeving. De inrichting van Geelbroek zal in 2018 en 2019 worden uitgevoerd. Het waterschap draagt hier eveneens bij in de verdrogingsbestrijding.

Onderzoeken KRW / WB21 (428)

Krediet: € 57.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € -2.000.

Restantkrediet: € 59.000.

De onderzoeken ten behoeve van de Klimaatbeheersing Drentsche Aa en de Strategie Veenoxidatie zullen nog tot in 2019 doorlopen. Inmiddels hebben we al wel een aantal bijdragen van gemeenten ontvangen. Om deze reden is per 31 december 2017 sprake van een "negatieve" uitgave.

Renovatie rioolgemalen (451)

Krediet: € 5.061.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 4.825.000.

Restantkrediet: € 236.000.

Er zijn 23 rioolgemalen gerenoveerd in een periode van 60 maanden (t/m 2014). Eén gemaal moet nog gerenoveerd worden vanuit dit krediet. Dit zou een pilot worden waarbij het water niet met een pomp op druk gebracht wordt, maar met een compressor. Door het faillissement van de aannemer is dit niet uitgevoerd. Dit heeft de voortgang van het project vertraagd. Over de verdere aanpak van dit gemaal vindt overleg plaats. In 2018 wordt onderzocht of deze renovatie nog moet plaatsvinden. Er zijn in totaal 43 afvalwaterpompen één op één vervangen, waardoor de restlevensduur van de betreffende gemalen verlengd is.

Vervanging Spuischuiten Duurswold (458)

Krediet: € 520.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 22.000.

Restantkrediet: € 498.000.

De voorbereiding heeft in 2016 plaatsgevonden. De aanbesteding van de uitvoering heeft geen geschikte kandidaat opgeleverd na een rechtszaak van één van de inschrijvers. De uitvoering wordt in het voorjaar van 2018 opnieuw aanbesteed. Het is de bedoeling om de schuiten voor het stormseizoen van 2018 te plaatsen.

Vispassages waddenfonds (479)

Krediet: € 295.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 285.000.

Restantkrediet: € 10.000.

In 2010 heeft het AB een krediet van € 215.000 vrijgegeven als cofinanciering (op een totaal budget van 1,2 miljoen euro) voor de realisatie van een vijftal vispassages, die als onderdeel van het Waddenfonds project "Van Wad tot Westerwoldse Aa" gerealiseerd worden. Bij de voorjaarsrapportage 2016 is het krediet met € 80.000 verhoogd tot € 295.000. Het betreft hier de locaties: stuw De Bult, stuw Veelerveen, stuw De Tjamme, gemaal Hongerige Wolf en de sluisen bij Nieuwe Stanzijl. Het overige deel van de kosten wordt betaald vanuit een subsidie van het Waddenfonds en een bijdrage van Rijkswaterstaat. De RWS bijdrage heeft alleen betrekking op de vispassage Nieuwe Stanzijl. De vispassages bij Nieuwe Stanzijl, De Bult, Veelerveen en De Tjamme zijn gerealiseerd en opgeleverd. De passage bij Hongerige Wolf is door een in gebreke stelling van de aannemer vertraagd. Deze passage zou in 2016 worden afgerond. Echter de juridische afwikkeling met de aannemer neemt meer tijd in beslag. De zaak ligt nu bij de rechtbank te Groningen. Momenteel loopt in opdracht van deze rechtbank een technisch onderzoek voor gemaal Hongerige Wolf.

Masterplan Kaden (500)

Krediet: € 61.319.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 41.546.000.

Restantkrediet: € 19.773.000.

In 2017 zijn diverse projecten uitgevoerd. Het Masterplan Kaden ligt goed op schema, zowel wat betreft het tijdspad als de kosten. Over de voortgang tot en met het jaar 2017 komt een aparte voortgangsrapportage met daarin opgenomen de resterende op te hogen trajecten en de daarbij geraamde kosten.

Herinrichting Oude Veenkoloniën (604)

Krediet: € 250.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 32.000.

Restantkrediet: € 218.000.

Er worden nog een aantal kleine werken uitgevoerd die vanuit de ingebruikname van de terreinen nodig zijn. Daarnaast worden nog een aantal kleine strookjes grond verworven ten behoeve van de toegankelijkheid van onze objecten. De verwachting is dat dit project in 2018 zal worden afgerond.

Nieuwbouw laboratorium (612)

Krediet: € 5.000.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 4.531.000.

Restantkrediet: € 469.000.

De voorbereiding, het ontwerp en de aanbesteding voor engineering en uitvoering zijn afgerond. De aannemer is met de engineering bezig en zal volgens planning in het voorjaar van 2018 starten met de uitvoering. Eind 2018 zal het laboratorium worden opgeleverd en in 2019 zal de financiële afwikkeling plaatsvinden.

Renovatie rioolgemalen (636)

Krediet: € 1.800.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 793.000.

Restantkrediet: € 1.007.000.

Dit project loopt van 2015 t/m 2019. Inzet is om gemalen niet compleet te renoveren, zoals dat eerder gebruikelijk was, maar om zoveel mogelijk gebruik te maken van de restlevensduur van de verschillende onderdelen van het gemaal. Er worden dus deelrenovaties uitgevoerd. Er zijn tot nu toe zeven gemalen bouwkundig, mechanisch en elektrisch gerenoveerd. Er zijn eveneens acht rioolgemalen voorzien van een nieuwe elektrische installatie. Momenteel wordt de renovatie van vijf of mogelijk zes rioolgemalen voorbereid. De uitvoering staat gepland in de tweede helft van 2018.

IM 2016 (648)

Krediet: € 435.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 139.000.

Restantkrediet: € 296.000.

Deze uitgaven hebben hoofdzakelijk betrekking op de aanschaf van laptops. Met de vervanging van modems op de buitenlocaties is in 2017 gestart door het aanschaffen van demo en test modems. Er heeft een gedegen test plaatsgevonden en de keuze is gevallen op een standaard modem. De vervanging zal in 2018 van start gaan. Het upgraden van het hoofdpostsysteem is met name door andere prioriteiten naar 2018 doorgeschoven. Voor de Digitale overheid zijn de systemen ingericht die betrekking hebben op de nieuwe Omgevingswet.

De telefooncentrale is nog niet vervangen. Dit komt doordat eerst nog een aantal zaken met de provider besproken dienden te worden. Na de zomer van 2017 heeft de aanbesteding plaatsgevonden. In april 2018 zal een begin worden gemaakt met de inrichting van de pilot en na goedkeuring zal na de zomer van 2018 een start worden gemaakt met de vervanging van de telefooncentrale.

IM 2017 (649)

Krediet: € 795.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 615.000.

Restantkrediet: € 180.000.

Het ICT opslagsysteem ten behoeve van alle waterschapsgegevens is vervangen. Daarnaast is een nieuwe serveromgeving ten behoeve van de applicaties en werkplekken aangeschaft. In 2018 zullen de meer verouderde systemen worden vervangen. Om aan de opgaven t.a.v. de digitale overheid en de Omgevingswet te voldoen is in de ondersteunende applicaties geïnvesteerd. Eveneens is de beveiliging van het netwerk naar een hoger niveau getild.

Aanschaf onderhoudsmachines 2017 (652)

Totaal krediet: € 920.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 737.000.

Restantkrediet: € 183.000.

In 2017 is een machine besteld die, door leveringsproblemen, pas in februari 2018 zal worden afgeleverd. Een deel van het restantkrediet (€ 161.000, gelijk aan de aangegane verplichting) zal hiervoor worden ingezet. De overige € 22.000 zal worden afgesloten.

Het afgesloten deel van het krediet is opgenomen in bijlage 2 "afgesloten projecten 2017".

Kanaal Fiemel (655)

Krediet: € 1.111.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 872.000.

Restantkrediet: € 239.000.

Dit betreft het baggeren, het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en het herstellen van oeverfixatie in het afwateringskanaal Fiemel. Het project zou in 2017 worden uitgevoerd. Echter is vertraging ontstaan vanwege een noodzakelijk onderzoek naar niet gesprongen explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Naar verwachting wordt in april 2018 met de uitvoering gestart en zal het project eind 2018 worden afgerond.

Grootonderhoud RWZI's 2017 (672)

Krediet: € 531.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 512.000.

Restantkrediet: € 19.000.

De geplande onderhoudswerkzaamheden op basis van het Grootonderhoud RWZI's (GOR) zijn grotendeels uitgevoerd. Per onderdeel is bekeken of een grote revisie noodzakelijk was. Hierbij is gekeken naar de gebruiksduur, de toestand en het belang van de apparatuur in relatie tot de uit te voeren werkzaamheden. Van een aantal onderdelen is bepaald dat deze vervangen moesten worden.

Hermeandering Deurzerdiep - Anreperdiep (677)

Krediet: € 1.309.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 858.000.

Restantkrediet: € 451.000.

De werkzaamheden zijn grotendeels in 2015 uitgevoerd. De planning was dat in 2016 zowel de uitvoering als de financiën zouden worden afgewikkeld. Echter neemt de afwikkeling van grondoverdracht met BBL/provincie Drenthe meer tijd in beslag dan gepland, waardoor dit in 2017 nog niet is afgerond. Gestreefd wordt om de grondoverdracht zo spoedig mogelijk af te ronden, maar we zijn hierbij afhankelijk van de provincie Drenthe/Prolander.

Slochterdiep en zijtakken (679)

Krediet: € 15.381.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 12.997.000.

Restantkrediet: € 2.385.000.

In de AB vergadering van 2 juli 2014 is het projectplan Inrichting Slochterdiep en zijtakken vastgesteld. In het projectplan Inrichting Slochterdiep en zijtakken zijn de maatregelen beschreven die nodig zijn om de inrichting van het Slochterdiep en zijtakken op kosteneffectieve wijze voor een groot deel te laten voldoen aan de geldende beleidskaders en normen voor kadehoogte, kade- en oeverstabiliteit, inrichting van natuurvriendelijke oevers en doorvoercapaciteit en bevaarbaarheid. De uitvoering is in volle gang en voor ca. 99% afgerond. Het laatste stukje realisatie en de eindafrekening zal in 2018 plaatsvinden.

Baggeren Buinen – Schoonoord (691)

Krediet: € 135.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 107.000.

Restantkrediet: € 28.000.

Het project Baggeren kanaal Buinen - Schoonoord omvat het traject van het Kanaal Buinen - Schoonoord tussen de Buinerweg en Eeserweg in Borger. Daarnaast omvat dit het traject tussen de

brug in de Westdorperstraat en Mepscheweg en een zijtak in noordwestelijke richting tot de Ruigebultsweg. Dit traject ligt eveneens in Borger. Het werk is in de afrondende fase en zal na verwachting in het eerste kwartaal van 2018 worden afgerond.

Biogasveiligheid (696)

Krediet: € 1.746.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 1.456.000.

Restantkrediet: € 290.000.

In 2017 zijn een aantal technische aanpassingen aan de biogasveiligheid installaties van de RWZI's Scheemda, Veendam en Assen gedaan. Er zijn echter nog een aantal aanvullende technische aanpassingen nodig om de veiligheid op niveau te brengen. De werkzaamheden worden naar verwachting medio 2018 binnen het krediet afgerond.

Verbindingskanaal Oosterhorn (701)

Krediet: € 100.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 14.000.

Restantkrediet: € 86.000.

Er vindt monitoring van de stijghoogte in de diepe watervoerende bodemlagen plaats om een goed inzicht te krijgen in de opwaartse drukken die kunnen optreden. Deze monitoring is eind 2015 gestart en loopt door tot eind 2018. De resultaten van deze monitoring vormen de basis voor verdere aanpassingen (ophoging, verbreding) van de dijken. Er zijn al een aantal andere werkzaamheden eerder uitgevoerd dan gepland. De hiervoor gemaakte kosten zijn bij de Commissie Bodemdaling geclaimd.

Duurswold Noord (707)

Krediet: € 4.714.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 4.019.000.

Restantkrediet: € 695.000.

In dit project zijn de volgende werken gerealiseerd:

1. Projectplan Verbetering Noordelijke kade Afwateringskanaal tussen Steendam en Tjuchem.
2. Projectplan Visvriendelijke oevers Farmsum.
3. Oostoever Afwateringskanaal Duurswold.
4. Projectplan Inrichting Oostoever Schildmeer.
5. Kade- en oeververbetering Duurswold Noord (trajecten a, b, c en d).

De werkzaamheden aan de werken 1 t/m 4 zijn in het eerste kwartaal van 2017 afgerond.

Bij werk 5 zijn taluds ingestort, welke in 2018 nog gerepareerd zullen worden. Daarna zal in 2019 nog grondverwerving plaatsvinden.

KRW maatregelen (708)

Krediet: € 450.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 117.000.

Restantkrediet: € 333.000.

In 2016 zijn 10 verschillende projecten opgestart met als doel de hoeveelheid bestrijdingsmiddelen in de drinkwaterbron Drentsche Aa te verminderen. Alle doelgroepen worden benaderd, zowel burgers, gemeenten, boeren als bedrijven. In 2017 is 16 ha akkerrand aangelegd en is een subsidieregeling voorbereid om erfemissie terug te kunnen dringen. Binnen de maisteelt wordt bij voorbeeldbedrijven gezocht naar mogelijkheden om minder bestrijdingsmiddelen te gebruiken door duurzaam bodembeheer in combinatie met mechanische onkruidbestrijding. Er is een samenwerking gestart met gemeenten, bedrijven en burgers om de gevolgen van chemische onkruidbestrijding onder de aandacht te brengen, handelingsperspectieven aan te bieden en de aangescherpte wet- en regelgeving te implementeren. Daarnaast zijn maatregelen gemonitord en is onderzocht wat het aandeel is van het stedelijk gebied. Systemanalyses, monitoring en kennisontwikkeling zorgen ervoor dat we steeds meer inzicht krijgen en gericht en effectiever maatregelen kunnen treffen.

Lokaliseren eigen kabels (721)

Krediet: € 40.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 40.000.

In het kader van de Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten (WION) zijn wij als netbeheerder van kabels en leidingen verplicht deze exact in beeld te hebben en door te geven aan de kadaster dienst KLIC. De persleidingen zijn in beeld, maar gebleken is dat een groot aantal kabels, van en naar stuwen en gemalen, nog onvoldoende in beeld is.

Door eigen inventarisaties is inmiddels bekend waar dat het geval is. Echter dient de ligging van de kabels in het veld nog te worden vastgelegd. De uitvoering hiervan zal in 2018 plaatsvinden.

Inrichting Haansplassen (725)

Krediet: € 2.763.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 2.732.000.

Restantkrediet: € 31.000.

Het algemeen bestuur heeft op 13 mei 2015 het projectplan Inrichting Haansplassen vastgesteld. In dit projectplan zijn de natuurinrichting van de Haansplassen (opgave van Herinrichting Midden-Groningen) en de verbetering van 3 km kade en realisatie van 3,5 ha natuurvriendelijke oeverzone langs het naastgelegen Schildmeer (opgaven van het waterschap) in één gezamenlijk project geïntegreerd. De uitvoering van het project is in 2015 gestart en het oorspronkelijke plan was om dit in 2017 af te ronden. Door weersomstandigheden is de afronding echter nog niet gereed en zal dit doorschuiven naar 2018. Vervolgens zal in 2018 of 2019 nog grondoverdracht plaatsvinden.

Stedelijk waterbeheer 2017 (730)

Krediet: € 100.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 58.000.

Restantkrediet: € 42.000.

Het oude slootprofiel van de Middensloot in Wildervank zal opnieuw worden gegraven. Het aanwezige vuil en bagger zal worden verwijderd, duikers worden doorgespoten en zo nodig vervangen door grotere. Deze werkzaamheden moeten worden verricht om de Middensloot weer aan zijn afwateringsfunctie te laten voldoen. Het werk zal in 2018 worden afgerond.

Beheerprogramma Natuurvriendelijke oevers (740)

Krediet: € 2.976.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 2.976.000.

Het oorspronkelijke krediet van € 3.962.000 is verlaagd met in totaal € 986.000 naar € 2.976.000. Van deze € 986.000 is € 236.000 ingezet voor het project afwateringskanaal Fiemel (655) en € 750.000 om projecten in de agrarische sector mogelijk te maken die bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) (773). Deze verlaging is met name mogelijk doordat we POP3 subsidie hebben kunnen realiseren binnen het KRW programma.

In 2016 en 2017 is onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers (NVO), mede ten behoeve van het project "Evaluatie KRW doelbereik". De uitkomsten van deze onderzoeken hebben (beter) inzicht gegeven in de werking van verschillende NVO's en deze kennis zal worden toegepast voor de nog aan te leggen NVO's. In 2017 is gestart met de voorbereiding van de aanleg van 10 kilometer NVO in de kanalen Hunze-Veenkoloniën en Westerwolde.

Beheerprogramma Vispassages (741)

Krediet: € 375.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 375.000.

De voorbereiding en uitvoering van deze vispassages is gepland in 2018 en 2019.

Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa (742)

Krediet: € 3.915.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 114.000.

Restantkrediet: € 3.801.000.

De voorbereidingen met betrekking tot het project Beekverhoging zijn in 2017 gestart.

Met dit project zal bij drie trajecten, met een gezamenlijke lengte van zeven kilometer, direct uitvoering worden gegeven aan de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) beleidsopgave. Dit wordt gerealiseerd door duurzame en kosteneffectieve beekpeilverhogingsmaatregelen te ontwerpen en uit te voeren. Hierbij zal rekening worden gehouden met de ecologische kwaliteitseisen, nadelige omgevingseffecten en belangen van derden.

Maatregelen waterlichaam De Hunze (744)

Krediet: € 6.992.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 6.992.000.

Het oorspronkelijke krediet van € 8.392.000 is met € 1.400.000 verlaagd naar € 6.992.000, doordat er een POP 3 subsidie is beschikbaar. Dit bedrag is ingezet om het DAW beleid te financieren. Zie project 773.

In het Hunze gebied is in 2017 de planvorming voor de deelprojecten Paardetangen en De Branden gestart. Hiervoor zijn nog geen kosten gemaakt.

Maatregel waterlichamen Zuidlaardermeer (745)

Krediet: € 2.565.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 2.565.000.

Het opstellen van het inrichtingsplan Zuidlaardermeer loopt, maar is enigszins vertraagd vanwege de benodigde afstemming met externe partners.

Vervanging onderhoudsbeheersysteem (751)

Krediet: € 200.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 200.000.

Op dit moment werkt het waterschap Hunze en Aa's met het onderhoudsbeheersysteem McMain.

Dit systeem is verouderd en hierdoor aan vervanging toe. Momenteel wordt geïnventariseerd waaraan het nieuwe onderhoudsbeheersysteem moet voldoen.

Boezemkades Winschoterdiep en Pekel Aa (755)

Krediet: € 5.200.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 71.000.

Restantkrediet: € 5.129.000.

Dit betreffen werkzaamheden die worden verricht aan kaden die niet aan de norm voldoen.

Het betreft hier 7,9 km kade langs de Pekel Aa, 2,2 km langs het Winschoterdiep en 1 km langs de Rensel. De aanlegvergunningen zijn inmiddels verleend en met 10 van de 11 aangrenzende eigenaren is overeenstemming bereikt over de aankoop van de benodigde grond. Momenteel loopt de aanbestedingsprocedure en in mei 2018 zal met de werkzaamheden worden gestart. Naar verwachting worden alle werkzaamheden voor 2020 uitgevoerd en opgeleverd.

Boezemkade Drents Diep (756)

Krediet: € 135.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 73.000.

Restantkrediet: € 62.000.

Voor het verbeteren van de boezemkering van het Drents Diep, langs camping Meerwijck, zijn een aantal werkzaamheden in gang gezet. Het betreft hier o.a. het uitvoeren van een onderzoek, het doen van een inventarisatie, het opstellen van een projectplan volgens de Waterwet, het afstemmen met de omgeving en het aanvragen van vergunningen. Verwacht wordt dat in de loop van 2018 de aanbestedingsprocedure wordt gestart.

Vervanging gemaal Weerdijk (765)

Krediet: € 100.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 100.000.

Het gemaal Weerdijk ligt ten noorden van Nieuwolda. De locatie is enigszins complex. De bereikbaarheid is beperkt en er moet door een regionale kering worden gegraven. Aangezien deze werkzaamheden niet gedurende het stormseizoen uitgevoerd mogen worden is de vervanging van gemaal Weerdijk naar 2018 doorgeschoven.

Vervanging Ecolims (766)

Krediet: € 70.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 45.000.

Restantkrediet: € 25.000.

Dawaco is ter vervanging van Ecolims aangeschaft. De data zullen echter nog moeten worden overgezet.

Tevens zal er nog een koppeling met GEO moeten worden gerealiseerd. Deze werkzaamheden zullen medio 2018 zijn afgerond.

Vervanging verwarmingsketels waterschapskantoor (770)

Krediet: € 150.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0

Restantkrediet: € 150.000.

Momenteel wordt onderzoek verricht naar welk systeem het beste bij het waterschapskantoor geïnstalleerd kan worden.

In de loop van 2018 zal een start met de uitvoering worden gemaakt.

Vernieuwing gebouwbeheersysteem waterschapskantoor (771)

Krediet: € 70.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0

Restantkrediet: € 70.000.

In navolging van de vernieuwing van het verwarmingssysteem zal met de vernieuwing van het gebouwbeheersysteem worden gestart.

DAW Drenthe bijdrage regionale regeling (773)

Krediet: € 2.150.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 238.000.

Restantkrediet: € 1.912.000.

Het oorspronkelijke krediet van € 1.400.000 is met € 750.000, uit het krediet van KRW programma, verhoogd tot € 2.150.000.

Binnen het KRW programma ontstond deze ruimte door het realiseren van POP3 subsidie.

Dit project begint inmiddels op gang te komen. Er is bijvoorbeeld inmiddels een bijdrage gedaan aan bedrijfswatercans in de glastuinbouw (Duursaam Glashelder) van de Provincie Drenthe.

Duurzame energie (776)

Krediet: € 1.446.000. Uitgaven en aangegane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 1.446.000.

Het aanvragen van vergunningen en SDE+ subsidie voor de locaties van de zonnepanelen zal rond maart 2018 zijn afgerond. Begin 2018 is gestart met het voorbereiden van de aanbesteding van de zonnevelden op 9 zuiveringslocaties. De uiteindelijke aanbesteding staat in juni 2018 gepland. De uitvoering zal vanaf juli 2018 plaatsvinden en doorlopen tot juli 2019. De plaatsing van zonnepanelen op de locatie Veele wordt in 2018 eveneens voorbereid en zal net als het plaatsen van de kleine windmolens in 2019 worden uitgevoerd.

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) 2^e tranche (796)

Krediet: € 400.000. Uitgaven en aangepane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 400.000.

De 2^e tranche van de BGT omvat het opwaarderen van het informatiemodel BGT (IMBGT) naar het informatiemodel GEO (IMGEO). Hierbij wordt attribuut informatie toegevoegd, worden de beschrijvingen van de diverse vlakken en objecten geharmoniseerd en wordt een koppeling met ons beheersysteem gemaakt. Deze werkzaamheden zullen in 2018 van start gaan.

Apparatuur debietmetingen (798)

Krediet: € 220.000. Uitgaven en aangepane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 220.000.

Dit betreft de aanschaf en plaatsing van apparatuur voor continue debietmetingen en waterkwaliteitsmetingen. De voorbereidingen zijn in 2018 gestart en in 2019 zal de uitvoering plaatsvinden.

Trommelzeven RWZI Gieten en Assen (799)

Krediet: € 100.000. Uitgaven en aangepane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 100.000.

Dit betreft een voorbereidingskrediet voor het nemen van maatregelen voor verdere fosfaatverwijdering bij de RWZI's Assen en Gieten. Dit zal samen met een extern bureau worden uitgewerkt tot een gedetailleerd voorstel. Van groot belang hierbij is het halen van de gestelde kwaliteitseisen. Het gaat hier met name om het verwijderingsrendement en om de gewenste uptime van de installaties.

Lozingspunt RWZI Stadskanaal verplaatsen (800)

Krediet: € 220.000. Uitgaven en aangepane verplichtingen tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 220.000.

De RWZI Stadskanaal loost op het vrij kleine en stilstaande Alteveerkanaal. Deze lozing geeft regelmatig problemen in de vorm van stank, flauwe vissen en zuurstofloosheid. Door verplaatsing van het lozingspunt naar het AG Wildervanckkanaal kan, in combinatie met inrichtingsmaatregelen, de kans op een gezonde ecologische situatie in dit systeem worden vergroot. Naar verwachting zal het project voor het einde van 2018 worden afgerond.

Afgesloten projecten in 2017

In 2017 zijn projecten met in totaal een krediet van € 7,5 miljoen afgesloten. Van de in 2017 afgesloten projecten is € 1,1 miljoen van het krediet niet besteed. Deels is dit het gevolg van lagere kosten, onder andere door aanbestedingsvoordelen, en deels door het (gedeeltelijk) schrappen van projecten. De afgesloten projecten staan genoemd in bijlage 2 "Overzicht afgesloten projecten 2017". Deze projecten zijn binnen het beschikbare krediet uitgevoerd. De in 2017 afgesloten projecten worden hieronder toegelicht.

Stedelijk Waterbeheer (124)

Krediet: € 1.053.000. Kredietoverheveling: € 518.000. Uitgaven tot en met 2017: € 535.000.

Restantkrediet: € 0.

Het project Stedelijk waterbeheer en het project Uitvoering waterplannen zijn beide voortgekomen uit afspraken die met gemeenten zijn gemaakt over waterplannen en activiteiten in het Stedelijk gebied. De ramingen waren gebaseerd op potentiële projecten (afhankelijk van de ruimtelijke ontwikkelingen). Omdat beide projecten het zelfde doel hebben zijn ze samengevoegd onder het project Uitvoering waterplannen (208). De concrete projecten komen voort uit de uitkomsten van de gemeentelijke stresstesten.

Aanpak Ceresmeer (237)

Krediet: € 50.000. Uitgaven tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 50.000.

In 2013 is het Ceresmeer door Philips verkocht aan de Grondbank. Vervolgens is in 2015 een start gemaakt met de sanering van de sloten rondom het Ceresmeer en deze sanering zal vijf jaar duren. De sanering van de Cereskadesloot is uiteindelijk volledig meegenomen in de sanering van het Ceresmeer. Het beschikbaar gestelde krediet hoeft hierdoor niet meer te worden ingezet en kan vervallen.

Baggeren stedelijk gebied (426)

Krediet: € 225.000. Uitgaven tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 225.000.

In 2017 zijn geen watergangen of vijvers in het stedelijk gebied gebaggerd. Er zijn eveneens geen onvoorziene baggerknelpunten geweest.

IM uitwijk ICT (442)

Krediet: € 200.000. Uitgaven tot en met 2017: € 183.000.

Restantkrediet: € 17.000.

Dit bedrag is geraamd voor de project realisatie van een uitwijk voor ICT. Afgelopen jaar is een deel van het krediet besteed aan een nieuw back-up- en een dataopslag systeem. Dit project is afgerond. Voor de komende twee jaar worden geen uitbreidingen voorzien.

IM 2015 nieuwe werkplekken (444)

Krediet: € 180.000. Uitgaven tot en met 2017: € 185.000.

Restantkrediet: € -5.000.

Eind 2017 zijn alle werkplekken en monitoren vervangen. Hierdoor is een lichte overschrijding ontstaan.

Groot onderhoud stuwen (467)

Krediet: € 150.000. Uitgaven tot en met 2017: € 145.000.

Restantkrediet: € 5.000.

Op basis van inspecties en risico's zijn civiel technische werkzaamheden verricht aan de in- en uitstroom damwandconstructies van stuwen. Dit is gebeurd bij de stuw Afleidingskanaal Loon en de inlaat Ter Apelersluis.

Tevens zijn instandhoudingswerkzaamheden verricht aan een vijftal kleinere stuwen.

GEO info & metadata (478)

Krediet: € 150.000. Uitgaven tot en met 2017: € 142.000.

Restantkrediet: € 8.000.

Dit krediet is (deels) ingezet om ons voor te bereiden op de Omgevingswet. Het project heeft een langere doorlooptijd gehad dan oorspronkelijk gepland. Het project is medio 2017 afgerond. Andere prioriteiten binnen de organisatie zijn een vertragende factor geweest.

Grootonderhoud sluizen (496)

Krediet: € 190.000. Uitgaven tot en met 2017: € 185.000.

Restantkrediet: € 5.000.

In het kader van dit project wordt groot onderhoud op basis van inspecties uitgevoerd aan o.a. deuren, taatsen, drempels, schuiven en E-installaties van sluizen en remmingswerken die een cyclus hebben van 20 tot 40 jaar.

In 2017 zijn o.a. de onderstaande werkzaamheden uitgevoerd:

- Bourtangersluis: aanlegsteiger;
- Jipsinghuizer-, Sellinger sluizen: instandhoudingsonderhoud;
- 1e Verlaat Pekela: Nieuwe bovendeuren.

VKA (601)

Krediet: € 920.000. Uitgaven tot en met 2017: € 769.000.

Restantkrediet: € 151.000.

Zoals bekend zijn gesprekken gaande met de bedrijven die zijn aangesloten op de Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA) om tot een voor ons kostendekkende exploitatie te komen. Uitgangspunt hiervoor is dat de VKA in een goede staat van onderhoud wordt opgeleverd. In 2015 is begonnen met de aanpassingen van zowel de elektrotechnische als de mechanische installatie van het gemaal PPG. Er is vertraging opgetreden, omdat Enexis een nieuwe kabel aan moest leggen. De kabel is in 2015 door Enexis gerealiseerd.

In 2015 is ook gestart met de voorbereiding van het vervangen van de elektrotechnische en mechanische installatie van gemaal AVEBE. Door het faillissement van de mechanische aannemer is er vertraging in de uitvoering van de gemalen PPG en AVEBE opgetreden. De afrondende werkzaamheden en financiële afwikkeling hebben in 2017 plaatsgevonden.

Vervanging hekwerk zeedijk (602)

Krediet: € 50.000. Uitgaven tot en met 2017: € 50.000.

Restantkrediet: € 0.

In 2017 is het hekwerk op de zeedijk op het traject langs de polder Breebaart vervangen. Eveneens is één van de overgangen voor rundvee van de steunberm naar de kwelders vervangen. Hier is als proef het gehele hekwerk van de overgang vervangen door een verzwaarde constructie.

Op het gehele traject resteert nog ruim 15 kilometer hekwerk tussen polder Breebaart en Nieuwe Statenzijl en 12 dijkovergangen voor rundvee naar de kwelders.

Zoek en Vind GIS (620)

Krediet: € 30.000. Uitgaven tot en met 2017: € 30.000.

Restantkrediet: € 0.

In 2014 is begonnen met de implementatie van de gekozen zoekoplossing My-Lex overheid van C-Content. De koppelingen met Decos, de netwerkschijven en GIS (MY-Lexmaps) zijn in 2016 gerealiseerd. De koppelingen met de projectsites binnen SharePoint zijn in het 2^e kwartaal van 2017 afgerond.

Baggeren Hoogezand en omgeving (627)

Krediet: € 700.000. Uitgaven tot en met 2017: € 700.000.

Restantkrediet: € 0.

Het project Baggeren Hoogezand en omgeving betreft het baggeren van een aantal watergangen, voornamelijk in stedelijk gebied in de regio Groningen en Hoogezand. Het werk is in 2017 afgerond.

Gemalen Oostwold (637)

Krediet: € 25.000. Uitgaven tot en met 2017: € 7.000.

Restantkrediet: € 18.000.

De grondtransactie heeft in 2017 plaatsgevonden, waarmee het project is afgerond.

Noordelijke vaarverbinding (639)

Krediet: € 900.000. Uitgaven tot en met 2017: € 825.000.

Restantkrediet: € 75.000.

Dit betreft onze bijdrage aan het project Noordelijke Vaarverbinding. Er zijn natuurvriendelijke oevers gerealiseerd en kades zijn opgehoogd. Daarnaast is een deel achterstallig onderhoud meegenomen. De werkzaamheden zijn uitgevoerd en gecontroleerd, waarmee het project is afgerond.

Oplossen knelpunten landelijk gebied 2017 (641)

Krediet: € 237.000. Uitgaven tot en met 2017: € 198.000.

Restantkrediet: € 39.000.

In 2017 zijn verspreid over het beheersgebied knelpunten in de water aan- en afvoer opgelost. Dit betreft o.a. het lager leggen en het vernieuwen van duikers. Tevens heeft een verbetering van een aantal stuwen en inlaten plaatsgevonden. Ook zijn baggerknelpunten opgelost.

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) (646)

Krediet: € 450.000. Uitgaven tot en met 2017: € 429.000.

Restantkrediet: € 21.000.

Dit project omvat de uitvoering, dus het daadwerkelijk realiseren, van deze wettelijk verplichte basisregistratie. Vooraf zijn een aantal pilots uitgevoerd, o.a. in samenwerking met gemeenten. Bovendien is er voor gezorgd dat van een aantal gebieden binnen ons waterschap de data dusdanig opgewaarderd zijn dat deze gebruikt kunnen worden als basis voor de opwaardering naar de BGT. Landelijk is bepaald dat per 1 juli 2017 alle gemeenten in de Landelijke Voorziening moeten zijn opgenomen. Voor het gebied van Hunze en Aa's is de deadline van volledige opname in de Landelijke Voorziening van de BGT in januari 2017 gehaald.

Schouwbare sloten (647)

Krediet: € 30.000. Uitgaven tot en met 2017: € 34.000.

Restantkrediet: € -4.000.

Dit project omvatte het in schouwbaar staat brengen van aangewezen schouwsloten. Vanaf 2013 zijn nog maar weinig nieuwe schouwsloten aangewezen. De sloten die in eerste instantie niet in schouwbaar staat waren, dienden door het waterschap éénmalig geschoond te worden. Doordat een

groter aantal schouwsloten dan voorzien in schouwbare staat moest worden gebracht, is een overschrijding ontstaan.

Aanschaf onderhoudsmachines 2016 (651)

Totaal krediet: € 840.000. Uitgaven tot en met 2017: € 691.000.

Restantkrediet: € 149.000.

De opzet was om het restantkrediet van € 149.000 in te zetten voor een machine die in 2017 zou worden geleverd. Door leveringsproblemen is deze levering echter uitgesteld naar 2018. Nu blijkt dat er voldoende ruimte zit in het krediet van 2017 (zie 652), kan het restantkrediet van 2016 worden afgesloten.

Aanschaf onderhoudsmachines 2017 (652)

Totaal krediet: € 920.000. Uitgaven tot en met 2017: € 737.000.

Restantkrediet: € 183.000.

In 2017 is een machine besteld die door leveringsproblemen pas in februari 2018 kan worden afgeleverd. Een deel van het restantkrediet (€ 161.000, gelijk aan de aangegane verplichting) zal naar 2018 worden overgeheveld. De overige € 22.000 kan worden afgesloten.

Zie ook bijlage 1 "kredietoverzicht per 31 december 2017".

Vervangen diverse beschoeiingen 2017 (656)

Krediet: € 402.000. Uitgaven tot en met 2017: € 404.000.

Restantkrediet: € -2.000.

Door een kredietoverschrijding van € 83.000 in 2016 is het krediet van 2017 met dit bedrag verlaagd. De werkzaamheden bestonden uit het vervangen van oeverbeschoeiingen conform het beleid t.a.v. onderhoud aan oeverfixaties. Hiervoor is in 2015 een meerjarig bestek aanbesteed.

De volgende trajecten zijn in 2017 uitgevoerd:

- Veenweg Siddeburen;
- Valthermond Holander;
- Kalkovenwijk Emmercompasuum;
- Centrale vijver Muntendam;
- Carel Coenraadpolder Finsterwolde;
- Nieuweweg Blauwestad;
- Oolman & Van Buizen Nieuwolda.

Doordat plaatselijk extra werkzaamheden hebben plaatsgevonden, is een lichte overschrijding ontstaan.

Groot onderhoud zeeobjecten 2017 (718)

Krediet: € 150.000. Uitgaven tot en met 2017: € 148.000.

Restantkrediet: € 2.000.

Naar aanleiding van een inspectie door een externe partij zijn in 2017 o.a. de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Revisie cilinders needschuiven van gemaal Rozema;
- Technische inspectie en reparatie koker 1 en 3 Duurswold;
- Afkoop gebruik toegangsweg Duurswold;
- Reserve tecjet gasmotoren Rozema.

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) aanvulling (722)

Krediet: € 55.000. Uitgaven tot en met 2017: € 57.000.

Restantkrediet: € -2.000.

Dit project omvat de actualisering van de BGT als gevolg van de realisatie van de BGT op basis van verouderde luchtfoto's.

Aanschaf laboratorium apparatuur (736)

Krediet: € 268.000. Uitgaven tot en met 2017: € 268.000.

Restantkrediet: € 0.

In 2017 is na aanbesteding een HPLC en een LCMS aangeschaft. Deze analyseapparatuur wordt ingezet voor de bepaling van Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK) en gewasbeschermingsmiddelen.

Renovatie Teroelsterkolk (768)

Krediet: € 292.000. Uitgaven tot en met 2017: € 218.000.

Restantkrediet: € 74.000.

De inlaat Teroelsterkolk bij Lemmer is de belangrijkste inlaat voor IJsselmeerwater naar de provincies Friesland en Groningen. Het Wetterskip Fryslân en Noorderzijlvest zijn elk voor 50% eigenaar. De inlaat was aan renovatie toe, welke in 2017 door Wettorskip Fryslân is uitgevoerd. Overeenkomstig het Waterakkoord Noord komt een aandeel van de gemaakte kosten voor rekening van waterschap Hunze en Aa's. De kosten met betrekking tot de renovatie zijn uiteindelijk lager uitgevallen waardoor het aandeel voor waterschap Hunze en Aa's ook lager is.

Remmingswerk zijstroom Delfzijl (769)

Krediet: € 200.000. Uitgaven tot en met 2017: € 123.000.

Restantkrediet: € 77.000.

De werkzaamheden zijn gereed. Door het toepassen van een onderwaterscherm aan het remmingswerk kan nu gelijktijdig worden geschut met de grote zeesluis en gespuid worden met de kleine zeesluis. De aanbesteding is lager uitgevallen dan de raming die was gebaseerd op een calculatie van Rijkswaterstaat.

HWBP Pilot Brede Groene Dijk (H04)

Krediet: € 199.000. Uitgaven tot en met 2017: € 0.

Restantkrediet: € 199.000.

In 2017 zijn de HWBP beschikkingen verleend, alle uitgaven worden vergoed, waardoor het krediet kan vervallen.

Hoofdstuk 3 d. Waterschapsbelastingen

Het belastingstelsel bestaat uit drie heffingen: de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing (heffing op indirecte lozingen) en de verontreinigingsheffing "nieuwe stijl" (heffing op directe lozingen). De watersysteemheffing heeft betrekking op de zorg voor de waterkering, de waterkwantiteit en de (passieve) waterkwaliteit waarbij de kosten worden toegedeeld op basis van waardeverhouding (methode Delfland).

Binnen de watersysteemheffing zijn vier belastingcategorieën: Ingezetenen, Gebouwd, Ongebouwd (niet zijnde natuur) en Natuur. Voor buitendijks gelegen gebouwde en ongebouwde objecten (niet zijnde natuur) wordt de maximale tariefdifferentiatie (tariefverlaging van 75%) toegepast. Voor alle verharde openbare wegen (basis en buitendijks) wordt vanaf 2013 een tariefdifferentiatie (tariefverhoging) van + 100% toegepast.

Tarieven 2017

De tarieven en opbrengsten over 2017 zijn als volgt:

Tarievenoverzicht

Categorie	Tarief 2017	Belasting opbrengst 2017
Ingezetenen	€ 71,17	€ 12.819.000
Gebouwd (basis)	0,05277%	€ 21.712.000
Gebouwd (buitendijks)	0,01538%	€ 9.000
Ongebouwd (basis)	€ 56,28	€ 7.502.000
Ongebouwd (buitendijks)	€ 14,75	€ 2.000
Ongebouwd (wegen)	€ 111,65	€ 986.000
Natuur	€ 3,33	€ 121.000
Verontreinigingsheffing	€ 75,93	€ 405.000
Zuiveringsheffing	€ 75,93	€ 41.080.000
Kwijtschelding		- € 2.217.000
Totaal belastingopbrengst		€ 82.419.000

De totale belastingopbrengst over 2017 is € 118.000 lager dan geraamd. In hoofdstuk 2 onderdeel b wordt een gedetailleerde toelichting gegeven op de afwijkingen tussen de jaarrekening en de najaarsrapportage.

Het kwijtscheldingsbeleid

Op grond van de Invorderingswet kan aan belastingplichtigen die niet in staat zijn anders dan met buitengewoon bezwaar hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Net als de meeste waterschappen heeft ook het algemeen bestuur van ons waterschap hiertoe besloten. Hierbij is de norm op 100% gesteld. Een norm van 100% houdt in dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingplichtigen met een inkomen op of onder bijstandsniveau.

Kwijtschelding aantallen		
	2017	2016
Aantal aanvragers	13.362	15.740
Waarvan automatische kwijtschelding	7.089	5.260
Handmatig toegewezen	3.243	4.884
Totaal toegewezen	10.332	10.144
Procentueel toegewezen	77,3%	64,4%

In 2016 zijn meer aanvragen ingediend dan in 2017 doordat in 2016 voor het eerst digitaal kwijtschelding kon worden aangevraagd. Hierdoor zijn dubbele verzoeken binnengekomen en verzoeken van burgers die maar een poging waagden. In 2017 is dat minder voorgekomen en is het effect van het digitaal aanvragen verdwenen.

Het aantal belastingplichtigen aan wie we in 2017 automatisch kwijtschelding hebben verleend in 2017 ligt hoger dan in 2016 doordat we het bestand voor de automatische kwijtschelding welke we hebben ontvangen van het Inlichtingenbureau hebben verrijkt met de bij ons bekende gegevens. Deze is van een recentere datum dan de info van het Inlichtingenbureau.

Het hogere percentage procentueel toegewezen komt doordat we aan de voorkant bij de verkorte digitale aanvraag om kwijtschelding belastingplichtigen welke op grond van die verkorte digitale aanvraag niet voor kwijtschelding in aanmerking komen hierop hebben gewezen waardoor we minder verzoeken hebben ontvangen en van de wel ontvangen verzoeken het percentage toegewezen hoger ligt.

Door Hefpunt wordt bij het afhandelen van de kwijtscheldingsverzoeken in een aantal gevallen samengewerkt met de gemeenten, dit is voor de burger eenvoudiger en duidelijker en drukt de kosten. Kwijtschelding beperkt zich tot de verontreinigingsheffing en de zuiveringsheffing voor particulieren en de watersysteemheffing ingezetenen. Voor de watersysteemheffing gebouwd, ongebouwd en natuurterreinen is geen kwijtschelding mogelijk omdat de eigendom van woningen, gebouwen, ongebouwd en natuurterreinen vermogen veronderstelt. In 2017 zijn voorbereidingen getroffen voor de overgang naar het nieuwe belastingenkantoor NBK. Door de conversie naar een nieuw belastingensysteem in 2017 is vertraging in de uitvoering van de kwijtschelding ontstaan. Deze vertraging is begin 2018 weggewerkt.

Hoofdstuk 3 e. Weerstandsvermogen

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het hebben van voldoende eigen vermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers zoals bijvoorbeeld beschreven in de risicoparagraaf op te kunnen vangen zodra ze zich voordoen.

In ons Financieel Statuut is opgenomen dat onze algemene reserves een minimum- en een maximumomvang kennen. De minimale omvang is gelijk aan de op geld gewaardeerde risico's van de risicoparagraaf. De maximale omvang is 10% van de omvang per taak. Dit maximum is vastgesteld om te voorkomen dat reserves (maar) blijven groeien. Als de omvang van de algemene reserves hoger is dan het maximum dan wordt dat "overschot" in vier gelijke delen teruggegeven aan de belastingbetalers door het verlagen van de tarieven.

Sinds 2011 hanteren wij als uitgangspunt dat de omvang van onze algemene reserves in de meerjarenperiode wordt teruggebracht tot het minimumniveau én dat het teruggeven van het overschot niet meer in vier gelijke delen hoeft te gebeuren.

Door de ruimte tussen het minimum en het maximum van de algemene reserves (het appeltje voor de dorst) in te zetten was het mogelijk de lastenstijging bij ons te verlagen. Bovendien was er zo meer manoeuvreerruimte om de lastenstijging per jaar af te vlakken. De algemene reserves hebben zo (ook) een egalisatiefunctie gekregen.

Omvang risico's

Op basis van de actualisatie bij de jaarrekening 2017 van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op afgerond € 2,2 miljoen.

Uitkomst jaarrekening 2017

De uitkomst van de jaarrekening 2017 heeft de volgende gevolgen voor de algemene reserves.

Taak	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Stand 1 januari 2017 (incl. resultaat 2016)	10.169.000	1.631.000	11.800.000
Aanwending algemene reserve	1.554.000	743.000	2.297.000
Stand 31 december 2017	8.615.000	888.000	9.503.000
Mutaties resultaat 2017	2.644.000	934.000	3.578.000
Stand 31 december 2017 incl. resultaat 2017	11.259.000	1.822.000	13.081.000

Deze stand afgezet tegen de vastgestelde bandbreedtes voor de minimum omvang is als volgt.

Taak	Stand per 31 december 2017	Minimum omvang	Tekort (-) t.o.v. minimum Overschot (+)
Watersysteembeheer	11.259.000	1.636.000	+ 9.623.000
Zuiveringsbeheer	1.822.000	607.000	+ 1.215.000
Totalen	13.081.000	2.243.000	+ 10.838.000

Bij de meerjarenraming 2019 t/m 2022 zal een voorstel worden opgenomen over de inzet van de algemene reserves.

Hoofdstuk 3 f. Financiering (treasury paragraaf)

Inleiding

Naast het treasurystatuut is de treasuryparagraaf een belangrijk instrument voor het sturen en beheersen van, verantwoord over, en toezicht houden op de treasury. Het treasurystatuut geeft de infrastructuur voor de treasury. De uitvoering van het treasurybeleid vindt zijn weerslag in de treasuryparagrafen in de begroting en de jaarrekening. In de begroting komen de concrete beleidsplannen aan de orde. In de jaarrekening gaat het om de realisatie van de plannen en om een verschil tussen de plannen en uitkomsten.

Algemene ontwikkelingen

In economisch opzicht is de positieve trend uit 2016 voortgezet in 2017. De economische groei is met 3,2% wederom positief. Het EMU saldo is met + 0,5% van het BBP weer positief. De prijsstijging was, met 1,3%, laag in 2017. De werkloosheid daalt verder. Eind 2017 waren er 438.000 werklozen, 4,9% van de beroepsbevolking. Het laagste percentage sinds het tweede kwartaal van 2009. Voor 2018 is de algehele verwachting dat de rente licht gaat stijgen.

Treasurybeheer

Financieringsbehoefte 2017

De financieringsbehoefte voor 2017 was als volgt:
(bedragen x € 1 miljoen)

-	Investerings	8,3	
-	Aflossing geldleningen	<u>21,2</u>	
	Totaal		29,5

Dekking van de financieringsbehoefte:
(bedragen x € 1 miljoen)

-	Afschrijvingen (als onderdeel van de exploitatie)	17,5	
-	Opgenomen langlopende geldleningen	20,0	
-	Per saldo stijging van het eigen vermogen en voorzieningen	0,8	
		<u>38,3</u>	
	Mutatie financieringstekort		8,8

Hieronder wordt nader ingegaan op de diverse dekkingsmiddelen.

Afschrijvingen

Investerings worden in een aantal jaren afgeschreven met verschillende termijnen voor de diverse soorten investeringen. Deze afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van de exploitatiebegroting en vormen dus een onderdeel van de belastingheffing. De uitgaven van de gepleegde investeringen worden dus in feite in jaarlijkse termijnen terug ontvangen.

Opgenomen langlopende geldleningen

In 2017 is een nieuwe lening opgenomen van € 20 miljoen met een looptijd van 25 jaar. Het rentepercentage is 1,367%.

Mutatie financieringstekort

Het financieringstekort per 31 december 2017 is ten opzichte van 1 januari 2017 gedaald met € 8,8 miljoen. Dit betreft enerzijds een hogere schuld in rekening courant en kasgeldleningen bij de Nederlandse Waterschapsbank van € 1,5 miljoen en anderzijds een stijging van het saldo van de kortlopende vorderingen en schulden van € 10,3 miljoen.

Financiering voor de korte termijn

Volgens de Wet Fido (Financiering decentrale overheden) mag 23% van het totaal van de jaarbegroting met kort geld worden gefinancierd. Dit wordt de kasgeldlimiet genoemd. De kasgeldlimiet voor 2017 bedraagt € 21 miljoen. Daarnaast mag de kasgeldlimiet twee achtereenvolgende kwartalen worden overschreden. Hiervan wordt gebruik gemaakt omdat de kasstroom van de belastingopbrengst een piek in onze financieringsbehoefte veroorzaakt. Per ultimo 2017 bedraagt de schuld bij de Nederlandse Waterschapsbank € 11,0 miljoen.

Toetsing renterisico's

In de Wet Fido zijn de renterisico's gesplitst in normering voor de financiering van de vlottende schuld en de vaste schuld. Het renterisico van de vlottende schuld wordt genormeerd door de zogenaamde kasgeldlimiet. Het renterisico van de vaste schuld door de renterisiconorm. De renterisico's worden door de toezichthouder (de provincie) bewaakt. Zoals reeds eerder genoemd is de doelstelling de kasgeldlimiet niet te overschrijden. Met de renterisiconorm wordt bedoeld het bedrag aan vreemd vermogen waarover in de toekomst een hogere dan wel lagere rente moet worden betaald dan nu bestuurlijk wenselijk wordt geacht. Als norm hiervoor wordt een percentage van het begrotingstotaal (totale lasten) per 1 januari van het begrotingsjaar aangehouden. Voor waterschappen bedraagt dit percentage 30%. Met een percentage van 24% in 2017 blijft het waterschap binnen de renterisiconorm. Bij een gelijkmatige opbouw van de leningportefeuille, waarbij niet in enig jaar een onevenredig groot deel van de leningenportefeuille geherfinancierd behoeft te worden, wordt het renterisico op de vaste schuld gespreid over de jaren.

Hoofdstuk 3 g. Risicoparagraaf

Onderdeel van de jaarrekening is de risicoparagraaf.

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- de risico's;
- de weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,2 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 31 december 2017 ca. € 13,1 miljoen (inclusief het resultaat 2017) en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogst waarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kan de onbenutte belastingcapaciteit ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de begroting 2018 (zie AB 15 november 2017). Ten opzichte van de begroting 2018 zijn in de paragraaf slechts kleine aanpassingen gedaan.

De belangrijkste **risico's** zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

STRATEGISCH

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op

maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijv. projecten te kunnen realiseren. Vanaf 2018 wordt de communicatie en de omgevingsgerichtheid verder verbeterd.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen "achteraf" sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale keringen. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel kan in deze behoefte voorzien, maar de arbeidsmarkt is gespannen en verslechtert naar verwachting verder. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel maken ons kwetsbaar. Het waterschap geeft in de komende periode vorm en inhoud aan strategische personeelsplanning III (periode 2017-2020), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit én afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. Indien deze onvoldoende tot stand komt, kunnen de besparingen die afgesproken zijn in het Bestuursakkoord Water niet gehaald worden. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Verstrekte garantstellingen betreffen: Hefpunt (tot de liquidatie van Hefpunt, in de loop van 2018) en de garantstelling op het doorlopend krediet ten behoeve van de Unie van Waterschappen en de huisvesting van de Unie.

Belastingssamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Ook voor de nieuw aan te leggen infrastructuur, is het niet duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast een technisch risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor de afvoer van het afvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding naar de Waddenzee aangelegd. Op deze leiding werd biologisch verontreinigd afvalwater en zout afvalwater geloosd. Het biologisch verontreinigde afvalwater wordt tegenwoordig middels reguliere technieken gezuiverd en geloosd op het oppervlaktewater. Alleen voor het zoute afvalwater is er nog geen oplossing. Dus dat zoute afvalwater, afkomstig van enkele bedrijven, wordt nog op de VKA geloosd. De huidige situatie is dat er een leiding ligt die eigendom is van het waterschap en die voor de bedrijfsvoering een risico vormt. De risico's zijn tweeledig: op de eerste plaats is er het milieurisico van een lekkage van zout water en ten tweede is er een financieel risico in de vorm van reparatiekosten. Er is een onderzoek naar de aardbevingsbestendigheid van de leiding uitgevoerd. Uit het onderzoek is gebleken dat de asbest cement leiding wel tegen schokken vanuit een aardbeving bestand is. Ook Google is voornemens om aan te sluiten op de VKA. Het gaat hierbij om koelwater dat via de laatste 500 meter van de leiding naar zee wordt gevoerd. Er wordt voor een robuuste aansluiting met afsluiters gekozen om de continuïteit van de lozingen van alle bedrijven op de VKA zo veel mogelijk te waarborgen.

Het waterschap beschouwt de VKA niet als een overheidstaak en wil de integrale kosten bij de gebruikers in rekening brengen. Het betreft de exploitatiekosten en te zijner tijd ook de vervangingskosten van de leiding. Of er in dit geval sprake is van een publieke taak verschilt het waterschap van mening met de bedrijven die van de VKA gebruik maken. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft op 10 februari 2016 vonnis gewezen. Daarin stelt de rechtbank vast dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is, maar ook dat het huidige gebruik van de VKA niet onrechtmatig is. De rechtbank geeft partijen sterk in overweging om weer in overleg te treden over voortgezet gebruik van de VKA. Het overleg is gestart. De bedrijven zijn wel – pro forma – in beroep gaan.

COMPLIANCE

Juridische procedures, schadeclaims en geschillen met aannemers

Ten tijde van het opstellen van de jaarrekening 2017 lopen een aantal juridische procedures en schade-claims die ertoe kunnen leiden dat het waterschap aansprakelijk wordt gesteld en tot betaling van deze financiële claims over moet gaan. De verschillende zaken bevinden zich in diverse stadia van de procedure (claims, beroep of hoger beroep). De procedures hebben betrekking op verschillende aansprakelijkheden zoals nadeelcompensatie, meerwerk of schade. Onze inschatting is, gelet op ervaringen uit het verleden, dat de procedures niet in ons nadeel zullen uitvallen.

OPERATIONEEL

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2010 door het dagelijks bestuur de "Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2010" vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde "Procedureverordening schadevergoeding 2010". De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen. Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire kering op aardbevingsbelasting

In 2016 hebben we een toets op de stabiliteit van de primaire kering met betrekking tot de aardbevingen uitgevoerd. De laatste stand van zaken is dat we geen schade van betekenis verwachten als gevolg van aardbevingen. We blijven het volgen maar gaan geen versterkingen op voorhand uitvoeren.

Toetsing regionale keringen

Het Masterplan Kaden zorgt ervoor dat de regionale kaden in ons beheergebied weer voldoen aan de hoogtenormen. Hiervoor is jaarlijks groot onderhoud nodig aan een deel van de kaden. De provincie Groningen heeft in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. Voor de boezemkeringen is voor het eerst een formele toetsing (zoals bij de zeedijk) gestart, waarbij naast op hoogte ook wordt getoetst op: macro- en microstabiliteit, piping/heave, bekleding en dergelijke. Op dit moment is de Eemskanaal kade zuidzijde geavanceerd getoetst en goedgekeurd. Met de provincie Groningen zijn afspraken gemaakt over het vervolg van de beoordeling van de regionale keringen. We blijven gebruik maken van de Eindige Elementen Methode (EEM, ook wel geavanceerde methode) om deze beoordeling uit te voeren. Gelijktijdig valideren we de uitkomsten met de gebruikelijke toetsingsmethode van Deltares. Per afgekeurd kadetraject zal er een verbetermaatregel worden uitgewerkt en als projectvoorstel aan het algemeen bestuur worden aangeboden. Intussen zijn voor de boezemkades bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, het Drents diep en Tusschenklappen investeringen opgenomen in de MJ. In 2018 zal het dagelijks bestuur een kredietvoorstel aan het algemeen bestuur voorleggen.

Belastingopbrengsten

Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen. Ook juridische procedures (zie

hierna de uiteenzetting rondom de tariefdifferentiatie wegen en in voorgaande jaren de procedures rondom de natuurterreinen) kunnen tot afwijkingen leiden.

Tariefdifferentiatie wegen

Sinds 2013 passen wij de wettelijk toegestane tariefdifferentiatie voor verharde wegen toe. Het tarief voor een hectare openbare verharde weg krijgt een opslag van 100% op het tarief volgens de watersysteemheffing ongebouwd.

Om het aantal hectares te bepalen hanteren we het standpunt dat het verharde gedeelte van een weg en grond "dienstbaar aan de weg" samen de omvang van het aantal hectares bepalen. Dus asfalt, klinkers en bermen en sloten. Door de rechtbank Overijssel is aangegeven dat het begrip 'verharde openbare wegen' beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelt dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van dit begrip vallen. Volgens de rechter mag deze tariefdifferentiatie zich dus alleen uitstrekken over het verharde gedeelte van de weg.

Het belastingkantoor GBLT is, als heffende instantie van waterschap Zuiderzeeland, tegen deze uitspraak in beroep gegaan. Medio december jl. heeft het Gerechtshof Arnhem – Leeuwarden in hoger beroep echter opnieuw bepaald dat onverharde weggedeelten niet mogen worden meegenomen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft GBLT beroep in cassatie bij de Hoge Raad ingesteld. De kans is echter reëel dat de uitspraak in stand blijft. Dat betekent dat wij teveel hectares tot de categorie wegen hebben gerekend. Een correctie hierop betekent minder hectares wegen en daardoor een verhoging van het tarief voor de watersysteemheffing ongebouwd.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (NBW of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

Hoofdstuk 3 h. Verbonden partijen

Het waterschap is uit beleidsoverwegingen samenwerkingsverbanden aangegaan met een aantal partijen.

Definitie verbonden partij: een privaatrechtelijk of publiekrechtelijke organisatie die een bijdrage levert aan onze doelstellingen en waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft.

De belangrijkste worden hieronder genoemd. De gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis was uit het overzicht verwijderd, omdat wij hierin niet meer bestuurlijk waren vertegenwoordigd. Het algemeen bestuur heeft in de bestuursvergadering van 5 oktober 2016 besloten weer toe te treden tot Het Waterschapshuis. Hunze en Aa's is vanaf 1 april 2017 weer vertegenwoordigd in Het Waterschapshuis.

Gemeenschappelijke regeling met Noorderzijlvest

In de reglementen van de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest is bepaald dat het waterschap samenwerkt met een of meer andere waterschappen ten behoeve van een doelmatige uitoefening van grootschalige taakonderdelen en dat daartoe een regeling wordt aangegaan.

In de vorm van een gemeenschappelijke regeling wordt voor de volgende onderwerpen samengewerkt met waterschap Noorderzijlvest:

- Het beheer van zuiveringstechnische werken met grensoverschrijdend afvalwater.
- De verwerking van primair zuiveringsslib.
- Het ontwateren van zuiveringsslib.
- De eindverwerking van zuiveringsslib.
- Het beheer van het fonds buiten gebruik gestelde leidingen.
- Het beheer en bediening van coupures te Delfzijl.
- Het laboratorium.

Ontwikkelingen in 2017

Nieuwbouw laboratorium

U heeft in oktober 2016 ingestemd met de nieuwbouw van het laboratorium in Veendam. Hiervoor heeft u een krediet van € 2,5 mln. beschikbaar gesteld. Nadat de vergunningen zijn verkregen zal "de spade de grond in gaan" medio 2017. Uiterlijk in augustus 2018 is de verhuizing afgerond. Investerings in apparatuur gaan gewoon door. Hierbij wordt wel rekening gehouden met de nieuwbouw.

Realisatie 2017

Vanwege het mee ontwerpen van het hydrobiologisch laboratorium, onderschatting van de benodigde m² technische ruimte en onvoorziene omstandigheden met betrekking tot het bestemmingsplan en de welstandseisen bleek in juli 2017 dat het beschikbaar gestelde krediet onvoldoende is. Daarnaast is gedurende de aanbestedingsprocedure vast komen te staan dat de prijzen van bouwmaterialen sterk stijgen en de orderportefeuille van de bouwondernemingen vol zijn, waardoor er minder scherp ingeschreven wordt op projecten. Dit leidt ertoe dat de eerdere ramingen weliswaar reëel zijn, maar de marktwerking in een overspannen markt de prijs bepaald. Bovenstaande ontwikkelingen resulteren in een benodigde extra investering van € 2.500.000,-, bovenop het reeds beschikbaar gestelde krediet van € 2.500.000,-.

In april 2018 zal worden gestart met de bouw van het nieuwe laboratorium. Volgens de huidige planning zal het gebouw in december 2018 worden opgeleverd. De verhuizing is gepland in de periode eind december 2018 tot half januari 2019.

Overige ontwikkelingen GR met NZV

De aanbesteding van de slibeindverwerking is afgerond. Op basis van de ervaring zal in 2018 een korte update van de slibstrategie worden geschreven. Hierbij zullen de ervaringen van de marktsituatie die bij de aanbesteding zichtbaar werden, worden verwerkt. Dit zal in goed overleg binnen de gemeenschappelijke regeling met Noorderzijvest worden opgepakt.

Gezien de vergaande reductie van het chemicaliën gebruik in Garmerwolde en het aflopen van het contract met de leverancier is opnieuw aanbesteed. De prijs van de chemicaliën is gestegen. De stijging in combinatie met het verlaagde verbruik zal tot een stijging van de kosten lijden.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan NZV: € 9.325.000,-

Werkelijke bijdrage aan NZV: € 9.404.000,-

Geraamde bijdrage van NZV (Lab): € 1.232.212,-

Werkelijke bijdrage van NZV (Lab): € 1.232.212,-

Gemeenschappelijke regeling Hefpunt / Noordelijk Belastingkantoor

Ten behoeve van de uitvoering van de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen is per 1 september 2007 een gemeenschappelijke regeling aangegaan tussen de waterschappen Noorderzijvest, Hunze en Aa's en wetterskip Fryslân.

Deze samenwerking leidt tot het terugdringen van de perceptiekosten, de kosten om belasting te heffen en te innen.

Hefpunt is een flexibel ingerichte overheidsorganisatie. Zij staat voor de verzorging van gemeentelijke en waterschapsbelastingen tegen de laagst mogelijke kosten en een marktconforme kwaliteit. De organisatie maakt hierbij optimaal gebruik van de ICT mogelijkheden en beschouwt haar medewerkers als belangrijk kapitaal om haar doelen te bereiken.

De doelstelling is het heffen en innen van lokale belastingen. In eerste instantie voor de drie waterschappen die Hefpunt hebben opgericht. Maar het is de bedoeling dat ook andere lokale overheden aansluiten bij Hefpunt. De doelstelling daarbij is het verlagen van de perceptiekosten door het vergroten van de schaal.

Dat doel kan Hefpunt realiseren door samen te gaan met de afdeling belastingen van de gemeente Groningen. Zie de toelichting onder het kopje "Ontwikkelingen in 2017".

Ontwikkelingen in 2017

Het jaar 2017 zal in het teken staan van de oprichting van een Noordelijk Belastingkantoor. Hierin zullen de drie waterschappen gaan samenwerken met de gemeente Groningen. Met de oprichtingskosten van een nieuw Noordelijk Belastingkantoor (NBK) is in de begroting rekening gehouden.

Realisatie 2017

Op 3 juli 2017 is de Gemeenschappelijke regeling NBK officieel ondertekend. Het NBK is gevestigd aan de Trompsingel 29 in Groningen in een van de gemeente Groningen gehuurd pand.

Het tweede halfjaar van 2017 heeft in het teken gestaan van de inrichting van de nieuwe organisatie en de gegevensconversie voor het opleggen van de (gecombineerde) aanslagen. Het algemeen bestuur van Hefpunt heeft nog geen formeel besluit genomen over het ontbinden en liquideren van de gemeenschappelijke regeling Hefpunt. Dit proces zal de komende tijd in gang worden gezet.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan Hefpunt: € 2.142.000,-

Geraamde oprichtingskosten NBK: € 470.000,-

Werkelijke bijdrage aan Hefpunt: € 2.347.000,-

Werkelijke oprichtingskosten NBK: € 368.000,-

Daarnaast zijn er nog een aantal lichte samenwerkingsverbanden met de waterschappen Drents Overijsselse Delta (Financieel belang: € 445.368,- per saldo te ontvangen) en Vechtstromen (Financieel belang: € 1.256.000,- te betalen) inzake het zuiveren over de grens.

Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen. Het dagelijks bestuur van de Unie bestaat uit een aantal bestuurders (dijkgraven of leden van het dagelijks bestuur van een waterschap) van waterschappen. Besluiten worden genomen in de ledenvergadering waarin alle dijkgraven zitting hebben.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan UvW: € 361.000,-

Werkelijke bijdrage aan UvW: € 366.385,-

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

De NWB financiert overheden, instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Alle aandelen van de NWB zijn in handen van overheden. Waterschap Hunze en Aa's beschikt over 1915 aandelen A en 175 aandelen B met een nominale waarde van € 240.350,-. De leningenportefeuille van Waterschap Hunze en Aa's bestaat grotendeels uit leningen die bij de NWB zijn afgesloten. Om te kunnen voldoen aan de vermogensseisen die zijn vastgelegd in het Basel III akkoord keert de NWB sinds 2011 geen dividend meer uit. Ook heeft de NWB in dit kader extra kapitaal aangetrokken. De Europese Commissie is met voorstellen gekomen over een mogelijk (gunstigere) berekeningswijze van de vermogensseisen. Zodra meer duidelijkheid wordt verkregen over de invoering van deze voorstellen met betrekking tot berekening, zal de bank haar dividendbeleid opnieuw bezien. In onze meerjarenraming gaan wij ervan uit dat vanaf 2019 de NWB weer dividend uitkeert.

Hoofdstuk 3 i. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering wordt op hoofdlijnen bepaald door de samenhang tussen het beheerprogramma, het coalitieakkoord en de begroting. Het bestuur bepaalt het wat en de directeur bepaalt het hoe qua beleidsvoorbereiding en bedrijfsvoering. Hier wordt aangegeven hoe wij de realisatie hiervan willen vormgeven.

Innovatie

Ten gevolge van de demografische, economische en ecologische ontwikkelingen zullen we oplossingen moeten vinden om ons land bewoonbaar, leefbaar en bruikbaar te houden. Wij zullen deze opgave, met beperkt beschikbare middelen, alleen kunnen realiseren indien we vernieuwende technische en sociale concepten toepassen. Daarnaast nemen we deel aan Wetsus, een vooraanstaand instituut op het gebied van water.

Speerpunten 2017:

- Het invullen van de investeringsimpuls voor duurzaamheid van € 1 mln. per jaar (vanaf 2016) zal deels via diverse innovatie oplossingen gebeuren.
- Voor de RWZI Scheve Klap zal de toepasbaarheid van diverse innovatieve oplossingen worden bekeken op haalbaarheid.
- Energiegebruik bij gemalen: gebruik van de APX-markt. Door beter onze energiebehoefte in kaart te brengen kunnen wij tegen lagere prijzen op geschiktere momenten (dus levering vanuit duurzame energiebron) onze gemalen inzetten.
- Inzet drainage in veengebied. Onderzoek naar vernatting perceel in veengebied door gebruik drainage.
- Spaarwater en "more crop per drop" zijn innovatieve pilots die we ondersteunen. In Topsoil gaan we met innovatieve technieken van de Denen (o.a. Skytem) meer details van de ondergrond in beeld brengen in het Drentsche Aa gebied (pot klei) en in het kustgebied (zoetwaterbellen onder kreekruigen).

Realisatie 2017

- In de vergadering van 4 oktober 2017 heeft het Algemeen Bestuur een krediet vrijgegeven voor de realisatie van zonnepanelen en kleine windmolens. Het gaat om een investering van in totaal € 1,5 mln. die een bijdrage via opwekking van 5,1% aan de energiebehoefte van Hunze en Aa's geeft.
- De kennis van de alternatieve oplossingen forward osmose en living machine, is bijgehouden. Daarnaast is gekeken naar het Verdygo-concept van WBL (waterbedrijf Limburg). Hier wordt modulair in zeecontainers en in staal een RWZI opgebouwd. Deze kennis wordt bij de alternatieve studie voor de RWZI Scheve Klap gebruikt.
- De pilot om gebruik te maken van de APX-markt is afgerond en dit blijkt een goede kostenbewuste keuze te kunnen zijn. Op dit moment loopt een soortgelijk onderzoek naar de inzet van duurzame energiebronnen. Hiermee kunnen wij mogelijk de CO2-footprint verder beperken in combinatie met lagere kosten.
- Het project "peil gestuurde drainage" is afgerond en teruggekoppeld in het AB van 14 december 2016. In lijn met het speerpunt Innovatie, wordt momenteel gewerkt aan het gebiedsproces rond de bodemdaling door veenoxidatie in het pilotgebied Valthermond.
- Het project Spaarwater loopt nog door op het bedrijf van fam. Noordam. De resultaten komen binnenkort beschikbaar voor zowel waterkwaliteit als - kwantiteit. Het project "More crop per drop" is in november 2017 afgerond met een mini symposium waarin de resultaten zijn gedeeld. Het toepassen van de techniek stimuleren wij door een openstelling voor duurzame bollenteelt (DAW regeling) in het Drentsche Aa gebied voor 2018. De provincie Drenthe heeft

via Skytem een opname laten uitvoeren van het Drentsche Aa gebied om vooral de ondergrond beter in beeld te krijgen. De uitkomsten daarvan komen binnenkort beschikbaar. Het kustgebied is uiteindelijk niet meegenomen, omdat hier geen zoetwaterbellen aanwezig zijn.

Waterbewustzijn

Uit onderzoek blijkt dat het waterbewustzijn van Nederlanders een extra impuls verdient. Er zal energie worden gestoken in het verhogen van het waterbewustzijn van onze ingelanden om het draagvlak voor het regionale waterbeheer te vergroten. Hiertoe communiceren we vanuit de inhoud en vertonen consistentie tussen wat we zeggen en wat we doen. De burger snel en adequaat geholpen.

Speerpunten 2017:

- De uitwerking van de communicatiestrategie wordt vergezeld van een stakeholdersonderzoek. De onderzoeksresultaten worden in 2017 geïmplementeerd.
- De komende 3 jaar zal voor alle stedelijke gebieden een klimaatscan water (stresstest) worden uitgevoerd, conform de uitgangspunten van het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering met als doel het stedelijk gebied bestendig te maken tegen toenemende neerslag als gevolg van klimaatverandering.

In september is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie gepresenteerd, als onderdeel van het Deltaprogramma. In april hebben wij de gemeenten in ons beheergebied uitgenodigd, om te praten over de opgave vanuit Ruimtelijke Adaptatie. We zijn gestart met drie pilots, met de gemeenten Groningen, Veendam en Stadskanaal. De uitkomsten worden gepresenteerd aan de andere gemeenten in ons beheergebied.

Realisatie 2017:

Uit het stakeholdersonderzoek bleek dat ons imago positief is. Ook vindt men ons deskundig. De aandachtspunten zoals kostenbewustzijn (boeren), omgevingsbewustzijn (bestuurders en ambtenaren) en transparantie (algemeen) krijgen in alle communicatie-uitingen een plek. Specifiek wordt meer het accent gelegd op partnership ten einde de relatie met de (bestuurlijke)omgeving te intensiveren.

Lastenontwikkeling - kostenbewust

Uitgangspunt hierbij is de laagste kosten voor waterschap Hunze en Aa's met prima kwaliteit en met oog voor de totale maatschappelijke kosten. We realiseren onze beheerplanopgaven in ieder geval binnen maximaal 3% verhoging van de kosten. Deze opgave wordt zeker uitdagender door alle veranderingen (zowel maatschappelijk als fysiek) die op ons afkomen en waar we tijdig op zullen moeten anticiperen.

Om de economische ontwikkeling in de regio te stimuleren benutten we de mogelijkheden binnen de wettelijke aanbestedingsprocedure ten volle om er voor te zorgen dat er zoveel mogelijk werk in de regio blijft. Dit alles zonder dat dit een kostenverhogend effect heeft.

Realisatie 2017:

Bij openbare en EU aanbestedingen mag een regionale/lokale partij geen afweging zijn. Desalniettemin is bij aanbestedingen van materieel (vaak EU) de uitkomst voor 80% regionaal. Bij meervoudig onderhandse aanbestedingen worden er vaak drie lokale/regionale partijen uitgenodigd om mee te doen. Voorbeelden van gunning zijn: raamovereenkomst schilderwerken, groenonderhoud bij objecten en reinigen van beton op diverse locaties van het waterschap.

Informatie naar maatschappij en veiligheid

De beschikbaarheid van informatie neemt hand over hand toe. Deze toename van beschikbare informatie betekent automatisch ook een toename op de kans dat vertrouwelijke informatie wordt misbruikt of dat onze primaire taak kan worden gesaboteerd. Naast fysieke schade levert dit ook een flinke imagoschade op.

Speerpunten 2017:

- Verder verankeren van informatieveiligheid en privacybescherming in onze processen.
- Implementatie omgevingswet.
- Blijvend zorgen dat onze basisinformatiesystemen op orde zijn en dat onze bronsystemen publiekelijk toegankelijk zijn.

Realisatie 2017:

- De verankering van informatieveiligheid en privacybescherming is goed in onze processen verwerkt. Enerzijds zijn de verordeningen up to date gemaakt en anderzijds wordt dit ondersteund door de zeer positieve uitkomsten van onderzoek. Onze Informatiebeveiliging is eind 2017 onafhankelijk geaudit (BIWA). Hier kwamen goede resultaten uit. We voldoen aan de nu geldende vereisten en horen bij de top 5 beste waterschappen. Voor privacy wordt, door de Unie en Het Waterschapshuis, een landelijke monitor bijgehouden. Daarin kan worden gezien in welke mate de waterschappen voldoen aan de geldende privacywetgeving. Ook daar komt Hunze en Aa's als een van de beste waterschappen uit. naar voren. In 2017 zijn er 41 gebeurtenissen aangemeld als beveiligingsincident. Daarvan hadden 26 een langere doorlooptijd alvorens deze opgelost waren. Van de 41 gebeurtenissen zijn 39 volledig afgerond en 2 zijn afgerond als incident maar nog aangemeld als doorlopend aandachtspunt. In december 2017 is één melding van een data lek gedaan. Het lek was fysiek en binnen enkele uren verholpen. Op de melding is geen reactie geweest van de Autoriteit Persoonsgegevens.
- Voor het invoeren van de Omgevingswet is een projectorganisatie opgezet. Het jaar 2017 is vooral gebruikt om te bepalen wat we moeten doen voor een correcte invoering van deze wet. De invoeringsdatum is verschoven van 1 juni 2019 naar 1 januari 2021.
- De ontwikkeling van een Informatiebeleidsplan (ook in het kader van de Omgevingswet) om te zorgen dat onze basisinformatiesystemen op orde zijn en dat toekomstige wettelijke ontwikkelingen kunnen worden geïmplementeerd.

Netwerksamenleving en samenwerken

Aan de wijze waarop wij zowel binnen onze organisatie als met onze omgeving samenwerken worden steeds hogere eisen gesteld. Wij kunnen onze opgaven in toenemende mate alleen nog samen realiseren met andere partners. Dit betekent samenwerken en netwerken. De uitdaging hierbij is om het juiste evenwicht te vinden tussen goede relaties en een zakelijke benadering.

Wij zullen nog meer accent gaan leggen op relatiebeheer. Vroegtijdig weten wat er speelt en via samenwerken werken aan creatieve oplossingen met een zakelijke win-win verhouding is het devies.

Via de op handen zijnde invoering van de Omgevingswet kunnen we hier verder invulling aan geven. De Omgevingswet vraagt van ons het verbeteren van ons netwerk en (nog) meer samenwerken. Alleen zo kunnen we zorgen voor een goede fysieke leefomgeving waarin ook onze belangen voldoende gewaarborgd zijn.

Personeel

Een goede taakinfilling kan alleen met een goede kwalitatieve en kwantitatieve personeelsbezetting. Ervaren goed opgeleide medewerkers die specifieke kennis en ervaring hebben zijn onmisbaar voor een goede kwaliteit van ons werk. Willen wij onze positie als waterautoriteit waar blijven maken dan betekent dit dat wij blijvend moeten investeren in onze medewerkers. Daarnaast zijn wij op een aantal plekken kwetsbaar waar het om kennis gaat. Dit betekent dat er blijvend wordt ingezet op zowel kennis verdieping als aan kennisdeling.

Speerpunten 2017:

- Afronding van de strategische personeelsplanning 2017-2020.
- Verder ontwikkelen van de benodigde personele competenties.

Realisatie 2017:

De strategische personeelsplanning 2017-2020 (317,5 fte) wordt uitgevoerd conform plan waarvan de ontwikkeling van kennis en kunde deel uitmaakt. Tevens is gewerkt aan het incorporeren van een structureel opvolgingsbeleid.

Hoofdstuk 3 j. EMU-saldo

Nederland moet zich als deelnemer aan de Economische en Monetaire Unie houden aan een aantal spelregels. Eén van de spelregels is dat het nationale overheidstekort in een jaar niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Als meer dan 3% tekort ontstaat, dreigen sancties vanuit Brussel.

Het overheidstekort wordt niet alleen bepaald door de nationale overheid, ook decentrale overheden dragen bij in het bepalen van het tekort. Van de decentrale overheden spelen de waterschappen hierin een bescheiden rol. Doordat voor het bepalen van het EMU tekort een andere boekhoudmethode wordt toegepast is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

In de Wet HOF zijn de spelregels opgenomen hoe Nederland het EMU-saldo terug kan brengen tot 0% en welke bijdrage van de decentrale overheden wordt verwacht. Voor de decentrale overheden samen is voor 2017 de norm vastgesteld op -0,3%. Een onderverdeling van dit saldo over de drie decentrale overheden is niet beschikbaar en wordt ook niet gemaakt. Voor alle waterschappen samen gaan we uit van een toegestaan tekort van rond de € 425 miljoen, dat is -0,06%. Voor Hunze en Aa's is een "referentiewaarde" te bepalen van ongeveer € 15 miljoen.

Uit de berekening van ons EMU saldo blijkt een saldo van € 10,2 miljoen positief. Dit is onder onze referentiewaarde van € 15 miljoen negatief.

BEREKENING EMU saldo 2017

(bedragen x € 1.000)

	jaarrekening 2017	begroting 2017
1. EMU exploitatiesaldo	1.022	-3.084
2. Invloed investeringen		
-/- bruto investeringsuitgaven	11.915	15.000
+ investeringssubsidies	3.598	
+ verkoop materiële en immateriële activa		
+ afschrijvingen	17.498	17.912
3. Invloed voorzieningen		
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	616	770
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie		
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	800	970
+ externe vermeerderingen van voorzieningen		
4. Invloed reserves		
-/- betalingen rechtstreeks uit reserves		
+ eventuele externe vermeerderingen van reserves		
5. Deelnemingen en aandelen:		
-/- boekwinst		
+ boekverlies		
EMU SALDO	10.019	-372

Hoofdstuk 4. Balans met toelichting

Activa	Balans per	
	2017	2016
<u>Vaste Activa</u>		
- Immateriële vaste activa	8.708.157	9.121.227
- Materiële vaste activa	210.263.592	219.031.129
- Financiële vaste activa	240.350	240.350
	<u>219.212.098</u>	<u>228.392.705</u>
<u>Vlottende activa</u>		
- Liquide middelen	9.110	6.705
- Kortlopende vorderingen	25.707.608	17.015.662
- Overlopende activa	9.649.691	8.213.360
	<u>35.366.409</u>	<u>25.235.726</u>
Totaal	<u>254.578.507</u>	<u>253.628.431</u>

31 december (in €)

Passiva	2017	2016
<u>Eigen vermogen</u>		
- Algemene reserves	9.503.024	9.537.814
- Bestemmingsreserves	16.949.741	17.008.367
- Exploitatieresultaat	3.578.216	2.463.211
	30.030.981	29.009.392
<u>Voorzieningen</u>		
- Voorzieningen	2.031.860	2.214.825
	2.031.860	2.214.825
<u>Langlopende schulden</u>		
- Langlopende leningen	177.721.280	176.749.843
	177.721.280	176.749.843
<u>Vlottende passiva</u>		
Netto - vlottende schulden		
- Schulden aan leveranciers	3.552.498	3.201.847
- Afdracht belastingen en premies	1.484.237	1.393.352
- Rekening-courant derden / kasgeldleningen	10.950.395	9.464.040
- Aflossingsverplichting 2018 opgenomen geldleningen	19.049.740	21.270.916
- Overige kortlopende schulden	2.120.222	4.246.859
Overlopende passiva	7.637.295	6.077.357
	44.794.387	45.654.371
Totaal	254.578.507	253.628.431

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2017

Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De balans en exploitatierekening zijn samengesteld conform de verslaggevingsvoorschriften die zijn vastgelegd in het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW).

Vaste activa

Onder de post immateriële vaste activa zijn opgenomen die activa die niet stoffelijk van aard zijn en niet onder de financiële vaste activa zijn opgenomen. Het betreft met name uitgaven in verband met onderzoek en ontwikkeling, aan derden betaalde afkoopsommen, software en licenties en aan derden verstrekte subsidies.

Onder de materiële vaste activa zijn investeringen opgenomen in verbeteringswerken ten behoeve van de primaire taken van het waterschap (keringen, watergangen, kunstwerken) en investeringen ten behoeve van de ondersteunende taken (bedrijfsgebouwen, tractie, automatisering).

Onder de post financiële vaste activa zijn de aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank opgenomen.

De waardering van de vaste activa heeft plaatsgevonden op basis van de historische kostprijs / aanschafwaarde c.q. de verkrijgingsprijs, verminderd met subsidies / bijdragen van derden, bijdragen vanuit de bestemmingsreserves en met de gecumuleerde afschrijvingen. De investeringen worden afgeschreven volgens de lineaire afschrijvingsmethode op basis van de verwachte levensduur. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname van het activum. De afschrijvingstermijnen zijn vastgelegd in het door het algemeen bestuur vastgestelde financieel statuut.

Wettelijk gezien bedraagt de afschrijvingstermijn voor immateriële vaste activa maximaal vijf jaar. Echter in een aantal gevallen wordt hiervan afgeweken. Dit komt met name voor bij afkoopsommen, subsidies en bijdragen in ruilverkavelingen.

Dit zijn over het algemeen bijdragen in bijvoorbeeld onderhoud waterlopen, rioleringen en randvoorzieningen gemeenten. Waar er een directe relatie is tussen de bijdrage en de investering wordt de afschrijvingstermijn van de bijdrage gelijkgesteld aan die van de investering, wanneer deze in eigen beheer zou worden uitgevoerd.

Vorderingen, transitoria en liquide middelen

Deze activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een - eventuele - voorziening voor oninbaarheid.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit een algemene reserve en bestemmingsreserves en wordt gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voorzieningen

Onder voorzieningen is de voorziening voor voormalig bestuur en personeel opgenomen. Deze voorziening is gewaardeerd tegen contante waarde.

Langlopende en kortlopende schulden

De schulden zijn tegen nominale waarde gewaardeerd.

Grondslagen ter bepaling van het resultaat

De lasten en baten zijn tegen nominale waarde opgenomen voor zover deze bedragen zijn toe te rekenen aan het verslagjaar. Eventuele afwikkelingsverschillen over voorgaande jaren worden verantwoord in het jaar waarin deze verschillen blijken.

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa € 8.708.157

Boekwaarde per 1 januari 2017	9.121.227
- Vermeerderingen en verminderingen; per saldo	558.320
- Afschrijving	-971.390

Boekwaarde per 31 december 2017 8.708.157

De immateriële activa kunnen worden gesplitst in:

- werken in exploitatie	8.404.115
- onderhanden werken	304.042

Boekwaarde per 31 december 2017 8.708.157

De vermeerderingen/verminderingen betreffen:

- Onderzoek en ontwikkeling	69.192
- Software	6.363
- Bijdragen aan openbare lichamen	482.765
	<u><u>558.320</u></u>

De immateriële vaste activa worden als volgt onderverdeeld:

	Boekwaarde ultimo 2017	Boekwaarde ultimo 2016
- Onderzoek en ontwikkeling	228.098	343.755
- Bijdragen aan activa in eigendom van:		
- Openbare lichamen	8.064.740	8.010.805
- Rijk	68.517	71.155
- Overigen	35.504	57.936
	<u>8.168.761</u>	<u>8.139.896</u>
- Geactiveerde bijdragen aan openbare lichamen	8.506	16.978
- Overige immateriële vaste activa		
- Software	143.159	301.332
- Verkiezingen	159.633	319.266
	<u>302.792</u>	<u>620.598</u>
Totaal	<u><u>8.708.157</u></u>	<u><u>9.121.227</u></u>

Onderzoek en ontwikkeling

Hieronder zijn opgenomen de kosten van diverse KRW onderzoeken.

Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen

Betreft de bijdrage aan de gemeenten in de kosten van de aanleg van de randvoorzieningen rioolstelsels en aanleg in landelijke gebieden.

Bijdrage aan activa in eigendom van het Rijk

Hieronder zijn opgenomen de bijdragen in het kader van verdrogingsbestrijding.

Bijdrage aan activa in eigendom van overigen

Betreft de bijdrage in de kosten van diverse ruilverkavelingen.

Geactiveerde bijdragen aan openbare lichamen

Dit betreft aan derden betaalde afkoopsommen inzake onderhoudsverplichtingen etc.

Software

Dit betreft de aankoop van software.

Verkiezingen

Betreft de waterschapsverkiezingen in 2015.

Overige

Betreft onder meer de kosten van grondwatermodellen.

Voor immateriële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

- Onderzoek en ontwikkeling	5 jaar
- Verkiezingen	4 jaar
- Software	4 jaar
- Bijdragen aan derden (subsidies)	10 jaar
- Bijdrage in werken van derden	30 jaar

Materiële vaste activa € 210.263.592

Boekwaarde per 1 januari 2017	219.031.129
- Netto investeringen	7.759.103
- Afschrijving	-16.526.640
Boekwaarde per 31 december 2017	<u>210.263.592</u>

De materiële vaste activa worden als volgt onderverdeeld:

	Boekwaarde 1/1/2017	OHW	Investeringen 2017	Afschrijving 2017	Bijdragen 2017	Boekwaarde 31/12/2017
Werken in exploitatie:						
- Gronden	125.418			4.583		120.835
- Machines en werktuigen	3.289.304		737.236	899.155	50.000	3.077.385
- Overige bedrijfsmiddelen	665.560	47.011	1.103.218	399.924	5.200	1.410.665
- Kantoren	5.618.594			245.466		5.373.128
- Dienstwoningen	158.521			3.488		155.033
- Werkplaatsen	521.402			50.682		470.720
- Waterkeringen	1.259.008		321.362	54.950		1.525.420
- Watergangen en kunstwerken	121.944.958	1.801.655	3.659.589	7.013.119	128.074	120.265.009
- Gemalen kwantiteitsbeheer	8.174.269			852.651		7.321.618
- Transportgemalen	7.525.111	61.529	581.939	648.542		7.520.037
- Transportleidingen	14.532.215		-26.056	796.505		13.709.654
- Zuiveringsinstallaties	49.468.226	916.815	879.660	5.469.223		45.795.478
- Wegen	42.104			3.529		38.575
- Overige materiële vaste activa	773.892			84.822		689.070
Totaal werken in exploitatie	214.098.582	2.827.010	7.256.948	16.526.639	183.274	207.472.627

	Boekwaarde 1/1/2017	OHW	Investerings 2017	Afschrijving 2017	Bijdragen 2017	Boekwaarde 31/12/2017
Onderhanden werk:						
- Overige bedrijfsmiddelen	47.011	-47.011	82.706			82.706
- Kantoren	2.081		176.020			178.101
- Waterkeringen	193.834		-169.447		24.387	
- Watergangen en kunstwerken	3.708.646	-1.801.654	3.764.941		3.205.838	2.466.095
- Transportgemalen	64.159	-61.529				2.630
- Zuiveringsinstallaties	916.815	-916.816	61.434			61.433
Totaal onderhanden werk	4.932.546	-2.827.010	3.915.654		3.230.225	2.790.965
Totaal materiële vaste activa	219.031.128		11.172.602	16.526.639	3.413.499	210.263.592

Onderhanden werk

Het verloop van het onderhanden werk is als volgt:

Boekwaarde per 1 januari 2017	4.932.546
- In 2017 in exploitatie genomen	-2.827.010
- Investerings onderhanden werk 2017	3.915.654
- Subsidies en bijdragen	-3.230.225
Boekwaarde per 31 december 2017	2.790.965

Het totaal aan nog beschikbare kredieten bedraagt per 31 december 2017 € 60 miljoen. In hoofdstuk 3, onderdeel c lopende investeringen, wordt een toelichting gegeven op de projecten. In bijlage 1, kredietoverzicht per 31 december 2017, wordt een overzicht gegeven per project van de nog openstaande kredieten per 31 december 2017.

Voor materiële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

- Gronden	
- onder gebouwen	geen
- overige gronden	50 jaar
- Machines en werktuigen	5/7/10 jaar
- Overige bedrijfsmiddelen	4/5/10 jaar
- Kantoren	40 jaar
- Dienstwoningen	40 jaar
- Werkplaatsen	25 jaar
- Waterkeringen	30 jaar
- Watergangen en kunstwerken	30 jaar
- Gemalen kwantiteitsbeheer	
- Transortgemalen	
- Zuiveringsinstallaties	
- civiel	30 jaar
- mechanisch	20 jaar
- elektrisch	20 jaar
- automatisering	7 jaar
- Transportleidingen	40 jaar
- Wegen	30 jaar
- Overige materiële vaste activa	divers

Operational lease

Voor een deel van de bedrijfswagens is een mantelovereenkomst voor full operational lease afgesloten. Per 1 januari 2017 is een nieuwe overeenkomst afgesloten voor de bedrijfswagens. De kosten bedragen ca.

€ 707.000 per jaar. De overeenkomst heeft een looptijd van zes jaar.

Financiële vaste activa € 240.350

De financiële vaste activa betreft het aandelenbezit in de volgende bedrijven:

Het aandelenbezit in de Nederlandse Waterschapsbank N.V.:

- 1.915 aandelen A ad € 115,- nominaal en volgestort	220.225	
- 175 aandelen B ad € 460,- nominaal, waarop 25% gestort	<u>20.125</u>	240.350
- Stand 31 december 2017		<u>240.350</u>

VLOTTENDE ACTIVA

Liquide middelen € 9.110

Betreft de volgende saldi per 31-12-2017:

- Kas waterschapshuis en voorschotkassen		2.724
- ING bank		6.386
		<u>9.110</u>

Kortlopende vorderingen € 25.707.608

Betreft:

- Debiteuren belastingen	16.288.933	
- af: voorziening oninbaar	-775.000	
af: overloop kwijtscheldingen	-132.000	
- Nog op te leggen aanslagen	<u>4.120.000</u>	
Totaal belastingdebiteuren		19.501.933
- Debiteuren overig	6.212.131	
- af: voorziening oninbaar	<u>-6.456</u>	
Totaal debiteuren overig		6.205.675
Totaal		<u>25.707.608</u>

Debiteuren belastingen

Het te vorderen bedrag per 31 december 2017 kan als volgt worden gespecificeerd:

- t/m 2013	124.849
- 2014	102.822
- 2015	270.849
- 2016	706.296
- 2017	15.084.118
Totaal	<u>16.288.933</u>

Voor de voorziening dubieuze belastingdebiteuren (oninbaarheid) is € 775.000 opgenomen. Dit is 3,6% van de openstaande belastingdebiteuren (in 2016 ook 3,6%).

Door de opgelopen achterstand in het in behandeling nemen en verwerken van kwijtscheldingen in 2017, is hiervoor een extra nog te betalen bedrag opgenomen van € 132.000. Het bedrag aan kwijtscheldingen 2017 is hierdoor gelijk gehouden aan 2016. Dit bedrag is in 2017 als last onder kwijtscheldingen verantwoord en gecorrigeerd op de openstaande belastingdebiteuren.

Nog op te leggen aanslagen:

- 2015 en 2016	523.000
- 2017	3.597.000
Totaal	<u>4.120.000</u>

Debiteuren overig

Ten aanzien van de vorderingen kan het volgende worden opgemerkt:

- De vorderingen per 31 december 2017 zijn ingeschat op invorderbaarheid en op basis van deze inschatting is de hoogte van de voorziening dubieuze debiteuren bepaald.
De vorderingen zijn direct opeisbaar.

Specificatie:

- Vooruitbetaalde kosten					273.941
- Nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen van: (betreft te ontvangen subsidies)					
	Saldo	Toevoegingen	Ontvangen	Saldo	
	1/1/2017	2017	2017	31/12/2017	
- de Europese Unie	57.065	95.419	27.203	125.281	
- het Rijk	1.152.636	212.537	837.709	527.464	
- provincies	282.286	417.043	105.286	594.043	
- overige openbare lichamen	1.678.961	338.684	1.577.134	440.511	
	3.170.948	1.063.683	2.547.332		1.687.299
- Overige overlopende activa					7.688.450
					<u>9.649.691</u>

Vooruitbetaalde kosten

Dit betreffen kosten waarvan de betaling reeds in het jaar 2017 heeft plaatsgevonden, maar waarvan de kosten betrekking hebben op het jaar 2018.

Nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen van

Dit betreft subsidies en bijdragen op lopende subsidieprojecten waarvan de subsidies achteraf worden ontvangen.

Overige overlopende activa

Onder overige overlopende activa is onder andere de afdracht van de belastinginning door Hefpunt over december 2017 opgenomen welke in januari 2018 is ontvangen.

PASSIVA

Eigen Vermogen € 30.030.981

Het eigen vermogen bestaat uit:

	31-12-2017	31-12-2016
- Algemene reserves	9.503.024	9.537.814
- Bestemmingsreserves	16.949.741	17.008.367
- Exploitatieresultaat *)	3.578.216	2.463.211
	<u>30.030.981</u>	<u>29.009.392</u>

*) Het voordelig exploitatieresultaat 2016 ad € 2.463.211 is als volgt bestemd:

- algemene reserve watersysteembeheer; toevoeging van het voordeel	1.215.972
- algemene reserve zuiveringsbeheer; toevoeging van het voordeel	1.046.239
- bestemmingsreserve HWBP	201.000
	<u>2.463.211</u>

Algemene reserves

Het verloop in 2017 is als volgt:

	Water- systeem- beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Stand per 1 januari 2017	8.953.447	584.366	9.537.813
- Exploitatieresultaat 2016	1.215.972	1.046.239	2.262.211
- Aanwending 2017	-1.554.000	-743.000	-2.297.000
Stand per 31 december 2017	<u>8.615.419</u>	<u>887.605</u>	<u>9.503.024</u>

Aanwending 2017 Watersysteembeheer

De primitieve begroting 2017 sluit met een aanwending van de algemene reserve van € 1.972.000. Door de positieve uitkomst van de najaarsrapportage is de geraamde aanwending van de algemene reserve met € 418.000 verlaagd tot € 1.554.000.

Aanwending 2017 Zuiveringsbeheer

Bij de najaarsrapportage is besloten de bestemmingsreserve bodemsanering aan te vullen met € 743.000 vanuit de algemene reserve zuiveringsbeheer. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de bestemmingsreserve bodemsanering.

De rente van de algemene reserve wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht, met andere woorden, de algemene reserve heeft een inkomensfunctie. Dit houdt in dat indien de algemene reserve (gedeeltelijk) wordt aangewend, dit leidt tot een lagere rentebate en uiteindelijk tot een hogere omslag.

Bestemmingsreserves
De samenstelling is als volgt:

	31-12-2017	31-12-2016
<u>Afkoopsommen</u>		
- Afkoopsommen algemeen	14.201.937	15.313.937
	14.201.937	15.313.937
<u>Bestemmingsreserves</u>		
- Gemeentelijke waterplannen	526.892	526.892
- Bodemsaneringen	1.422.912	817.538
- Overdracht bruggen	350.000	350.000
- Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)	448.000	
	2.747.804	1.694.430
	16.949.741	17.008.367

Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:

Stand per 1 januari 2017	17.008.367
- Exploitatieresultaat 2016	201.000
- Onttrekkingen 2017	-1.249.626
- Dotaties 2017	990.000
Stand per 31 december 2017	16.949.741

Toelichting op de bestemmingsreserves

Afkoopsommen

Bij de begroting 2015 is besloten de afkoopsommen in te zetten om minder te activeren.

Vanaf 2015 worden de eigen uren besteed aan projecten, de bouwrente en beheersmatige ICT investeringen (onder andere aanschaf PC's, software) niet langer geactiveerd. Dit betekent dat deze kosten van jaarlijks € 1,4 miljoen rechtsteeaks ten laste van de exploitatie komen. De afkoopsommen betreffen volledig de taak watersysteembeheer. Voor zover deze extra kosten toegerekend worden aan de taak watersysteembeheer worden deze kosten gedekt door afkoopsommen. In 2017 is, conform de begroting, € 1.112.000 onttrokken aan de afkoopsommen.

Gemeentelijke waterplannen

Tot en met 2008 werd de bijdrage van het waterschap in de gemeentelijke waterplannen geactiveerd en in vijf jaar afgeschreven. Door wijziging van de verslaggevingsregels worden deze kosten ingaande 2009 niet meer geactiveerd. Bij de bestemming van het resultaat over 2008 is voor de toekomstige kosten (het restant-krediet per 31/12/2008) een bestemmingsreserve gevormd van € 648.000. De jaarlijkse kosten worden ten laste van deze reserve gebracht. Tot en met 2017 is € 121.000 besteed en de stand per 31/12/2017 bedraagt € 527.000.

Bestemmingsreserve bodemsaneringen

Voor de opruiming van het bezonken slib in het Havenkanaal bij de rwzi Assen is de financiering opgenomen in de najaarsrapportage 2017. De totale opruimkosten bedragen naar verwachting € 1.560.000.

De kosten worden deels gedekt uit de beschikbare bestemmingsreserve bodemsanering van € 817.000. Voor het overig deel van de kosten is vanuit de algemene reserve zuiveringsbeheer € 743.000 overgeheveld naar de bestemmingsreserve bodemsanering.

De kosten gemaakt in 2017 bedragen € 138.000. Dit bedrag is in 2017 onttrokken uit de bestemmingsreserve bodemsanering. Het restant van de kosten (€ 1.422.000) wordt in 2018 gemaakt en onttrokken aan de bestemmingsreserve bodemsanering.

Overdracht bruggen

Bij de jaarrekening 2015 is bij de bestemming van het resultaat een bestemmingsreserve gevormd van € 975.000 voor de overdracht van drie bruggen aan gemeenten. Dit betreft brug Tjuchem € 475.000, brug Glimmen € 150.000 en brug Steendam € 350.000. In 2016 zijn de bruggen Tjuchem en Glimmen overgedragen. De kosten van in totaal € 625.000 zijn ten laste gebracht van de gevormde bestemmingsreserve. De overdracht van brug Steendam ad € 350.000 staat gepland voor 2018.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

In de voorjaarsrapportage 2016 is besloten het jaarlijks verschil tussen de in de begroting opgenomen HWBP bijdrage en de werkelijke HWBP bijdrage te reserveren. Deze bestemmingsreserve willen we gebruiken om in de toekomst (na 2020) ons eigen aandeel in de kosten van nHWBP-projecten te financieren.

Exploitatieresultaat

Het voordelig exploitatieresultaat ad € 3.578.216 is, in afwachting van een besluit van het algemeen bestuur, afzonderlijk op de balans verantwoord.

Voorzieningen € 2.031.860

De samenstelling is als volgt:

	31-12-2017	31-12-2016
- Wachtgelden/pensioenen voormalig personeel en bestuur	2.031.860	2.214.825
	<u>2.031.860</u>	<u>2.214.825</u>

Het verloop is als volgt:

Stand per 1 januari 2017		2.214.825
Bij:		
- Rentebijdrage	66.445	
- Dotatie 2017	<u>133.573</u>	200.018
Af:		
- Bestedingen 2017		-382.983
Stand per 31 december 2017		<u><u>2.031.860</u></u>

Toelichting:

De toekomstige kosten van het voormalig personeel en bestuur zijn als voorziening opgenomen. Jaarlijks wordt, op basis van de meest actuele gegevens, een berekening gemaakt van de toekomstige kosten. Deze kosten worden tegen contante waarde in de balans opgenomen. Door de jaarlijkse rentebijdrage groeit de voorziening toe naar het benodigde bedrag. De kosten worden rechtstreeks op de voorziening in mindering gebracht. De herberekening van de voorziening per balansdatum geeft een dotatie in 2017 van € 134.000.

Langlopende schulden € 177.721.280

Restant van de leningen per 1 januari 2017	198.020.759
Bij: opgenomen leningen in 2017	20.000.000
Af: aflossingen 2017	<u>-21.249.740</u>
Restant van de leningen per 31 december 2017	196.771.019
Af: aflossingsverplichting 2018 (kortlopende schuld)	<u>-19.049.740</u>
Langlopende schulden per 31 december 2017	<u><u>177.721.280</u></u>

Langlopende leningen banken

In 2017 is een nieuwe lening opgenomen van € 20 miljoen, met een looptijd van 25 jaar. Het rentepercentage is 1,367%.

De ten laste van 2017 komende rentelast van de leningen bedraagt € 5.652.885; dit is 2,86% over het gemiddeld opgenomen bedrag aan leningen.

Alle langlopende schulden zijn aangegaan bij binnenlandse banken en financiële instellingen.

Vlottende passiva € 44.794.387

Betreft:

Netto -vlottende schulden

- Schulden aan leveranciers	3.552.498
- Afdracht belastingen en premies	1.484.237
- Rekening-courant NWB	10.950.395
- Aflossingsverplichting 2018 opgenomen geldleningen	19.049.740
- Overige kortlopende schulden	2.120.222
	<u>37.157.092</u>
- Overlopende passiva	7.637.295
	<u><u>44.794.387</u></u>

Schulden aan leveranciers € 3.552.498

De post "schulden aan leveranciers" heeft betrekking op nota's die in 2017 zijn ontvangen, maar die ultimo 2018 nog niet zijn betaald.

Afdracht belastingen en premies € 1.484.237

Betreft de in januari 2018 afgedragen belastingheffing en premies over december 2017.

Rekening-courant derden € 10.950.395

Dit betreft het saldo van de NWB per 31 december 2017.

Aflossingsverplichting 2018 opgenomen geldleningen € 19.049.740

Langlopende schulden zijn de schulden met een looptijd langer dan één jaar. Onder kortlopende schulden vallen de schulden met een looptijd tot één jaar. De aflossingsverplichting 2018 over de langlopende geldleningen valt derhalve onder de kortlopende schulden.

Overige kortlopende schulden € 2.120.222

Onder "overige kortlopende schulden" zijn de in 2017 aangegane verplichtingen opgenomen die in 2018 worden betaald.

Overlopende passiva € 7.637.295

Specificatie:

- reservering vakantiegeld en restant vakantiedagen					766.171
- transitorische rente					4.014.279
- ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren (vooruitontvangen subsidies):					
	Saldo	Toevoegingen	Ontvangen	Saldo	
	1/1/2017	2017	2017	31/12/2017	
- de Europese Unie				-	
- het Rijk	398.339	9.903	- 282.307	125.935	
- provincies	427.544		- 85.106	342.438	
- overige openbare lichamen		2.357.396		2.357.396	
	825.883	2.367.299	-367.413		2.825.769
- overige					31.076
					<u><u>7.637.295</u></u>

Onder "overlopende passiva" zijn ramingen opgenomen van nog af te wikkelen posten over 2017 in 2018.

Onder "vooruitontvangen subsidies" is een aantal reeds ontvangen subsidies opgenomen voor projecten die in 2018 en verder worden uitgevoerd.

Schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden. Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is er een drempelbedrag, afhankelijk van het begrotingstotaal, dat buiten de schatkist mag worden gehouden. Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500 miljoen. De benutting van het drempelbedrag wordt berekend als gemiddelde over alle dagen in het kwartaal. Gemiddeld mag een decentrale overheid dus maximaal het drempelbedrag buiten de schatkist houden. Voor ons waterschap bedraagt het drempelbedrag € 670.000. Dit is 0,75% van € 89 miljoen.

Het beleid van ons waterschap is, nu de rente van kort geld historisch laag is, om binnen de wettelijke mogelijkheden, zoveel mogelijk in onze financieringsbehoefte te voorzien met korte financiering. Overtollige middelen komen niet voor. We zijn wettelijk verplicht te rapporteren over het drempelbedrag en het gebruik daarvan in elk kwartaal. Hieronder is deze verplichte rapportage opgenomen.

	kwartaal 1	kwartaal 2	kwartaal 3	kwartaal 4
- drempelbedrag buiten schatkist aan te houden	670.000	670.000	670.000	670.000
- ruimte onder het drempelbedrag	670.000	670.000	670.000	670.000
Verschil	-	-	-	-

Hoofdstuk 5. Exploitatierekening naar kostendragers

Rekening 2017 watersysteembeheer

(bedragen x € 1.000)

	jaarrekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
Netto kosten	43.458	46.157	45.868
Bedrag voor onvoorzien	0	56	56
Algemene opbrengsten (rente)	-821	-821	-753
Netto lasten	42.636	45.392	45.171
Belastingopbrengsten	43.556	43.668	42.819
Kwijtscheldingen	-694	-695	-732
Netto belastingopbrengsten	42.861	42.973	42.087
Resultaat voor bestemming	225	-2.419	-3.084
Bijdrage reserves	2.419	2.419	3.084
Resultaat nog te bestemmen	2.644	0	0

De taak watersysteembeheer sluit in 2017 met een voordelig resultaat van € 2.644.000. Bij de primitieve begroting is een onttrekking geraamd aan de algemene reserve watersysteembeheer van € 1.972.000 voor stabilisatie van de lastenstijging op 2%. Bij de najaarsrapportage is de onttrekking met € 418.000 afgeramd tot € 1.554.000.

Het voordelig resultaat van € 2.644.000 is in hoofdlijnen als volgt:

hogere kapitaallasten	-63.000
post onvoorzien	56.000
lagere kosten goederen en diensten en bijdragen aan derden	1.323.000
lagere opbrengst waterschapsbelastingen	-112.000
lagere dotatie voorziening belastingdebiteuren	51.000
hogere diensten aan en bijdragen van derden	435.000
saldo doorberekeningen	954.000
	<u>2.644.000</u>

In de analyse per kostensoort zijn de bovengenoemde afwijkingen reeds toegelicht.

Bestemming van het resultaat van de taak watersysteembeheer

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het rekeningresultaat. Voorgesteld wordt het voordelig resultaat ad € 2.644.000 van de taak watersysteembeheer toe te voegen aan de algemene reserve.

Rekening 2017 zuiveringsbeheer

(bedragen x € 1.000)

	jaarrekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
Netto kosten	38.810	39.671	39.432
Bedrag voor onvoorzien	0	51	51
Algemene opbrengsten (rente)	-49	-49	-23
Netto lasten	38.761	39.673	39.460
Belastingopbrengsten	41.080	41.086	41.093
Kwijtscheldingen	-1.522	-1.522	-1.633
Netto belastingopbrengsten	39.558	39.564	39.460
Resultaat voor bestemming	796	-109	0
Bijdrage reserves	138	360	
Resultaat nog te bestemmen	934	251	0

De taak zuiveringsbeheer sluit in 2017 met een voordelig resultaat van € 934.000 tegen een verwacht voordelig resultaat bij de najaarsrapportage van € 251.000.

Het voordeel ten opzichte van de najaarsrapportage van € 683.000 is in hoofdlijnen als volgt:

lagere kapitaallasten	112.000
post onvoorzien	51.000
lagere kosten goederen en diensten en bijdragen aan derden	516.000
lagere diensten aan en bijdragen van derden	-62.000
hogere opbrengst waterschapsbelastingen	-7.000
lagere dotatie voorziening belastingdebiteuren	86.000
saldo doorberekeningen	209.000
lagere bijdrage bestemmingsreserve bodemsaneringen	-222.000
	683.000

In de analyse per kostensoort zijn de bovengenoemde afwijkingen reeds toegelicht.

Bestemming van het resultaat van de taak zuiveringsbeheer

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het rekeningresultaat. Voorgesteld wordt het voordelig resultaat ad € 934.000 van de taak zuiveringsbeheer toe te voegen aan de algemene reserve.

Hoofdstuk 6. Exploitatierkening naar programma's

Kosten per programma (bedragen x € 1.000)

	jaarrekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
Veiligheid	11.149	11.374	10.825
Watersystemen	53.268	55.713	56.812
Organisatie	22.070	23.181	22.211
waarvan doorberekend 1)	5.382	5.717	5.303
	16.688	17.464	16.908
Totaal	81.106	84.551	84.545

1) Een deel van de kosten van het programma organisatie betreffen de kosten van de ondersteunende producten. De ondersteunende producten "informatiebeleid en automatisering" en "huisvesting" worden middels de verdeling van de uurtarieven personeel doorberekend aan de andere producten. Dit houdt in dat deze kosten aan de programma's Veiligheid en Watersystemen zijn toegerekend.

Kosten per programma op kostensoort (bedragen x € 1.000)

	jaarrekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
Veiligheid			
Kapitaallasten	4.841	4.733	4.260
Personeelslasten	1.649	1.571	1.518
Overige lasten/baten	4.659	5.070	5.047
Totaal	11.149	11.374	10.825
Watersystemen			
Kapitaallasten	15.473	15.629	16.635
Personeelslasten	13.694	13.877	13.197
Overige lasten/baten	24.101	26.207	26.980
Totaal	53.268	55.713	56.812
Organisatie			
Kapitaallasten	1.069	1.176	1.124
Personeelslasten	10.198	10.485	9.902
Overige lasten/baten	10.803	11.520	11.185
	22.070	23.181	22.211
waarvan doorberekend	5.382	5.717	5.303
Totaal	16.688	17.464	16.908
Totaal	81.106	84.551	84.545

In hoofdstuk 1, programmaverantwoording, worden de programma's uitgebreid behandeld.

Het resultaat van de jaarrekening is op kostensoortniveau uitgebreid geanalyseerd.

(bedragen x € 1.000)	Veiligheid	Water- systemen	Organisatie	Totaal
Netto lasten jaarrekening	11.149	53.268	16.688	81.106
Netto lasten begroting incl wijzigingen	11.374	55.713	17.464	84.551
Voordelig	<u>224</u>	<u>2.445</u>	<u>776</u>	<u>3.445</u>
Nadeel belastingen exclusief kwijtschelding				-118
Voordeel ten opzichte van de najaarsrapportage				<u><u>3.327</u></u>

Hoofdstuk 7. Rekening naar kosten- en opbrengstesoorten (in €)

nr	omschrijving	rekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
1	rentelasten	6.602.985	6.623.390	6.795.557
2	afschrijvingen	17.498.029	17.712.325	17.912.325
3	personeelslasten	23.876.147	24.365.250	24.420.250
4	goederen	2.414.814	2.730.559	2.526.559
5	energie	3.236.637	3.440.215	3.632.215
6	huren, pachten en lease	1.442.008	1.465.486	1.270.486
7	verzekeringen	192.193	198.229	198.229
8	belastingen	111.912	120.764	120.764
9	onderhoud door derden	5.192.319	5.311.382	5.084.182
10	overige diensten door derden en bijdragen aan derden	25.955.345	27.425.735	26.542.935
11	onvoorzien	0	107.220	107.220
12	toevoeging aan voorzieningen	615.695	618.000	770.000
	Totaal	87.138.084	90.118.556	89.380.723

nr	omschrijving	rekening 2017	begroting incl. wijzigingen 2017	begroting 2017
1	rentebaten	900.250	898.115	776.282
2	baten in verband met salarissen en sociale lasten	71.037	51.914	51.914
3	opbrengsten goederen, werken en diensten voor derden	2.708.173	2.645.799	2.812.624
4	opbrengst uit eigendommen	71.538	56.986	56.986
5	waterschapsbelastingen Af: kwijtscheldingen	84.635.569 2.216.570	84.754.136 2.217.200	83.911.559 2.365.200
		82.418.999	82.536.936	81.546.359
6	bijdrage van derden	1.989.678	1.400.806	1.052.558
7	onttrekking aan voorzieningen			
8	Resultaat voor bestemming	-1.021.591	2.528.000	3.084.000
9	onttrekking aan reserves (per saldo)	2.556.626	2.779.000	3.084.000
10	Resultaat nog te bestemmen	-3.578.216	-251.000	0
	Totaal	87.138.084	90.118.556	89.380.723

Hoofdstuk 8. Topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2013. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen.

Met ingang van 1 januari 2015 is de Wet Verlaging Bezoldigingsmaximum WNT in werking getreden.

De WNT kent het begrip topfunctionaris, dit wordt omschreven in artikel 1.1, onderdeel b. Voor bepaalde publieke lichamen is opgesomd welke functies kwalificeren als topfunctionaris. Zo is voor waterschappen de functie van secretaris-directeur aangewezen als topfunctionaris in de zin van de WNT.

Maximale bezoldigingsnorm en ontslaguitkering

De WNT kent een maximale bezoldigingsnorm voor een topfunctionaris. Indien de maximale bezoldigingsnorm wordt overschreden, is er sprake van een onverschuldigde betaling, die teruggevorderd moet worden.

De maximale bezoldiging mag in 2017 voor een topfunctionaris in dienstverband niet meer bedragen dan € 181.000. Indien geen sprake is van een voltijds dienstverband, zal de maximale bezoldigingsnorm pro rata moeten worden aangepast.

Indien de functie van topfunctionaris wordt vervuld anders dan op grond van een dienstbetrekking, komen partijen voor de duur van de functievervulling tot en met twaalf kalendermaanden geen bezoldiging overeen die hoger is dan € 258.000. De eerste zes maanden mag deze maximaal € 24.500 per maand zijn. Voor de maanden zeven tot en met twaalf maximaal € 18.500 per maand. De partijen komen voor de duur van de functievervulling tot en met twaalf kalendermaanden geen bezoldiging overeen die meer bedraagt dan € 176 per uur.

Ook kent de WNT voor topfunctionarissen een maximale ontslagvergoeding die partijen kunnen overeenkomen. Deze is gelijk aan de som van de beloning en de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn over de twaalf maanden voorafgaand aan de beëindiging van het dienstverband, maar niet meer dan € 75.000. Alleen indien sprake is geweest van een ontslagprocedure via de rechter kan sprake zijn van een ontslagvergoeding die uitgaat boven de norm.

Overzicht met aangewezen topfunctionarissen:

Functie(s)	Secretaris-Directeur
Duur dienstverband in 2017	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee
Fictieve dienstbetrekking?	nee
Zo ja, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	n.v.t.
Individueel WNT-maximum	€ 181.000
Bezoldiging	

Beloning	€ 143.042
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 2.310
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.443
Subtotaal	€ 162.795
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
Totaal bezoldiging	€ 162.795
Motivering indien overschrijding:	n.v.t.
Gegevens 2016	
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	1,0
Bezoldiging 2016	
Beloning	€ 142.961
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 2.161
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.154
Totaal bezoldiging 2016	€ 160.276
Individueel WNT-maximum 2016	€ 179.000

De bovengenoemde bedragen zijn conform de collectieve arbeidsovereenkomst (cao) voor Waterschappen.

Ten aanzien van interim-functionarissen die geen topfunctie vervullen heeft het waterschap Hunze en Aa's gebruik gemaakt van de mogelijkheid die paragraaf 6 lid 2 van de Beleidsregels toepassing WNT biedt inzake de volledige openbaarmaking van deze interim niet topfunctionarissen. Op basis van de Beleidsregels toepassing WNT kán en hoeft het waterschap Hunze en Aa's niet volledig te voldoen aan de verplichting voor openbaarmaking van deze interim niet topfunctionarissen zoals voorgeschreven in artikel 4.2 lid 2c van de WNT.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap Hunze en Aa's

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Waterschap Hunze en Aa's te Veendam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van Waterschap Hunze en Aa's op 31 december 2017 in overeenstemming met het in Nederland geldende Waterschapsbesluit;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder het Normenkader voor de rechtmatigheidscontrole zoals vastgesteld door het algemeen bestuur van Waterschap Hunze en Aa's op 15 februari 2012.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de exploitatierekening over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol accountantscontrole dat is vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 15 februari 2012 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Hunze en Aa's zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 870.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% bedraagt van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 lid 1 van het Waterschapsbesluit.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2017.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 87.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording, de voortgang coalitieakkoord, het verslag ter verantwoording van het financieel beheer en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het in Nederland geldende Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Waterschapsbesluit en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het in Nederland geldende Waterschapsbesluit.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het in Nederland geldende Waterschapsbesluit.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder het Normenkader voor de rechtmatigheidscontrole zoals vastgesteld door het algemeen bestuur van Waterschap Hunze en Aa's op 15 februari 2012.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben, waar relevant, professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol accountantscontrole dat is vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 15 februari 2012, de Regeling Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten, alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 1 mei 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. J.M.A. Drost RA

Hoofdstuk 10. Vaststelling Jaarrekening 2017

De jaarrekening 2017, met een voordelig resultaat van € 3.578.216 aangeboden door het Dagelijks Bestuur op 7 mei 2018.

, dijkgraaf

, secretaris-directeur

Vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van het waterschap Hunze en Aa's, op 6 juni 2018.

, dijkgraaf

, secretaris-directeur

BIJLAGEN

Bijlage 1: Kredietoverzicht per 31 december 2017

	Krediet	Krediet wijziging	Totaal krediet	Verplichting	Besteding	Besteding + verpl.	Restant krediet
028 HIRHaren	7.265.147	-119.500	7.145.647		6.314.284	6.314.284	831.363
031 HIROVKolonie	111.738		111.738		17.772	17.772	93.966
033 HIRW'wolde	3.553.533	-160.000	3.393.533		3.359.247	3.359.247	34.286
076 HIRMidGron	2.000.000		2.000.000		1.069.632	1.069.632	930.368
115 LI Laaghalen	492.000	192.735	684.735		211.036	211.036	473.699
184 Landinr. O'doorn	675.000		675.000		432.259	432.259	242.741
208 Uitvoering waterplannen	1.600.000	437.897	2.037.897		22.000	22.000	2.015.897
242 Vispassage voorz. stuwen	520.000	50.000	570.000		523.302	523.302	46.698
246 Westerwoldse Aa CA	2.224.850	3.012.949	5.237.799	144.902	4.391.143	4.536.045	701.754
253 WB 21 Maatregelen Tussenwater	2.334.100		2.334.100	2.592.406	1.366.190	3.958.596	-1.624.496
306 EHS	2.200.000	-52.500	2.147.500		1.432.387	1.432.387	715.113
314 Uivoer plan stedelijk waterbeheer	520.000		520.000		245.000	245.000	275.000
361 Aanpassingen RWZI Veendam	240.000		240.000		61.434	61.434	178.566
413 Realiseren overstromingsvlakte Hunze	2.041.000	-7.150	2.033.850		1.465.419	1.465.419	568.431
417 Verdrogingsbestrijding	147.735	309.458	457.193	46.500		46.500	410.693
428 Onderzkt KRW/WB21	56.500		56.500		-2.607	-2.607	59.107
451 Renovatie RGM's	5.065.000	-3.750	5.061.250		4.825.587	4.825.587	235.663
458 Vervangen spuischuiven Duurswold	520.000		520.000		21.720	21.720	498.280
479 Vispassages Waddenfonds	215.000	80.000	295.000		284.894	284.894	10.106
500 Masterplan kaden	67.172.553	-5.853.199	61.319.354	323.119	41.223.051	41.546.170	19.773.184
604 HIROVK	250.000		250.000		31.607	31.607	218.393
612 Nieuwbouw laboratorium	2.500.000	2.500.000	5.000.000	4.353.179	178.101	4.531.280	468.720
636 Renovatie RGM's	1.800.000		1.800.000		793.478	793.478	1.006.522
648 IM 2016	435.000		435.000		138.565	138.565	296.435
649 IM 2017	795.000		795.000		615.361	615.361	179.639
652 Onderh. Machines 2017	161.433		161.433	161.433		161.433	
655 Kanaal Fiemel	1.111.000		1.111.000	707.077	164.838	871.915	239.085
672 Grootonderhoud RWZI's 2017	531.000		531.000	67.315	444.518	511.833	19.167
677 Deurzerdiep-Anreepdiep	1.363.000	-54.247	1.308.753		857.586	857.586	451.167
679 Slochterdiep en zijtakken	15.300.000	81.353	15.381.353		12.996.543	12.996.543	2.384.810

Bijlage 1: Kredietoverzicht per 31 december 2017

	Krediet	Krediet wijziging	Totaal krediet	Verplichting	Besteding	Besteding + verpl.	Restant krediet
691 Baggeren Buinen-Schoonoord	135.000		135.000	12.100	94.567	106.667	28.333
696 Biogaseiligheid	1.746.000		1.746.000	104.450	1.351.958	1.456.408	289.592
701 Verbindingskanaal Oosterhorn	100.000		100.000	5.879	8.154	14.033	85.967
707 Duurswold Noord	4.715.500	-1.800	4.713.700		4.019.099	4.019.099	694.601
708 KRW maatregelen	300.000	150.000	450.000	36.641	80.551	117.192	332.808
721 Lokaliseren kabels	40.000		40.000				40.000
725 Inrichting Haansplassen	2.763.000		2.763.000	79.833	2.651.993	2.731.826	31.174
730 Stedelijk waterbeheer 2017	100.000		100.000		58.185	58.185	41.815
740 BHP NVO	3.962.400	-986.000	2.976.400				2.976.400
741 BHP Vispassages	375.000		375.000				375.000
742 Maatregel waterlichaam Dr. Aa	3.915.000		3.915.000	114.043		114.043	3.800.957
744 Maatregel waterlichaam Hunze	8.391.500		6.991.500		354	354	6.991.146
745 Maatregel waterlichaam Zuidlaardermeer	2.565.000	-1.400.000	2.565.000				2.565.000
751 Vervanging onderhoud beheerssysteem	200.000		200.000				200.000
755 Boezemkades Winschoterdiep Pekel Aa	5.200.000		5.200.000	13.794	57.305	71.099	5.128.901
756 Boezemkades Drentsdiep	135.000		135.000	34.134	39.201	73.335	61.665
765 Vervangen gemaal Weerdijk	100.000		100.000				100.000
766 Vervangen Ecolims	70.000		70.000		44.669	44.669	25.331
770 Vervanging ketels waterschapshuis	150.000		150.000				150.000
771 Vervanging gebouw beheerssysteem Wshuis	70.000		70.000				70.000
773 DAW	2.150.000		2.150.000		237.765	237.765	1.912.235
776 Duurzame energie	1.446.000		1.446.000				1.446.000
796 BGT 2e tranche	400.000		400.000				400.000
798 Apparatuur debietmetingen	220.000		220.000				220.000
799 Trommelzeven RWZI Gieten en Assen	100.000		100.000				100.000
800 Verleggen lozingspunt Stadskanaal	220.000		220.000				220.000
Totaal projecten	162.769.989	-1.823.754	160.946.235	8.796.805	92.128.148	100.924.953	60.021.282

Bijlage 2: Overzicht afgesloten projecten 2017

	Krediet	Krediet wijziging	Totaal krediet	Verplichting	Besteding	Besteding + verpl.	Restant krediet
124 Stedelijk waterbeheer	1.053.000	-517.897	535.103		535.103	535.103	0
237 Aanpak Ceresmeer	50.000		50.000			0	50.000
426 Baggeren stedelijk gebied 2017	225.000		225.000			0	225.000
442 IM 2013 uitwijk ICT	200.000		200.000		183.291	183.291	16.709
444 IM 2015 nieuwe werkplekken	0	179.936	179.936		185.153	185.153	-5.217
467 Groot onderhoud stuwen 2017	150.000		150.000		145.433	145.433	4.567
478 Geo info&metadata	150.000		150.000		142.417	142.417	7.583
496 Groot onderhoud sluizen 2017	190.000		190.000		185.397	185.397	4.603
601 VKA	130.000	790.000	920.000		769.002	769.002	150.998
602 Vervangen hekwerk zeedijk 2017	50.000		50.000		49.978	49.978	22
620 Zoek en vind GIS	30.000		30.000		30.000	30.000	0
627 Baggeren Hoogezand en omgeving	420.000	280.000	700.000		700.012	700.012	-12
637 Gemalen Oostwold grond	25.000		25.000		6.995	6.995	18.005
639 Noordelijke vaarverbinding	900.000		900.000		825.000	825.000	75.000
641 Kneipunten landelijk gebied 2017	237.500		237.500		198.146	198.146	39.354
646 Basisregistratie topografie	450.000		450.000		428.802	428.802	21.198
647 Schouwbare schouwsloten 2017	30.000		30.000		34.466	34.466	-4.466
651 Onderhoudsmachines 2016	149.298		149.298		0	0	149.298
652 Onderhoudsmachines 2017	920.000	-161.433	758.567		758.567	758.567	0
656 Vervangen beschoeiing 2017	402.000		402.000		403.675	403.675	-1.675
718 Grootonderhoud zeeobjecten 2017	150.000		150.000		148.183	148.183	1.817
722 BGT aanvulling	55.000		55.000		56.578	56.578	-1.578
736 Aanschaf laboratorium apparatuur 2017	245.000	22.590	267.590		267.590	267.590	0
768 Renovatie Teroelsterkolk	292.000		292.000		217.866	217.866	74.134
769 Remmingswerk zijstroom	200.000		200.000		123.202	123.202	76.798
H04 HWBP	199.134		199.134		0	0	199.134
Totaal projecten	6.902.932	593.196	7.496.128	0	6.394.856	6.394.856	1.101.272